Дім сад город

11

1999

- Особливості агротехніки солодкого перцю
- Щоб помідори добре плодоносили і не хворіли
- Якщо в саду місця мало
- Пісний обід не менш смачний і корисний, ніж скоромний

«Дім, сад, город» —

Шановні читачі!

Щодня продовжують надходити до редакції листи від вас — своєрідні відповіді на анкету, яка була надрукована у квітневому номері журналу. Щиро вдячні своїм передплатникам за них.

„Любимо, цінуємо „Дім, сад, город", передплачуємо його з часу заснування, бо він не тільки гарний, приємно оформлений, але й дуже корисний в нашій роботі", — пише нам сім'я Косянчуків з села Суховоля Новоград-Волинського району Житомирської області. Подібних оцінок нашого журналу тисячі. Є також дуже багато слушних зауважень, побажань.

„Шановна редакціє журналу „Дім, сад, город"! Я багато років передплачую Ваш журнал, — довідуємось із листа нашого читача. — Він багато дає нам корисних порад. У мене до Вас буде таке прохання. Будь ласка, більше описуйте, як вирощувати молодняк тварин, птиці у приватному господарстві. Як правильно виготовити виноградне вино".

В.Баблюк, Хмельницька обл., Кам'янець-Подільський р-н, с.Калачківці

А ось лист до редакції від читачки А.С.Висоцької. „Пишу до Вас з проханням розповісти на сторінках журналу про такі культури, як галбрі та чорниця городня. Вони ростуть у мене на городі, але про їхнє використання я мало що знаю.

Розторопша, або чортополох — це лікарська рослина, а як і до чого її вживати також достеменно не знаю. То ж, будьте ласкаві, розкажіть про них на сторінках журналу, буду дуже вдячна".

Отже, редакція ретельно вивчає, аналізує пропозиції читачів журналу і робить висновки щодо спрямованості, тематики, змісту й оформлення нашого видання.

Однак нас насторожили листи, а також усні телефонні повідомлення з різних областей про те, що в деяких поштових відділеннях не приймають передплату на „Дім, сад, город", мотивуючи тим, що видання нібито закривається і шанувальникам журналу рекомендують передплачувати інші видання, яких останнім часом значно побільшало.

Що можна сказати з цього приводу?

Ми раді вітати всіх, хто йде протореною нами стежкою. Частина з них користується адресами авторів з нашого журналу, запрошуючи до співпраці. Будь ласка! Дехто передруковує статті з „ДСГ", навіть не посилаючись на першоджерело. Інші користуються нашим добрим іменем і розпродують листочки з статтями, нібито взятими з нашого часопису. Таких „розбишак" намагаємося викривати. Але є такі „конкуренти", що плетуть мережу брехні, щоб підірвати довіру до нашого видання і переманити до себе передплатників. У журналістських колах таких людей називають розбишаками з великої дороги.

А тепер ще раз про „Дім, сад, город". Від найпершого номера, який вийшов друком понад 10 років тому, і до сьогодні „Дім, сад, город" має чіткий орієнтир — допомагати людям, які трудяться на землі, мають свій садок, город, квітник, пасіку.

Цього року ми розширили тематику, додавши розділ „Наш дім". На наступний рік готуємо тематичний план за вашими пропозиціями, особливої уваги надаємо „Службі взаємодопомоги".

На першому каналі Українського радіо кожного вівторка ви чуєте передачу „Дім, сад, город", в якій бере участь і наш журнал.

Щороку в багатьох містах України редакція проводить виставки-ярмарки, запрошуючи до участі в них виробників та розповсюджувачів високоякісного насіння овочів і квітів.

Хто відвідував нашу редакцію, бачив, що ми не надбали пишних особняків та „іномарок". Живемо досить скромно. Зате намагаємося не підвищувати ціну на свій журнал. За 10 років ми створили для людей 10 нових журналів, яких Україна раніше не мала. Це, зокрема, такі видання, як „Пасіка", „Будьмо здорові",„Квіти України", „Наш дім", „Рибалка", „ Туризм сільський зелений", „Чумацький шлях", „Виноград. Вино", дитячий журнал „Яблунька". До речі, „Дім, сад, город" з року в рік має найбільший тираж з-поміж журналів України — 130—150 тисяч примірників щомісяця. Тепер давайте помножимо цей тираж на 12 місяців, а це означає, що нас читає кілька мільйонів людей щороку. До того ж, варто зауважити, що це дуже активні читачі, бо „Дім, сад, город" — їхнє видання, і вони є нашими наймудрішими порадниками, і їм потрібен свій журнал.

Не працівники редакції, а ви, наші читачі, відповідаєте заздрісним брехунам передплатою на „Дім, сад, город" і додатки до нього про підтримку журналу, про його життєву силу. Ми тільки ще раз наголошуємо:

— „Дім, сад, город" жив, живе і буде жити!

Пишіть нам, вносьте і свій вклад в енциклопедію народної мудрості про наше рідне українське землеробство, садівництво, домогосподарювання!

Чекаю зустрічі з вами на сторінках журналу.

З повагою до Вас, наші читачі!

***Микола Халимоненко,** головний редактор журналу „Дім, сад, город"*

Шановні люди добрі!

Дякую Вам за вашу працю. І журнал „ДСГ", і додатки до нього передплачую з початку їхнього виходу. Це дуже корисні видання, особливо нам, пенсіонерам.

Хоч важко відривати від мізерних пенсій гривні, проте без вашого журналу не можу залишитися.

Дуже боляче, що зараз розвелося багато таких, котрі навіть пресу крадуть. За 1998 рік я не одержала „ДСГ" 6 і 9 номери. Тепер моя підшивка неповна. Може з ваших запасів надішлете ці номери, хоч накладною платою. Якось уже викручусь і оплачу. Буду дуже Вам вдячна.

Ткач Тетяна Гаврилівна,

Вінницька обл.,

Немирівський р-н, с.Дубовець

Я Леоненко Віра Іванівна, пенсіонерка, передплачую Ваш журнал уже багато років. Увесь цей час я з нетерпінням чекаю на нього, щоб прочитати і взяти з нього все корисне, а корисного в ньому дуже багато, от і читаємо його від початку й до кінця по кілька разів.

Журнал надзвичайно повчальний. Він просто наш помічник на всі випадки життя. Читаю сама і всі наші сусіди, вони також задоволені журналом. Бажаю Вашим редакторам продовжувати видавати „ДСГ" за таким же змістом і на такому ж рівні, який він є зараз, і в майбутньому.

Сумська обл.,

м.Новгород-Сіверськ

енциклопедія народної мудрості

Добрий день, дорога і любима редакція журналу „Дім, сад, город"!

Я передплатник журналу з 1989 року. Це улюблений мій часопис. Вірите, я не уявляю життя без нього. Адже на його сторінках так багато потрібної інформації. Мені хочеться, щоб наш журнал мала кожна сім'я, але не в усіх є фінансова можливість його передплачувати.

Я з великим задоволенням перечитую увесь журнал. Мені вже пішов 63-й рік, пенсія невелика, але без улюбленого „ДСГ" не можу залишитися і знову передплатила на перше півріччя 2000 року. Невблаганна смерть забрала коханого чоловіка і тепер я знаходжу розраду в журналі. Саме із „Дому, саду, городу" беру все те, що потрібно знати, аби вчасно й найкраще посадити та посіяти на городі. І дай Бог Вам здоров'я, наснаги, людського щастя, миру й злагоди. Нехай Вам щастить у всьому.

З повагою **Вергелес Зінаїда Марківна,**
Миколаївська обл., Кривоозерський р-н,
с.Голоскове

Шановна редакціє! Велике Вам спасибі за „Дім, сад, город". Ми завжди чекаємо на нього з нетерпінням. А останнім часом, отримавши, відразу переглядаємо, а потім увечері перечитуємо все, хоч нам з чоловіком уже за сьомий десяток. Та ми ще працюємо і Ваш журнал, який ми передплачуємо з дня його „народження", ніколи не зрадимо, хай би як важко не було. Адже він нам допомагає одержувати якісну продукцію.

Велике Вам спасибі. Хай завжди Вас Бог береже, нехай на Вашому шляху будуть тільки успіхи.

З повагою **Макаренко К.П.,**
74230, Херсонська обл.,
Нововоронцовський р-н, с.Михайлівка

Журнал „Дім, сад, город" у 1999 році передплатила вперше. Для мене він став, як для першокласника Буквар.

З щирою повагою і найкращими побажаннями видавцям цього журналу і його читачам

А.Подлинська,
м.Мена Чернігівської обл.

Найпопулярніший журнал „Дім, сад, город" я передплачую з дня його заснування і, незважаючи на мої 72 роки, читаю його від першої до останньої сторінки. Він не тільки вдало оформлений, а й є мудрим нашим помічником. Журнал я уже передплатив на перше півріччя 2000 року. Щасти Вам!

Віктор Семенович Кириченко,
Житомирська обл., м.Коростень,
вул.Грушевського 237-а

Дорога редакціє!

Я пенсіонерка і, як не тяжко, не перестаю передплачувати „ДСГ". Він допомагає мені виживати. Все, що прочитаю, застосовую на городі, а в мене його 60 соток. Передплачую журнал з дня його виходу, хоч раніше передплачувала „Приусадебное хозяйство".

Дякую Вам, що видаєте такий корисний журнал.

З повагою
Олена Дмитрівна Лазюта,
Черкаська обл.,
Жашківський р-н,
с.Житники

Я тільки другий рік передплачую Ваш журнал і він мені дуже сподобався. Навіть мій чоловік звертається до нього за порадою.

Дякуємо Вам, що відшукуєте і друкуєте цікаві статті для нас, читачів.

З повагою
Дендемарченко Ганна Михайлівна,
Черкаська обл., Черкаський р-н, с.Сагунівка

Передплачую журнал з 1990 року. Дуже приємно користуватися порадами, консультаціями, новинами... Щиро дякую за Вашу працю і бажаю Вам ще більшого натхнення у подальшому випуску журналу.

Л.Стельмащук,
Рівненська обл., Острозький р-н, с.Хорів

Дім сад город 11
1999

Щомісячний
виробничо-практичний журнал
Засновник — трудовий
колектив редакції
Зареєстрований Держкомпреси України,
серія КВ, №809 від 07.07.94 р.
Видається з січня 1989 р.

Фотоконкурс

Маринка-помічниця

Вітаємо шановну редакцію улюбленого журналу „Дім, сад, город"!

З нетерпінням очікуємо черговий номер, бо з кожним роком журнал стає цікавішим, змістовнішим, яскравішим. А нам є з чим порівнювати, бо передплачуємо „ДСГ" з 1991 року. Усі примірники підшиваємо та зберігаємо. Даємо читати сусідам, особливо зараз, коли багато хто не в змозі зробити передплату.

Живемо ми у м.Хмельницькому у власній садибі, а навколо багатоповерхівки. Вільної землі небагато — 3 сотки, але ми збудували дві теплички, посадили горіх, яблуні, груші, сливи, чорноплідну горобину, виноград, ягідні кущі. Дуже любимо квіти, особливо тюльпани, троянди, айстри, хризантеми, є у нас махрові мальви дивної краси. Врожаєм груш та яблук пригощаємо дітлахів з багатоповерхівок, а горіхи вони збивають самі. Ніхто із знайомих не йде від нас з порожніми руками. У тепличках вирощуємо помідори (Де Барао) та огірки (Паркер, Аякс, Ніжинські). „Хімії" не застосовуємо ані в саду, ні в теплицях. Нічого особливого не маємо, але всі овочі та фрукти якісні та екологічно чисті.

Вважаємо, що такі результати дає невтомна праця і ваша методична допомога.

Наша онука Маринка, активна помічниця, теж читає „ДСГ" і запропонувала взяти участь у фотоконкурсі.

З повагою і побажаннями плідної творчої праці від усієї нашої родини

***Тетяна Федорівна Домінова**, м.Хмельницький*

Малинка

Шановна редакціє, спасибі за гарний журнал!

Наша родина є постійним читачем журналу „Дім, сад, город". Кожен у ньому знаходить щось для себе цікаве. Мій батько завзятий садівник, любить поратись у садку, бере з журналу багато корисної інформації. Ми з мамою знайшли тут цікаві рецепти страв, якими діляться читачі, а головне — все, що не зготуєш, добре вдається.

Особисто мені найбільше подобається фотоконкурс, тож коли у батька вродила отака „малинка" (окремі ягоди мали довжину 4 см), я вирішила сфотографувати ці ягідки і надіслати вам. Фото у журналі буде приємною несподіванкою для батька, адже він дуже пишається своїм врожаєм.

***Олена Мартинчук**,*
м.Кам'янець-Подільський
Хмельницької обл.

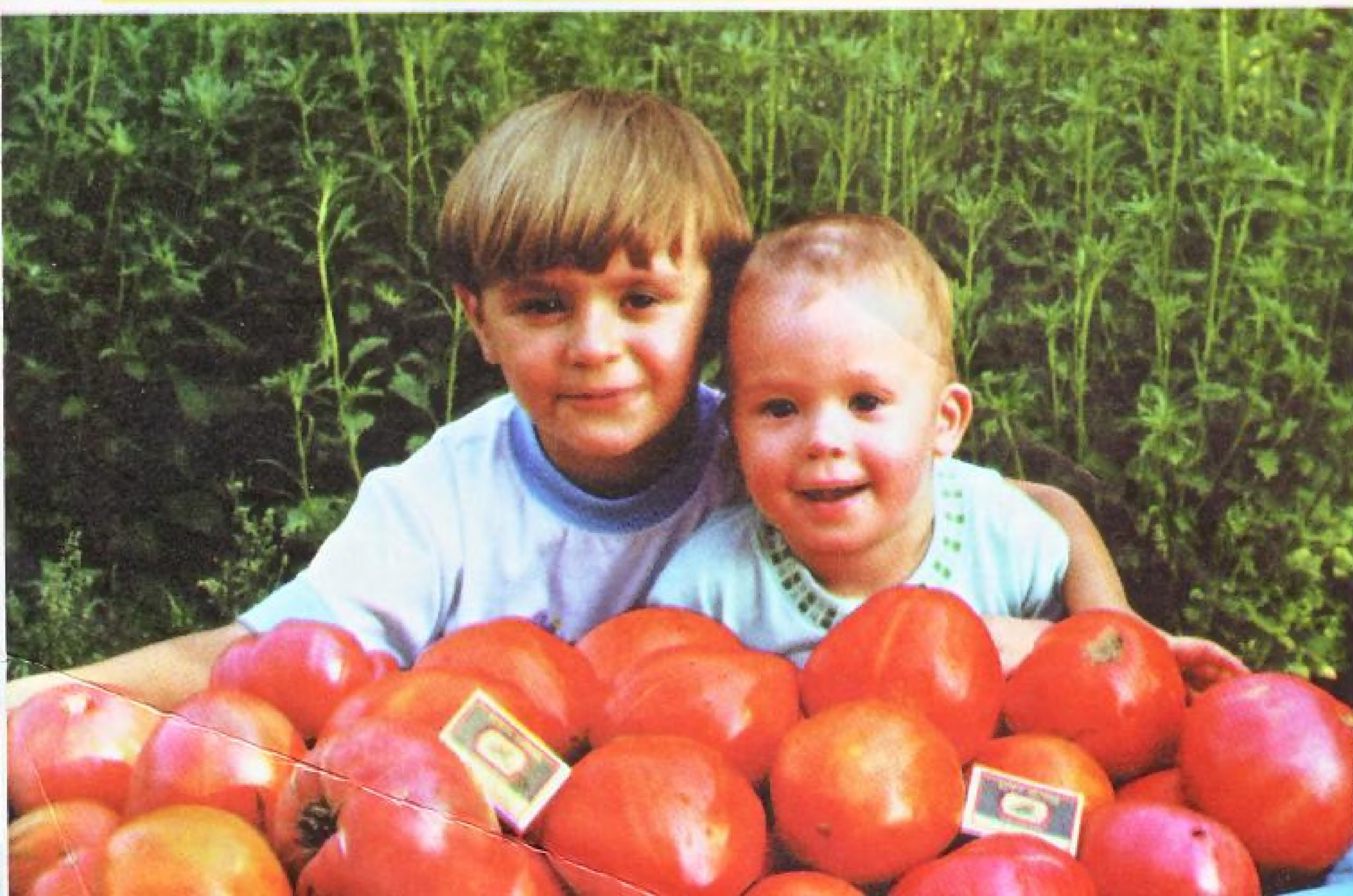

Ми — маленькі козаки

Доброго дня, шановна редакціє! П'ятий рік передплачуємо „Дім, сад, город", дуже вдячні вам за журнал! Нашій молодій родині він мудрий вчитель та порадник. Ми із задоволенням працюємо на землі. На своїй невеликій ділянці вирощуємо різні овочі, перевагу віддаємо помідорам. Висаджуємо різні сорти (знайомі та нові) й обов'язково улюблені високорослі: Де Барао, Ведмежа лапа, Червоний велетень, Рожеві. Щороку вони віддячують щедрим урожаєм. Підростають у нашій сім'ї синочки Женя та Владик — наша поміч та надія. Із задоволенням споживають соковиті, смачні плоди. Ми склали про них віршика і разом з фотографією надсилаємо на конкурс.

Ми — маленькі козаки, щічки маєм червоненькі,
Бо їмо ми залюбки помідори солоденькі.

З повагою
***сім'я Біднових**, смт Широке Дніпропетровської обл.*

Диво-перець

Шановна редакціє! З цим красенем перцем я сфотографувала свою онуку Ауріку. Незважаючи на спекотне літо , у нас чудовий врожай цього вітамінного диво-овоча. А насіння я одержала від вас, шановна редакціє „ДСГ“, виборовши перемогу у фотоконкурсі. Щиро дякую!

Прошу не вказувати повністю мою адресу, бо тоді немає відбою від дописувачів з проханням надіслати насіння. Не в моєму характері відмовляти людям, до того ж вони надсилають конверти, але всіх забезпечити я не в змозі. Після публікації мого фото у журналі „ДСГ“ у 1998 році листи йшли цілий рік.

З повагою до Вас, постійна передплатниця журналу

Ніна Василівна Косяк,
Чернігівська обл.

Наші діти — наші квіти

Шановна редакціє! Я ваша постійна читачка, „Дім, сад, город“ передплачую з 1999 року, а раніше купувала в кіоску.

Журнал мені дуже подобається, знаходжу у ньому багато корисної та цікавої інформації для господарювання в саду та на городі. На своїй присадибній ділянці вирощую різноманітні сорти помідорів, огірків, перцю, але особливо люблю квіти. Їх у мене дуже багато, з ранньої весни і до пізньої осені цвітуть біля хати й на городі.

Намагаюсь прищепити свою любов до квітів і синочкам-двійняткам. Вони вже знають, як ті чи інші квіти називаються, допомагають їх доглядати. Тож ми з чоловіком вирішили сфотографувати дітей біля квітів і дати підпис до фото: „Наші діти — наші квіти“.

На фото: наші синочки Ярослав і Тарас з племінниками Сашком і Галинкою.

У першому півріччі передплатила для дітей журнал „Яблунька“, але одержала лише перший номер, а інші не знаю, де поділися. Зверталась у районний відділ зв'язку, але все марно. Не знаю, з чим це пов'язано, а в поштовому відділенні мотивують тим, що передплата була оформлена на комплект „Дім, сад, город“ і „Яблунька“. Допоможіть, будь ласка, розібратися.

Бажаю редакції успіхів у роботі, всього найкращого.

З повагою **Наталя Іванівна Бородайкевич**,
с.Олешів Тлумацького району Івано-Франківської обл.
Фото **Богдана Терлецького**

Від редакції. На жаль, скарга шановної Н.Бородайкевич про те, що не доставляють наші видання, не поодинока. Пояснення з цього приводу читайте на стор. 15.

Достигає виноград.

Неля Бернацька.
Фото М.С.Самборського,
смт Браїлів Жмеринського району
Вінницької обл.

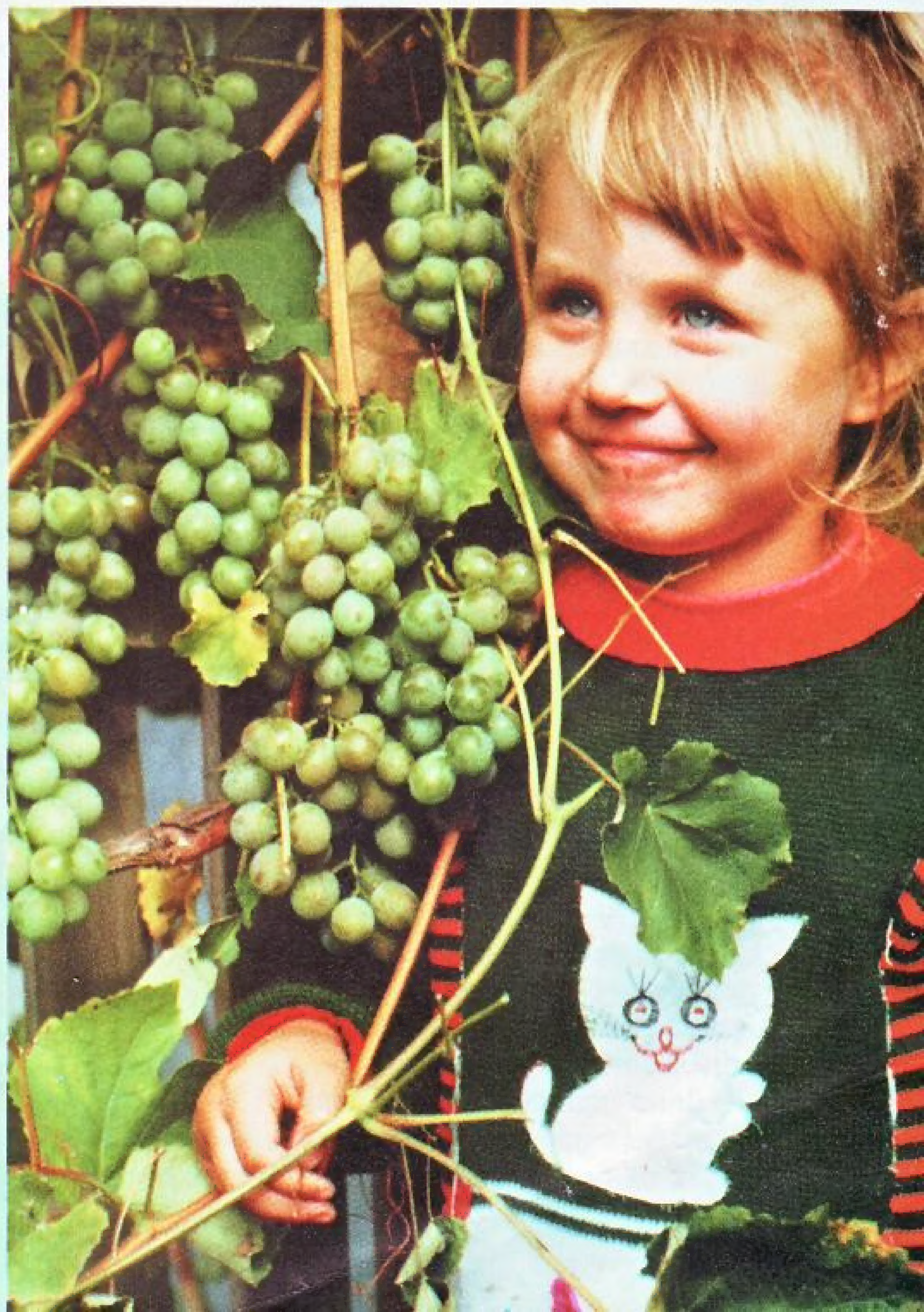

Календар городника

ГРУДЕНЬ

У грудні основною турботою городників є правильне зберігання овочів та насіннєвих маточників, перевірка стану солінь, консервацій та інших заготовок, збирання місцевих добрив (попіл, гній, пташиний послід) і біопалива для парників. Складають план сівби овочевих культур у наступному сезоні, ремонтують парникові рами, виготовляють мати, ручний городній інвентар.

У теплиці (зимово-весняний оборот) і в кімнаті вирощують або роблять вигонку зелені овочевих рослин. Час подбати про закупівлю насіння перспективних і районованих сортів та гібридів, перевірити його схожість, придбати синтетичну плівку, тютюновий пил. На городній ділянці (особливо поблизу багаторічних рослин та часнику) проводять снігозатримання, підгодовують птахів.

Заготовляють поживні торфоперегнійні горщечки або паперові стаканчики, посівні ящики для вигонки зелені і сівби насіння в кімнаті. Заносять у теплицю свіжу поживну суміш. У теплицях з додатковим електричним освітленням приступають до вирощування розсади огірків і помідорів.

Складаючи план висіву овочевих культур, слід враховувати їхнє чергування у сівозміні і можливість розширення асортименту. На городній ділянці розмічають грядки, а також позначають місця для внесення органічних добрив. На грядки, призначені для сівби коренеплідних рослин, свіжий або напівперепрілий гній не вносять (щоб не деформувалися коренеплоди).

Збирають місцеві добрива, зокрема попіл. Це не тільки цінне добриво, а й засіб боротьби проти шкідників та хвороб.

Довгими зимовими вечорами дбайливі господарі підбивають підсумки минулого літа, складають плани на майбутній сезон. Аналізують свої здобутки й прорахунки і на основі набутого досвіду визначають перспективні в конкретних умовах ранньостиглі й високоврожайні сорти.

У грудні є час для ремонту садово-городнього інвентаря, виготовлення якихось нових пристроїв, що полегшують працю. У необхідному наборі інструментів та інвентаря обов'язково мають бути вішки, посівні шнури, садильні кілки, совки, обприскувачі й обпилювачі, шланги для поливу, лійки, ручні овочеві сівалки, маркери тощо.

Лопатами садовими перекопують грунт, копають садильні ями, канави, траншеї тощо. Вони відрізняються за формою й призначенням, тому бажано мати різні лопати.

Вила садові (дво-, три- і чотириріжкові) застосовують для перекопування та розпушування грунту, а також для викопування коренеплодів. Вони легко входять у землю і глибоко розпушують її, перерізуючи корені рослин.

Мотики використовують для розпушування грунту з одночасним знищенням бур'янів у період росту та розвитку рослин.

Розпушувачі (три- і п'ятиріжкові, комбіновані) зручні для глибокого розпушування ущільненого грунту.

Граблями вирівнюють грунт після перекопування, подрібнюють грудки, вичісують та згрібають бур'яни, листя тощо.

Лійки слугують для поливу рослин і підживлення їх рідкими добривами.

Воду з колодязів та водойм подають за допомогою побутових насосів різної конструкції: електричних, електромагнітних, бензомоторних, ручних. За годину роботи насоси можуть перекачати: електричні — 1—3 м³, бензомоторні — 5—14, ручні — 1—2 м³ води.

Щоб вирощувати овочеві рослини на вікні, майструють ящики, а для парників плетуть мати. Якщо є змога, підвіконня розширюють або встановлюють додаткові полиці, обладнують систему електричного досвічування. Збирають пічний попіл, який навесні вносять у борозни або в лунки з розрахунку 1—2 кг на 10 м² (щоб попіл не обпалював коріння рослин, його перед внесенням змішують з перегноєм, торфом або гноєм).

У грудні одна з головних турбот — підтримання режиму зберігання продукції, своєчасна ліквідація вогнищ захворювань. Якщо на зберігання закладено повністю достиглі, здорові, без механічних пошкоджень овочі, їхній стан залежить від дотримання оптимальної температури і вологості повітря. Регулюють їх у підвалах і сховищах вентиляцією. У погребах, буртах, ямах, підпіллях належний режим підтримують, пропускаючи повітря через люки, двері та вентиляційні труби. В разі відлиги й навесні, коли зовнішнє повітря зігрівається, сховища вентилюють вночі. Необхідно систематично переглядати закладені на зберігання картоплю та овочі, підгнилі і хворі своєчасно видаляють.

Свіжа й квашена капуста під час зберігання потребує уваги. Якщо повітрообмін недостатній, утворюється конденсат, що призводить до захворювання овочів. В разі його появи посилюють провітрювання приміщень. З поверхні бочок з квашеною капустою, солоними огірками та помідорами систематично видаляють плісняву, промивають чистою водою гніт і кружки.

Нерідко виникають проблеми із зберіганням столових буряків та коренеплодів родини капустяних, зокрема, може розвинутися захворювання — фомоз (на розрізі уражених коренеплодів видно тверді ділянки, які невдовзі перетворюються на порожнини з нальотом світлої плісені). Щоб запобігти захворюванню, необхідно висівати тільки знезаражене насіння; ретельно видаляти рослинні рештки; вибраковувати порізані й пошкоджені коренеплоди. Якщо виникло вогнище фомозу, овочеві рослини повертають на цю ділянку не раніш як через чотири роки.

Цибулю-ріпку може уражувати гнилизна шийки. При цьому цибулини стають водянистими, жовто-рожевими, зовнішні луски пліснявіють і вкриваються щільною чорною кіркою. Один із засобів боротьби — прогрівання за температури плюс 42°С протягом чотирьох годин.

В процесі зберігання часнику іноді на його зубках,які стають прив'ялими, з'являються світло-жовті лунки і невеличкі плями, які пізніше затягуються зеленою пліснявою. У такому разі часник просушують за температури плюс 30—42°С. Зберігати його краще у решітчастому ящику.

Птахи — пернаті друзі садівників та городників — часто взимку потерпають від голоду. Подбайте про них, влаштувавши на садово-городніх ділянках спеціальні годівнички. Як корм годиться різне насіння: соняшника, кавуна, дині, гарбуза, кабачків, патисонів, проса, пшениці, лободи, щавлю, кропиви, лопуха. Можна підгодовувати й крихтами білого хліба, а от чорний вважається шкідливим для дрібних пташок.

Продовжуються роботи в теплицях, тут вирощують або здійснюють вигонку зеленних рослин. Кущі ревеню поливають двічі на тиждень — по 0,5 л води під рослину. Черешки збирають вибірково, в міру відростання, протягом двох місяців. Після збирання вигоночних рослин — петрушки, селери та цибулі ріпчастої — починають підготовку до сівби огірків і помідорів. Ящики і грунт прибирають, щоб повністю видалити можливі осередки хвороб та шкідників. Ретельно дезінфікують приміщення, посівні ящики, інвентар, шланги для поливу. Заготовляють горщечки для розсади, посівні ящики, заносять грунтосуміш, щоб вона до сівби встигла прогрітися. Готують до висіву у теплиці насіння огірків і помідорів, а потім перевіряють їхню схожість.

О.Болотських,
академік АН ВШ України

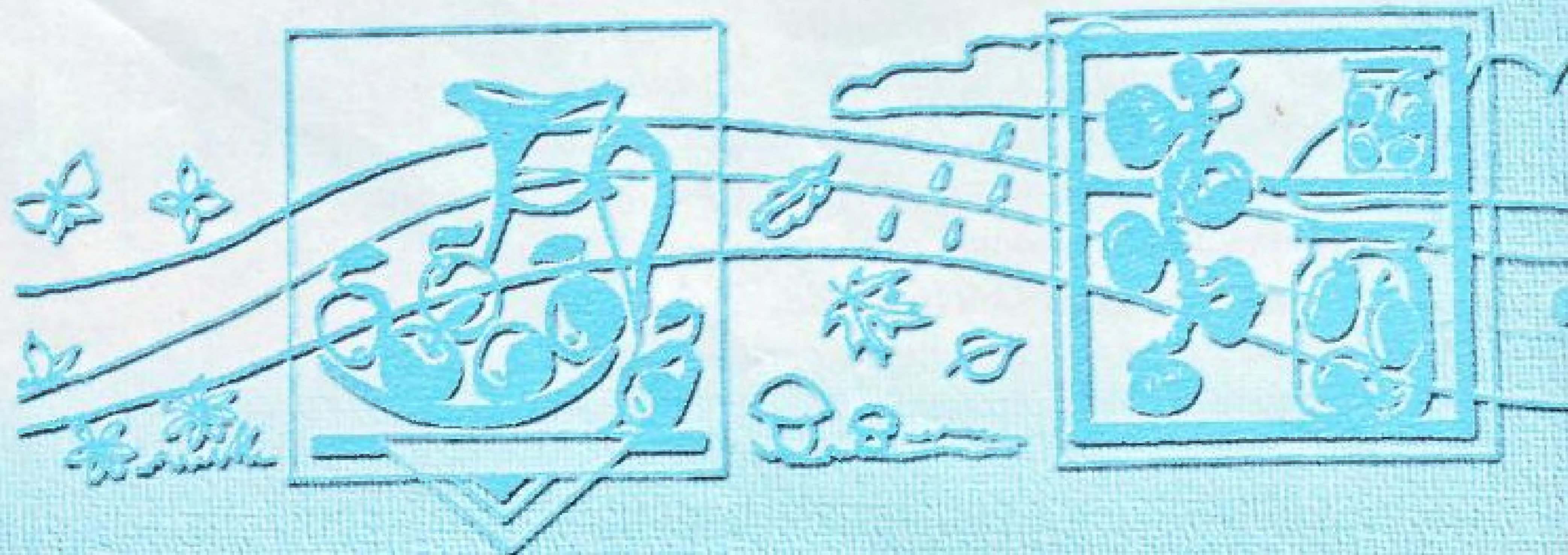

Солодкий перець на Львівщині

Городництвом займаюся давно і маю певний досвід, зокрема у вирощуванні солодкого перцю. Сподіваюся, він стане в пригоді овочівникам-аматорам з північних та західних областей України.

А тепер про особливості агротехніки солодкого перцю в умовах Львівської області. Ця культура належить до родини пасльонових, рослини залежно від сорту мають висоту від 20 до 60 см. Розміщуючи солодкий і гіркий перець на городі, врахуйте, що не виключене перехресне запилення за допомогою вітру чи (рідше) комах. Отож подбайте про належну просторову ізоляцію (хоча б 25 м).

Ще восени слід подбати про грунтосуміш для вирощування розсади, вона має бути легка, поживна. Я беру добре перепрілий перегній, просіваю його через сито, щоб видалити шкідників, насамперед личинок комах, які можуть завдати шкоди розсаді. До приготування грунтосуміші приступаю приблизно за тиждень до висіву насіння. Набиваю нею ящики, поливаю 1%-ним розчином марганцівки і ставлю на прогрівання.

Ящики можуть бути довільної довжини, але ширина — не більше 15 см, а висота — 8—10 см. У ширших ящиках вдається виростити більше розсади, але значно нижчої якості, бо рослини, розміщені далі від світла, притінюються і ростуть гірше. Можна через певні проміжки часу повертати ящики на підвіконні на 180°, але при цьому рослини на рух стебла в протилежний бік витрачають багато енергії, яку могли б використати на процеси росту та розвитку.

Велику увагу приділяю підготовці насіння. Збираю його з повністю достиглих плодів, які найбільше відповідають вимогам сорту.

Висіваю насіння у першій декаді лютого. Перед пророщуванням обов'язково обробляю його 1%-ним розчином марганцівки протягом 20—30 хв і відразу закладаю у чашки Петрі. У меншу за розміром чашку кладу фільтрувальний папір, потім насіння в один шар і змочую розчином мікродобрив типу „Покуття", „Новинка". Якщо немає цих добрив, насіння можна обробити екстрактом алое. Одну таблетку добрив я розчиняю у літрі теплої води. Чашки Петрі накриваю і ставлю в теплі, бажано темне місце. Залежно від температури пророщування триває 5—8 днів. Коли у більшості насінин з'являються корінці довжиною 1—2 мм, насіння висіваю у підготовлені ящики. Відстань між рядками — 2 см, а між рослинами в рядку — 6—8 мм. За температури близько 20°С сходи з'являються через 6—7 днів. Проростки перцю, на відміну від інших овочевих рослин, майже зовсім не витягуються в кімнаті за умови, що ящики стоять близько до віконного скла, але захищені від холодного повітря.

У ящиках перець росте приблизно місяць. За цей час він може вирости до 10—12 см і мати 3—5 справжніх листків.

Наприкінці березня усі рослини розпікіровую у парники. Якщо їх немає, обов'язково потрібно пропікірувати у розсадні ящики, забезпечивши площу живлення для кожної рослини не менше 5×5 см. У парниках перець росте аж до висаджування у відкритий грунт. За місяць до цього розсадні ящики слід виносити на свіже повітря (спочатку на 20—30 хв, з кожним днем збільшуючи тривалість). Для загартовування розсади відкривають рами парників. За 5—6 днів до висаджування рослин у відкритий грунт на ніч парники я не накриваю рамами (якщо немає загрози приморозків).

У відкритий грунт висаджую перець у другій половині травня. При цьому рослини мають висоту 20—25 см і починають цвісти. У цей час на базарі продають розсаду перцю, у якого лише 2—3 справжніх листочки. Зрозуміло, що одержати високий урожай з таких рослин дуже важко.

Пікірувати й висаджувати перець потрібно на таку ж глибину, на якій ріс раніше, бо він дуже погано утворює додаткові корені.

Висаджую перець за схемою: низькорослі сорти — 40×40 см і високорослі — 50×50 см.

Догляд полягає у розпушуванні грунту, видаленні бур'янів, поливанні та підживленні. Підживлювати найкраще органічними добривами: курячим послідом, який потрібно залити водою на 3—4 дні для бродіння; гноївкою. Гноївку розводять у співвідношенні 1:10; курячий послід — 1:20. Якщо немає органічних добрив, можна використовувати мінеральні, бажано комплексні. Найчастіше я користуюся нітрофоскою, яку вношу з розрахунку 150—200 г на 10 м². Можна застосовувати сухі мінеральні добрива перед розпушуванням грунту або готувати розчини. Підживлюю перець 1—2 рази на місяць, востаннє у першій половині серпня.

Перець — рослина досить посухостійка, але в разі нестачі вологи плоди не зав'язуються або обпадають. Тому його треба регулярно поливати не рідше одного-двох разів на тиждень, по 1,5—2 л води під рослину.

А тепер декілька слів про сорти. В умовах Львівщини найкраще вирощувати ранньо- і середньостиглі сорти. Із ранньостиглих я полюбляю Кристал, Подарок Молдови, Король США, Джойнт, із середньостиглих — Золотий Грант, Ахотава, Колобок, Гігант, Андорра. Найурожайніші у мене Джойнт і Подарок Молдови. Можна відзначити також Колобок як один з найбільш оригінальних. Рослина середніх розмірів, плоди округлі, сплющені, золотистого кольору, на кущі нагадують квітку.

Л.Й.Стельмащук,
Львівська обл.

Кавбуз і рисова кукурудза варті уваги

Якось дізнавшись з преси про нову дивовижну рослину — гібрид кавуна і гарбуза, я загорівся бажанням виростити її в себе на городі. Насіння цієї диво-культури мені надіслали з Інституту оздоровлення і відродження народів України. Вирощував кавбуз за такою ж технологією, що й гарбузи. Висівав насіння у травні, коли грунт прогрівся до плюс 12—14°, на глибину 5—6 см за схемою 2×3 м по 2—3 насінини в гніздо. В лунку перед сівбою клав по жмені перегною. Далі регулярно розпушував грунт і знищував бур'яни навколо рослин, підживлював курячим послідом, в суху погоду поливав.

Мої клопоти не були марними: кавбуз порадував хорошим врожаєм смугасто-зелених, з оранжевим відтінком плодів. Крім того, це був екологічно чистий урожай, бо ніяких обробок проти шкідників та хвороб кавбуз не потребує — за моїми спостереженнями, він ними не уражується.

Кавбуз поєднує як високі харчові, так і лікувальні якості. В його плодах понад 15% цукрів, клітковина, пектин, білки, фосфорні сполуки, фітин, ферменти, вітаміни А, В, С, РР, Е та мінеральні речовини. Завдяки такому багатющому комплексу біологічно активних речовин страви з кавбуза і продукти його переробки (сік, пюре, варення) — ефективний засіб для виведення з організму важких металів та радіонуклідів. Це особливо стосується жителів України, які проживають на забруднених радіоактивними речовинами та промисловими відходами територіях. Кавбуз застосовують також при захворюваннях печінки, нирок, серцево-судинної і нервової систем, порушенні обміну речовин та загальному виснаженні організму.

Має лікувальні властивості й насіння. Вживати кавбуз в їжу можна смаженим, печеним, вареним і свіжим.

Хочу дещо розповісти про ще одну малопоширену культуру — рисову (повітряну) кукурудзу. Агротехніка її вирощування нескладна, а задоволення від неї отримаєте чимале. Одне тільки розмаїття кольорових качанів чого варте: червоні, жовті, коричневі, чорні. І ще одна цікава особливість рисової кукурудзи: її зернятка, підсмажені у невеликій кількості олії, розтріскуються і збільшуються в об'ємі у 5—6 разів. Їх можна посипати цукром або сіллю, полити сметаною. Переконаний: матимете справжню насолоду.

І.В.Бовкуш,
городник-аматор
264750, Волинська обл.,
Старовижівський р-н, с.Залюття

Кавуни у Лісостепу й на Поліссі

„Маю намір вирощувати на присадибній ділянці кавуни та дині, але не знаю, як зробити це за всіма правилами агротехніки. А ще хотів би дізнатися, як, не розрізуючи плід, встановити: стиглий він чи ні". Такі запитання задав у своєму листі наш читач з Сумської області Р.Л. Мішенін, а також С.А.Борисенко з м.Чигирин Черкаської області. Тепер ми споживаємо переважно привезені з півдня кавуни і дині. Досвід цілих поколінь баштанників практично втрачено. Але й сьогодні є люди, яким вдається виростити кавуни у Лісостепу й на Поліссі України. Своїм досвідом діляться з читачами городник-аматор Володимир Володимирович Тарасюк.

Хто з тих, кому нині за 40, не пам'ятає, як красувалися на колгоспних і радгоспних баштанах смугасті красені-кавуни і духмяні золотаві дині? На жаль, сьогодні таке можна побачити тільки в південних областях України.

Не раз доводилось чути від овочівників-аматорів про невтішні спроби вирощування баштанних культур. Нарікали на клімат, який істотно змінився. Коли ж декому і вдавалося досягти непоганих результатів, то це супроводжувалося величезними затратами праці, пов'язаними з вирощуванням розсади, влаштуванням парових грядок тощо.

Якось, перебуваючи у відрядженні в Мінусінському районі Красноярського краю, я, на превеликий подив, побачив баштан, на якому росли смугасті кавуни масою 1,5—2 кг. І це у відкритому грунті в Сибіру! Побачене так вплинуло на мене, що я вирішив зайнятися вирощуванням кавунів спочатку в Київській, а дещо пізніше — в Житомирській областях. Через дев'ять років дійшов висновку: причина невдач багатьох овочівників — не клімат, а насамперед втрата старих акліматизованих сортів, пристосованих до умов центральної та північної України, а також агротехніки вирощування баштанних культур, яка відійшла в небуття разом з нашими дідами...

Після шести років наполегливої праці мені вдалося почастувати односельців кавунами і динями, які за розмірами дещо поступалися привезеним з півдня, але за смаковими якостями були анітрохи не гірші. Кращими за інших виявились сорти кавунів Огоньок та Харківський, а динь — Колгоспниця та Дніпрянка.

Я дещо змінив традиційну технологію. Передпосівну підготовку насіння кавунів починаю за 4—5, а динь — за 2 дні до висіву. Відкаліброване насіння замочую спершу в слабкому розчині марганцівки за температури +45—55°С, а потім у теплому парному молоці і витримую в ньому 5—6 год. Після цього промиваю його теплою дощовою або річковою водою, загортаю в мокру мішковину і кладу на теплу піч або лежанку. У мішковині температура підтримується на рівні плюс 45—55°С; коли вона підсихає — періодично зволожую. Насіння вважається готовим тоді, коли 40—50% його розтріскається.

Вибираючи місце для баштану, слід враховувати, що кавуни люблять освітлені сонцем ділянки, тому найкраще сіяти їх на пагорбах або на схилах південної експозиції. Якщо маєте намір вирощувати кавуни на дачі або присадибній ділянці, зверніть особливу увагу на розміщення будівель та високорослих дерев, щоб вони не затінювали рослини. На сотку площі необхідно внести 70—80 кг гною.

Недоцільно висівати кавуни на перезволожених грунтах, тому що за вологості повітря понад 75—80% вони уражуються хворобами. Підгрунтові води мають залягати на глибині не менше двох метрів. Дуже добре вдаються кавуни після сіяних трав та овочевих культур з іншої ботанічної родини, а також на перелогових землях.

Висівають кавуни у першій половині травня в добре прогрітий грунт (плюс 12—14°С на глибині 10 см). Найкраще робити це на повний Місяць.

Визначаючи глибину висіву, необхідно враховувати величину насіння та стан грунту. На важких грунтах з підвищеною вологістю дрібнонасінні сорти висівають на глибину 3—5 см, а великонасінні — на 5—6 см. На легких, недостатньо зволожених грунтах сіють дещо глибше — відповідно на 6—7 і 7—8 см. Коли весна посушлива, в кожну лунку я вливаю 0,5 л води. Відстань між рослинами в рядку 60—70 см, ширина міжрядь 140—150 см.

Оскільки схожість купленого насіння не завжди задовільна (прикрий парадокс: ціна на нього збільшується, а якість — погіршується), в кожну лунку необхідно класти по 3—4 насінини. Сходи з'являються через 2,5—3 тижні, тому перше прополювання доводиться робити, коли зійде лише 25—30% посівного матеріалу, отож паростки, які не встигли пробитися через товщу грунту, іноді зрубують сапкою. Щоб уникнути цього і полегшити прополювання, в кожну лунку разом з насінням кавуна слід вкинути кілька насінин соняшника, як маячну культуру. Соняшник сходить набагато раніше і дає змогу точно встановити, де посіяно кавуни. Після появи їхніх сходів соняшник обережно видаляємо, щоб не пошкодити кореневої системи кавунів. Замість соняшника можна використовувати кілочки. Дині не потребують маячної культури, бо сходять через 7—10 днів.

Під час другого прополювання з трьох-чотирьох паростків залишаємо два найсильніших, а під час легенького підгортання у фазі трьох-чотирьох листочків — один. Якщо залишити в гнізді по дві рослини, урожайність зменшиться, тому що плоди виростають набагато дрібнішими. Одна рослина одержить більше поживних речовин, краще освітлюватиметься сонцем, що позитивно впливатиме на цукристість плодів.

Пересаджувати паростки з грудкою землі можна, але недоцільно, бо достигання кавунів затримується на два-три тижні, що в умовах центральної частини України неприйнятно.

Аби прискорити формування і достигання плодів, корисно прищипувати точку росту рослин спочатку над п'ятим-шостим справжнім листком, а після утворення трьох зав'язей — огудину на шостому листку після третьої зав'язі. Одночасно видаляють неплодоносні пагони.

Важливий елемент технології — спрямування огудини до центра грядки, за напрямком панівних вітрів. Робити це треба два-три рази за сезон.

Подальший догляд за рослинами — виполювання бур'янів і в разі потреби один-два поливи (на легких піщаних грунтах їх може знадобитися більше).

Під час цвітіння, як правило, нападає баштанна попелиця. Ця сисна комаха жовтого, зеленого або темно-бурого кольору дає до 20 поколінь за сезон. Поселившись на нижньому боці листків, вона висмоктує з них сік. Уражені рослини скручуються, жовтіють і засихають. Найефективніший засіб боротьби проти баштанної попелиці — своєчасне знищення бур'янів, а також обприскування отрутою, яку застосовують проти колорадського жука, але в меншій (на 25—30%) концентрації.

У цей період можливе й захворювання — фузаріозне в'янення, його збудник — гриб фузаріум. Інфекція проникає через кореневу систему і нагромаджується в грунті, тому баштанні культури не можна вирощувати на одному й тому ж місці декілька років підряд. Також не слід висівати кавуни після картоплі, помідорів та баклажанів. Найсприятливіша для росту гриба вологість — 50—80%. В разі появи ознак захворювання необхідно припинити полив, після кожного дощу розпушувати грунт, обприскати рослини 50%-ною витяжкою суперфосфату або розчином хлористого калію.

Обприскування доцільно проводити у вечірні години після припинення льоту бджіл. Пам'ятайте: бджоли — ваші найкращі помічники, їхню роль у збільшенні врожаю важко переоцінити. Збираючи з рослин пилок, вони сприяють запиленню і формуванню повноцінних зав'язей. Чим ближче пасіка до баштану, тим більше побуває на квітках кавунів цих невтомних трудівниць.

Дослідження свідчать, що без участі комах-запилювачів кавуни не плодоносять. У цьому я переконався на власному досвіді. Після розміщення на моїй ділянці пасіки значно збільшилася кількість зав'язей, вони менше опадали. Щоправда, іноді бджоли неохоче відвідували баштанні культури. Довелося тричі „дресирувати" їх за допомогою ароматизованого сиропу, після чого їхня активність значно зросла.

І от нарешті ви приступаєте до збирання врожаю. Стиглість кавуна визначити досить просто — по сухій плодоніжці та глухому звуку під час легкого постукування пальцями або долонею. Стиглі плоди не зривають, а акуратно зрізують ножем.

Найурожайнішим у мене виявився сорт Огоньок: по 220—260 плодів масою до 4,5 кг з однієї сотки. Насіння для власних потреб вибираю з найбільших і найсмачніших кавунів.

Безперечно, кавуни, вирощені на присадибній ділянці, за розмірами і масою дещо поступаються привезеним з півдня, але смакові якості у них навіть вищі, до того ж споживати їх безпечніше, тому що немає ризику отруїтися внаслідок зловживання в процесі вирощування азотними добривами (селітра), пестицидами тощо. Продукт, вирощений власними руками, надійніший.

В.В.Тарасюк,
м.Київ

Гібрид огірків Сквирський 1/27 П

На Україні з 1985 р. набула масового поширення хвороба огірків — несправжня борошниста роса, або пероноспороз. Єдиний надійний спосіб боротьби з нею — сівба ранніх, стійких сортів. Над створенням їх працюють науковці Сквирської дослідної станції та Інституту захисту рослин УААН.

В результаті наполегливої роботи і побачив світ гібрид першого покоління Сквирський 1/27П, який з 1998 р. районовано в Україні. Цей гібрид одержують від схрещування лінії П із сортом Далекосхідний 27/17.

Гібрид Сквирський 1/27П середньоранній, від сходів до першого збирання минає 48—50 днів. Урожай формується дружно. Рослини великі, добре розгалужені. Жіночі квітки розміщені як на головному стеблі, так і на бічних пагонах. Зеленець циліндричний і овально-циліндричний, інколи із збігом до основи, розміром 9—14×3,5—5 см, його поверхня великогорбкувата. Опушення складне, чорне. Плід має рисунок у вигляді білих смуг до половини довжини та слабку ситцевість на ребрах, він зеленого кольору з жовтуватим відтінком, у поперечному розрізі округло-тригранний. Серцевина середня. Плоди довго не жовтіють, проте ростуть швидко і тому їх потрібно часто й ретельно збирати.

Гібрид призначений для відкритого грунту, але його можна вирощувати і у плівкових теплицях, збираючи урожай майже до кінця вересня.

Сквирський 1/27П потребує старанного догляду. Дуже ефективний для вирощування у вертикальній культурі, густота рослин 4—5 на 1 кв.м площі, ширина міжрядь — 90 см. Збирати бажано щодня, в крайньому випадку — через день.

Плоди практично не бувають гіркими. Використовують їх у свіжому вигляді, для консервування та соління. Урожайність — 3—5 кг з 1 м^2.

Насіння нового гібриду надійде в продаж у 1999 р. На жаль, він не є абсолютно стійким до пероноспорозу. Для захисту його від хвороби рекомендуємо з початку появи плям робити позакореневі підживлення розчином, що містить 15—20 г сечовини, 0,2—0,3 г мідного купоросу та 0,4—0,5 г марганцевокислого калію на 1 л води, витрата на 1 кв.м площі — 50 мл. Підживлюють 2—3 рази за сезон з інтервалом 7—10 днів, тільки вранці або увечері. Це сприятиме утворенню нових листків і продовженню життя рослин.

Є.Г.Даус,
ст. науковий співробітник,
Сквирська дослідна станція овочівництва

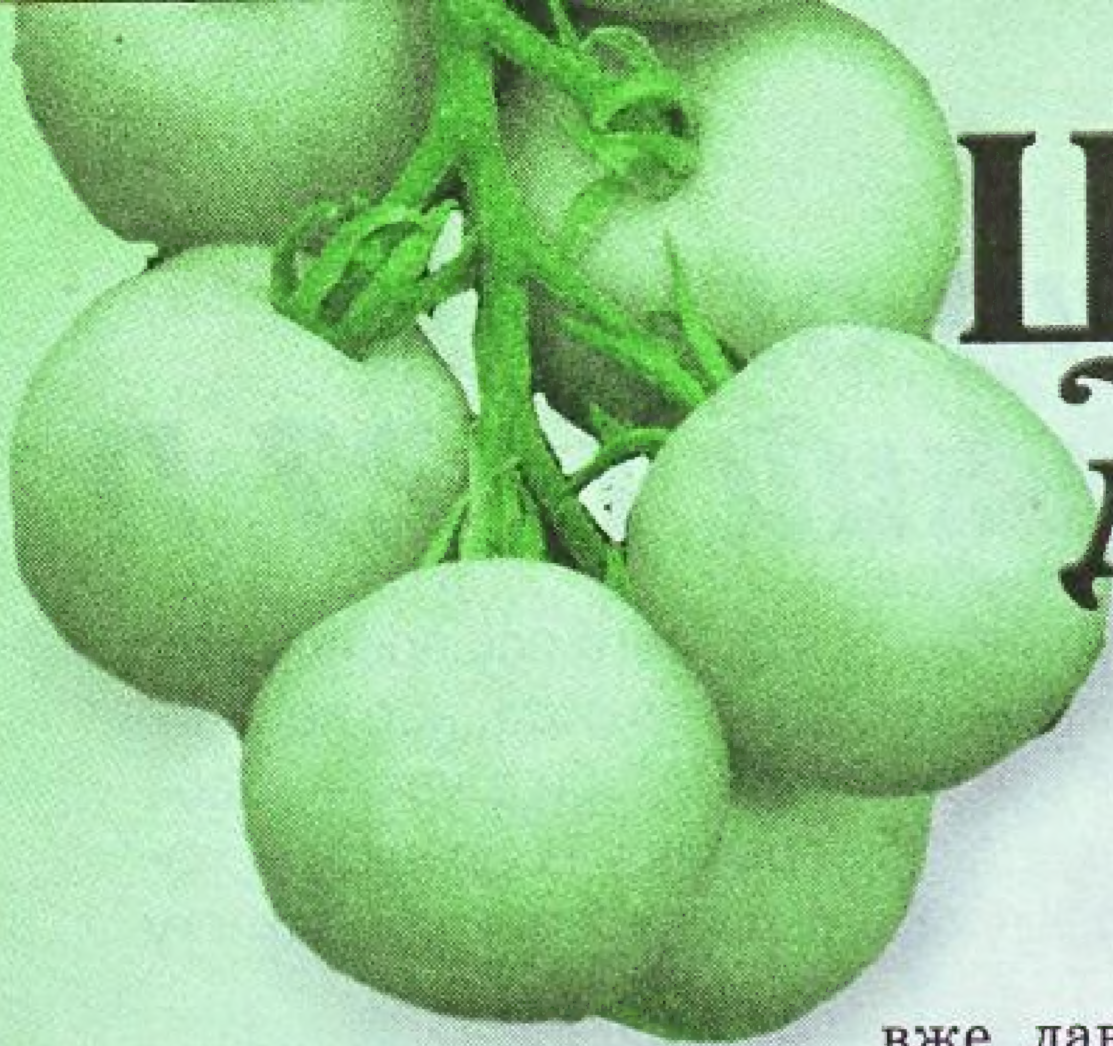

Щоб помідори добре плодоносили і не хворіли

Вирощую помідори вже давно, щороку висаджую нові сорти, кращі з них залишаю, віддаючи перевагу тим, які стійкі до фітофторозу. Для захисту рослин від цієї хвороби застосовую здебільшого бордоську рідину: вперше обробляю нею, так би мовити, з метою профілактики — в пору цвітіння, а потім, якщо йдуть затяжні дощі, ще 3—4 рази. У спекотне літо можна обійтися і без обприскувань. Мушу зауважити, що обприскування кущів традиційним способом (віником) не ефективне. Користуватися необхідно спеціальними апаратами. При цьому значно економніше витрачається рідина, а найголовніше — розпилений фунгіцид рівномірно змочує всю рослину, проникаючи й під листя, що дуже важливо.

Якщо немає фабричного обприскувача, можна використати насос від велосипеда. Набравши в нього рідину, одним пальцем затискують вихідний отвір, спрямовують на рослину й обприскують. Робити це необхідно в суху погоду. Але може трапитись й таке, що настає час обробляти, а дощ іде щодня. Тоді краще зачекати, поки він припиниться хоча б на півдня, і, коли кущі підсохнуть, провести обприскування. Бо зрозуміло, що в дощ, до і після нього така обробка нічого не дасть.

Дощового літа 1997 року я випробував на стійкість до фітофторозу чимало сортів. Лише третина з них виправдала надії (стійкість 80% і більше). Це давно відомі сорти Гібрид 2 Тарасенка, Де Барао, Комбітомат, Яблунька Росії. Але справжньою знахідкою я вважаю групу ранніх сортів — Старт, Амурська зірка (рожеві), Мустанг, Рання дівчина. Коли поруч гинули інші сорти, вони залишалися зеленими. Але улюбленим моїм сортом був і залишається Яблунька Росії (про нього писали у „ДСГ" №8, 1996 р.). Цей сорт урожайний, стійкий до фітофторозу, плоди середні, круглі, не розтріскуються, вирівняні за розміром, довго зберігають товарний вигляд, смачні. Це справжня окраса городу. Не виправдав сподівань сорт В.Висоцький, а плодів Аризони навіть не довелося скуштувати, хоча насіння отримав з двох різних джерел.

Не сподобалися також сорти Рудаса. Комбітомат — непоганий з-поміж пізніх сортів, але його недоліком є те, що плоди погано тримаються на гілочках і деякі ще зеленими падають на землю.

Не витримав випробування і оригінальний сорт Таяна, що сподобався багатьом городникам, хоча у попередні два роки чудово себе зарекомендував. Незважаючи на те, що не вистояли такі сорти, як Рожевий велетень і Чорний принц, їх не слід зводити з городу, адже у них найсмачніші плоди, а рік, як кажуть, на рік не схожий. Не раджу також захоплюватися сортами типу Жираф, Шедевр 1, які дають плоди, що довго зберігаються. На власному досвіді переконався: „гра не варта свічок". Краще посадити кімнатні помідори й прикрасити новорічний стіл свіжими, ароматними плодами, ніж тими, що пролежали 2—3 місяці і навіть помідорами не пахнуть.

Отже, щоб мати стабільний урожай помідорів щороку, треба дотримуватися таких п'яти правил.

1. Вирощувати тільки райовані сорти, стійкі до фітофторозу. По можливості не купувати розсаду на базарі, бо там рідко придбаєте те, що хочете. Не захоплюйтеся імпортним насінням. Хоч воно і в гарній кольоровій упаковці, але не виключено, що розфасували його, наприклад, в Одесі. Та якщо вам поталанило і ви придбали чистосортне, так би мовити, фірмове насіння, то й це ще не гарантія успіху. Зарубіжні селекціонери працюють у двох пріоритетних напрямках: урожайність і товарний вигляд, а стійкості до фітофторозу та смаковим якостям приділяється менше уваги. Наприклад, у такого широко розрекламованого сорту, як Червоний мисливець, висока урожайність і добрий товарний вигляд плодів, а стійкість до фітофторозу така низька, що навіть у відносно благополучному 1996 році він захворів першим серед усіх сортів, та й смакові якості виявилися посередніми.

2. Своєчасно обприскувати фунгіцидами. Це не обов'язково має бути бордоська рідина. Не гірші, а навіть кращі результати можна отримати, застосовуючи такі препарати, як хлорокис міді та полікарбацин. Головне — своєчасно їх застосувати. Бо запізнення навіть на 2 дні може звести нанівець усю працю. А щоб цього не сталося, необхідно щодня уважно оглядати рослини, особливо тоді, коли йдуть затяжні дощі, знижується середньодобова температура. Як тільки з'являться перші ознаки фітофторозу (на деяких рослинах починає в'янути нижнє листя), слід обережно вирізати ножицями уражені місця, винести їх з ділянки і, не гаючи часу, обробити усі рослини. Хоч як це не прикро, але без хімії не обійтися.

Фунгіциди можна замінити відварами, настоями різних рослин (про це багато писали в „ДСГ"). Знайомій городниці вдалося зберегти помідори, не застосовуючи хімічних препаратів. Вона готувала відвар з полину та чистотілу, один літр його розводила у відрі води і обприскувала цим розчином рослини. Мене часто запитують: скільки разів потрібно обробляти? Чіткої відповіді на це запитання дати неможливо. Адже все залежить від погоди. Якщо літо видалося сухе й спекотне, можна взагалі обійтися без жодного обприскування, а в дощове — іноді й 5 разів.

3. Правильно готувати робочі розчини. Багато городників припускаються помилки, готуючи розчини „на око", не за інструкцією. Це абсолютно неприпустимо. Ось приклад, що стосується бордоської рідини. Із проведеного мною опитування приблизно 80% городників не перевіряють, чи правильно приготовлений розчин. А для цього тільки й треба опустити в нього на одну хвилину очищений від іржі металевий предмет, наприклад цвях. Якщо він за цей час потемніє, тобто вкриється міддю, слід у розчин додавати вапно доти, поки мідь перестане виділятися і цвях стане чистим. Без такої перевірки ви можете ли-

ше зашкодити рослинам, спаливши на них листя.

4. Значному поширенню фітофторозу запобігають такі агротехнічні заходи: незагущеність насаджень (ранні сорти висаджую за схемою 0,5×0,5 м, середні та пізні — 1×1 м); обов'язкове пасинкування середніх і пізніх сортів; регулярне прикореневе розпушування грунту і знищення бур'янів; видалення листя, яке не бере участі в процесі фотосинтезу (сухе, уражене хворобами), а також те, яке закриває плоди від сонця.

Якщо кущі помідорів будуть розміщені на достатній відстані один від одного, належно освітлені, правильно сформовані (пропасинковані), а ділянка чиста від бур'янів, насадження добре провітрюватиметься, швидше звільнятиметься від зайвої вологи, що створить несприятливі умови для розвитку різних захворювань, в тому числі й фітофторозу.

Декілька слів про підживлення рослин. Здавалося б, тут усе просто, але насправді це не так. Я вважаю, що в дощове літо слід зменшити кількість підживлень до мінімуму, тому що вони подовжують вегетаційний період, що за несприятливих погодних умов небажано. Краще під час висаджування розсади у відкритий грунт покласти в лунки достатню кількість перегною, деревного попелу й суперфосфату з таким розрахунком, щоб поживних речовин вистачило на увесь період росту.

5. Дбайливо ставитися до рослин. У доброго господаря, який любить землю і працю на ній, кращі результати. І якщо уважно, з любов'ю доглядати за рослинами, вони віддячать за турботу гарним урожаєм. Був у мене в практиці такий випадок. Одного разу, коли оглядав насадження, помітив, що один кущ помідорів лежить на землі. Придивившись уважніше, побачив, що стебло майже повністю перегризене (мабуть, ведмедиком) і тримається на волосині. Я вирішив допомогти рослині: підняв кущ, біля ураженого місця поставив паличку і забинтував стебло. Яке ж було моє здивування, коли зібрав з цього куща найбільше помідорів!

Отже, виростити помідори за будь-яких погодних умов не дуже важко, але початківцям або тим городникам, у яких немає можливості щодня бувати на городі, раджу вирощувати ранні сорти. У них коротший вегетаційний період, який, до речі, закінчується тоді, коли найчастіше тільки починаються затяжні дощі. Такі сорти встигають відплодоносити до масового спалаху фітофторозу. Отже, вони менше потребують обприскувань і тому продукція буде екологічно чистішою. Вирощуючи ранні сорти, особливо стійкі до фітофторозу, ви гарантовано матимете урожай щороку, незважаючи на примхи погоди.

На закінчення хотів би дати ще кілька порад (як кажуть, хочете — вірте, а не хочете — перевірте).

- ✓ Ніколи не кладіть насіння на столі, за яким їсте, бо не буде сходити.
- ✓ Нікому не давайте насіння, поки не посіяли самі.
- ✓ Коли хтось просить насіння (овочі, фрукти), не давайте його безкоштовно. Плата може бути чисто символічною (кілька копійок).
- ✓ Не переступайте через насіння.
- ✓ Якщо у вас гарно вродило на городі, а в сусідів ні, подбайте, щоб про це менше знали.

В.С.Зайнчуковський,
м.Житомир

Консультує спеціаліст

Важливо, щоб насіння було якісним

Як правильно вирощувати цвітну капусту? Торік нам не вдалося одержати товарні білі головки. Вони чомусь розділилися на окремі суцвіття.

Л.П.Нагорна,
Луганська обл.

Цвітну капусту можна вирощувати розсадним і безрозсадним способами. Для одержання раннього врожаю насіння цвітної капусти на розсаду висівають у другій половині січня: у південних районах раніше, у північних — пізніше. Розсаду вирощують 50—60 днів у горщечках діаметром 10 см. Перед висаджуванням рослини загартовують протягом 10—12 днів.

У відкритий грунт розсаду висаджують з 20 березня до 10 квітня залежно від зони. Для кожного наступного строку насіння висівають через 15—20 днів і розсаду вирощують у горщечках діаметром 8×8 та 6×6 см. Щоб головки були високоякісні, розсада не повинна бути переростою. Якщо це трапляється, рослини втрачають два-три листки й формується дрібна розсипчаста головка. Починаючи з кінця березня і до початку червня цвітну капусту можна вирощувати й безрозсадним способом.

Основна причина утворення листків між суцвіттями (окремі суцвіття замість суцільного) — висів неякісного насіння, одержаного внаслідок відсутності відбору маточних рослин у насінницьких господарствах, за що повинен нести відповідальність виробник насіння і апробатор. До цього певною мірою призводить також нерівномірний полив у літній період.

Як виростити насіння цвітної капусти

Розкажіть, як одержати насіння цвітної капусти на присадибній ділянці?

Т.Ф.Акіншина,
м.Сєвєродонецьк

Насінники цвітної капусти в Україні вирощують у плівкових теплицях, хоч у південних районах, на наш погляд, це можна робити й у відкритому грунті. Для цього непереростлу розсаду (50—60-денного віку) потрібно висадити на постійне місце не пізніше 20 березня. На насінники відбирають рослини, які першими сформували товарні головки (суцвіття). Ті, що утворили головки на 3—5 днів пізніше, а також дрібні й розсипчасті, вибраковують і використовують для товарних потреб.

У відібраних головок вирізують середину так, щоб з країв залишилося 6—8 неушкоджених пагонів (формують кущ), і це місце дезінфікують або засипають попелом. Вирізану середину використовують для харчування.

Коли утворяться пагони, їх підв'язують до кілків. Збирають насіння, як тільки стручки починають набувати солом'яного забарвлення, а насіння буріє. Насінники підсушують й обмолочують. Під час достигання їх необхідно оберігати від горобців.

Висаджуйте під зиму

Чула, що ярий часник можна висаджувати восени. У які строки? А ще хотіла б дізнатись, чи доцільно вносити перегній разом з попелом?

М.Г.Теодорович,
Дніпропетровська обл.

Зубки ярого часнику можна висаджувати й під зиму у ті ж строки, що й озимий. Від цього його врожайність підвищується на 20—30%. Особливістю вирощування є те, що рядки потрібно мульчувати, краще перегноєм шаром 3—4 см.

Гній (перегній) і попіл на одну й ту ж площу вносити можна і треба. Лише не слід їх змішувати, бо втрачатиметься аміак (азот) з органічного добрива.

О.Ю.Барабаш,
академік УААН, професор

Консультує спеціаліст

Хеномелес, щеплений на айві звичайній

Крім широкого господарського використання, плодові і ягідні рослини мають ще велике естетичне значення. Вирощування їх з декоративною метою сягає глибокої давнини. Сади-парки („сади для задоволення") прийшли на Захід із Сходу, в них росли найрізноманітніші види декоративних рослин, призначення яких — принести насолоду людині. Люди завжди цікавляться чимось незвичайним і своє мистецтво звеличують іноді тільки тому, що воно дало те, чого немає в природі, або ж змінило свій вигляд. Саме таке призначення формово-декоративного саду, об'єктами якого є не лише декоративні, а й плодові рослини, вирощені у незвичайних, незвичних формах. Формово-декоративний сад — це поєднання красивого і корисного, можливість використати великий біологічний потенціал рослин і найрізноманітніші задумки, а іноді і фантазію людини.

Якщо в саду

Формове садівництво — вирощування плодових дерев, щеплених на карликових підщепах, у різноманітних штучних формах — виділилося в окрему галузь близько трьох століть тому. Штучні форми дерев завдяки доброму освітленню і сприятливому тепловому режиму мають яскраво забарвлені плоди з високими смаковими якостями.

Основні плодові культури для формового садівництва — яблуня, груша, вишня, персик, мигдаль. Що ж до ягідних рослин, то практика використання їх з цією метою незначна, за винятком живоплотів, для яких найчастіше висаджували смородину, агрус, барбарис, іргу, аронію та ін. Тим часом розведення цих рослин у формовому садівництві із застосуванням різних прийомів може виявитись перспективним як з точки зору збільшення урожаю і маси плодів, так і поліпшення габітусу, форми крони, а значить, і декоративних якостей.

Перспективу має агрус

Особливої уваги заслуговує вирощування ягідних культур у штамбовій формі, бо воно забезпечує економію місця, зручність догляду за рослинами і збирання врожаю, поліпшення декоративних якостей. Щодо цього найбільш перспективний агрус — найневибагливіша і високоурожайна культура. Він досить стійкий до низьких температур, починає плодоносити вже на другий-третій рік після садіння, дає сталі, а за належного догляду найвищі з-поміж ягідників врожаї. Дуже важлива перевага агрусу перед іншими ягідними культурами — можливість використання його плодів у різних фазах стиглості. З них готують високоякісні варення, компоти, соки (для компотів і соків з м'якушем рекомендують лише зеленоплідні і жовтоплідні сорти). З соку виготовляють високоякісне вино, з яким не можуть конкурувати інші плодоягідні вина. Агрус поряд з малиною і суницею є однією з основних культур у північних районах плодівництва, недарма його називають північним виноградом. Ягоди кращих сортів агрусу за формою і забарвленням — білим, зеленим, жовтим, червоним, чорним з численними відтінками — такі ж різноманітні, як і ягоди винограду. Вони містять до 12—14% цукрів, в основному легкозасвоюваних — глюкозу і фруктозу, солі заліза, міді, фосфору, багато калію (до 170—200 мг%), кальцій (22 мг%), магній (9мг%) вітаміни C, B_1, B_2, PP, каротин, а в технічній стиглості (особливо темнозабарвлені сорти) — значну кількість пектину і сприяють поліпшенню обміну речовин, мають сечогінну і жовчогінну дію. Завдяки цінному хімічному складу стиглі плоди агрусу корисні для споживання у свіжому вигляді як дієтичний продукт, лікарі рекомендують їх не лише як профілактичний, а й лікувальний засіб. Найціннішими вважаються сорти з темним забарвленням ягід, бо в них більше Р-активних речовин (750—1000 мг%), тоді як у зелених чи жовтих їх лише 150—250 мг%.

Стиглий агрус дуже корисний тим, у кого хвороби кишково-шлункового тракту, порушення обміну речовин, особливо зайва вага. Його рекомендують вживати при захворюваннях нирок і сечового міхура, залізодефіцитному недокрів'ї, для зміцнення кровоносних судин, за деяких захворювань шкіри і авітамінозу. В плодах є унікальна речовина — серотонін, що слугує передавачем нервових збуджень. Серотонін широко застосовують у неврології, психіатрії. Є дуже мало рослин, які містять цю речовину, наприклад горобина і обліпиха.

Незважаючи на цінні властивості агрусу, в останні роки помічено тенденцію до заміни його іншими ягідними культурами або зменшення обсягів вирощування. Причин цього декілька. Найсерйозніша з них — висока трудомісткість вирощування, що ускладнюється околюченістю гілок і високою пагоноутворювальною здатністю, а також ураженням багатьох сортів борошнистою росою (сферотекою). Крім того, агрус часто продають населенню у фазі не повної, а технічної стиглості, коли він є чудовою сировиною для переробки, але для споживання у свіжому вигляді ягоди повинні бути стиглими. Про справжні чудові смакові якості стиглих плодів десертних сортів люди (особливо міські жителі) і не здогадуються.

Найголовнішою проблемою є збирання ягід, що виконується переважно вручну і супроводжується пораненнями рук шипами. Та останнім часом селекціонери створюють сферотекостійкі і безколючкові сорти.

Результат пошуку — нові ягідні культури

Проблема виведення безколючкових сортів привертала увагу багатьох селекціонерів. Застосовували міжродові схрещування чорної смородини з агрусом. Ще наприкінці минулого століття американський вчений Кульверуел одержав гібриди, але вони були безплідні. Український вчений-селекціонер С.Х.Дука в Українському науково-дослідномоу інституті садівництва вивів кілька десятків перспективних гібридних рослин, одна з яких давала плоди. Однак дальшій роботі стала на заваді війна. Одночасно проводили подібні досліди і в інших країнах і врешті-решт в результаті 40-річної праці було створено і рекомендовано нові ягідні культури — йошту (в Інституті Макса Планка у ФРН) і крому (у Швеції). Обидва види — представники нової групи рослин, отриманих шляхом віддаленої гібридизації чорної смородини та агрусу.

В Україні йошту вирощують з 1986 року. Особливо вона поширена в Закарпатській області у промислових насадженнях і на присадибних ділянках. Крома культивується менше.

місця мало

Йошта за морфологічними ознаками — проміжна рослина між чорною смородиною та агрусом. Кущ злегка розлогий, сильнорослий, сильні безколючкові пагони сягають 1,5 м, листки за формою та забарвленням подібні до агрусових, а забарвлення кори пагонів, розміри листків та бруньок такі, як у чорної смородини. Квітки більші, ніж у обох цих культур, по 3—5 у китиці. Ягоди чорні, великі — до 3 г, більші, ніж у чорної смородини, але поступаються за розмірами великоплідним сортам агрусу. Форма плодів — від округлої до еліптичної. За консистенцією вони нагадують агрус, мають приємний кисло-солодкий смак з своєрідним відтінком, без специфічного смородинового аромату. І якщо збирати ягоди з кущів агрусу заважають шипи, то в йошти та кроми немає ніяких шипів та інших незручностей.

Але тут інше лихо: відсутність специфічного смородинового аромату не всім імпонує, багато хто його полюбляє. До того ж кущі, розростаючись, займають багато місця, власне, так само, як смородина, агрус та інші улюблені наші ягідники, які хотілося б мати на ділянці, але площа замала.

А якщо виростити їх у штамбовій формі? Вони будуть схожі на маленькі деревця і займатимуть набагато менше місця, ніж кущі. Крім того, штамбові рослини дуже зручні для догляду і збирання врожаю, мають гарні, яскраво забарвлені плоди, оригінальний габітус, форму крони і дуже декоративні, особливо під час достигання ягід.

Два способи формування крони

Штамбові форми смородини, агрусу, йошти, аронії, хеномелеса можна сформувати двома способами. Перший з них полягає в тому, що на висаджених кущах відбирають добре розвинені пагони і вирощують їх вертикально для утворення штамбів. Решту пагонів видаляють. Бічним пагонам на штамбі дають можливість помірно розвиватися, а потім, коли штамб досягає необхідної товщини, їх видаляють. З основних пагонів 80—100 см завдовжки, вкоротивши їх, формують кулясту крону. Це кореневласні рослини. Таким, так би мовити, агротехнічним способом можна вирощувати всі сорти агрусу, чорної, червоної і білої смородини, інших кущів, але він досить тривалий.

Інший спосіб — щепленням, він набагато швидший. Крім того, поєднуючи дві спадкові основи, ми маємо більші можливості керувати ростом і плодоношенням. Добираючи різні підщепи, можна отримати рослини необхідної сили росту, прискорювати початок плодоношення, забезпечувати певну форму крони тощо. Так, щеплена на золотистій смородині форма йошти має значно меншу силу росту, набуває спурового типу: кущі компактні, 80 см заввишки, до 110 см у діаметрі. Плодоносять штамбові форми йошти вже на другий рік після садіння, урожай з куща становить 2—2,5 кг.

У штамбової форми в перші три роки після садіння інтенсивність росту значно нижча, ніж у кореневласної, а врожайність вища, що пов'язано з кращим закладанням генеративних бруньок і зав'язуванням плодів. Щоправда, в наступні роки зростання врожаю у щепленої форми уповільнюється.

До однієї і тієї ж підщепи можна прищеплювати різні сорти і навіть види з різним забарвленням плодів. Такі рослини виглядають дуже оригінально і декоративно. Звичайно, якщо маємо на меті лише господарські потреби, тоді доцільніше щепити на штамбі лише один сорт. Гарно сформована крона на високому штамбі, добре доглянута, надзвичайно декоративна в будь-яку пору року, особливо в період плодоношення.

Підщепою для агрусу, смородини, порічок, йошти є золотиста смородина, а також йошта. Вона має бути однорічною, з добре розвиненими пагонами, 110—120 см заввишки.

Для вирощування саджанців-підщеп з однорічних пагонів нарізують здерев'янілі живці завдовжки 20—22 см і висаджують у шкілку так, як живці чорної смородини. Найкращий строк садіння живців —

Агрус штамбовий

вересень — перша половина жовтня. До осені наступного року за високої агротехніки одержують саджанці заввишки 80—120 см. Їх викопують і висаджують на постійне місце. Щеплення роблять на будь-якій висоті, найчастіше 80—100 см.

Застосовують найрізноманітніші способи щеплення: вприклад, поліпшеним копулюванням, в боковий заріз, у розщіп тощо, а проводять його в різні строки. Вивчення нами різних строків і способів щеплення агрусу на золотистій смородині (експериментальну роботу виконала аспірантка Т.П.Шовкошитня) показало, що окулірування в липні забезпечило вихід приживлених щеп 48%, весняне щеплення у березні живцем — 23, весняно-літнє окулірування щитком з товстим шаром деревини — 64, зимове щеплення живцем — 84, зимове щеплення щитком з товстим шаром деревини — 94%.

Порівняння виходу приживлених щеп за зимового щеплення двома способами — поліпшеним копулюванням і вічком з товстим шаром деревини — на золотистій смородині і йошті не виявило великої відмінності між підщепами: обидві дали високий відсоток приживлення — від 82 до 88%, дещо більший у другому випадку.

Після щеплення з пагонів, що утворилися на прищепленій частині, формують округлу або звислу крону. Формування полягає у виборі необхідних гілок і вкорочуванні бічних пагонів для надання кроні обраної форми і розмірів. Короткі пагони, якщо вони не досягають довжини інших, необхідних для надання кроні певної форми, не вкорочують. Після закінчення формування подальший догляд за кроною полягає у видаленні сухих та пошкоджених гілок і проріджуванні. Щоб запобігти зламам штамбів, їх треба підв'язувати до кілків.

Аронія й хеномелес на штамбовій основі

Ми зупинилися лише на ягідних культурах, які можна формувати не кущем, а деревцем. Але деревцем можна виростити й інші плодові породи, що природно ростуть кущем. Пам'ятаєте, як росте аронія? Її звуть ще чорноплідною горобиною. А якщо щепити її на горобині, матимемо прямий, як свічка, штамб звичайної горобини і високо на ньому розкидисту плакучу крону аронії. Горобина звичайна для аронії — чудова підщепа, як і айва та груша. Щеплення роблять навесні живцем або влітку вічком. Висоту штамба регулюєте самі. Спеціально формувати крону не потрібно, регулюють лише кількість вегетативних пагонів аронії, бо їх утворюється багато, а також вкорочують дуже довгі пагони.

Надзвичайно гарно виглядає аронія у вигляді деревця з плакучою кроною. А якщо зробити таку алею! Можна прищепити айву японську (ботанічна назва — хеномелес японський) на звичайну. Японська росте кущем, цвіте рано навесні червоними, оранжевими, білими квітками. Перещепивши її на айву звичайну, матимемо штамбове деревце з красивою плакучою кроною. Такі рослини з блискучим темнозеленим листям, яскравими квітками навесні і ароматними жовтими, жовто-зеленими плодами восени надзвичайно декоративні.

С.В.Клименко,
доктор біол.наук,
Т.П.Шовкошитня,
аспірант, Центральний ботанічний сад ім.М.М.Гришка НАН України

Найцінніша

З кожним роком зростає інтерес до нових перспективних сортів смородини. Проте у довідниках для садівників-аматорів інформація з цього питання, як правило, застаріла. Доводиться покладатися на повідомлення в періодичних виданнях, де найчастіше йдеться про нові сорти української селекції, зокрема комплексностійкі до шкідників і хвороб, великоплідні сорти В.П.Копань та К.М.Копань, на які є великий попит.

З Росії ентузіасти теж завозять великоплідні сорти, особливо орловської селекції. Вони не стійкі до хвороб, іноді дуже хворіють, але автори-рекламодавці приховують ці недоліки. Крім того, замість реального середнього розміру ягід вказують лише максимальну величину окремих плодів.

Щоб допомогти садівникам-аматорам, хочу ознайомити читачів з публікацією селекціонера Т.П.Огольцової „Кожному сорту свій підхід" („ПХ" №7 за 1997 р.), яка є співавтором багатьох сортів орловської селекції. Автор дає об'єктивну оцінку сортам, у створенні яких брала участь. Вона пише, що численні каталоги і рекламні проспекти заповнені хвалебними характеристиками сортів. Але ідеальних сортів не буває, у кожного з них є ті чи інші недоліки, які можна поліпшити відповідними агротехнічними заходами.

Перш за все сорти, про які піде мова, зазначає Т.П.Огольцова, адаптовані до умов середньої смуги Росії і немає ніяких гарантій, що вони добре родитимуть на Поволжі, Півдні Росії, в Сибіру і на Далекому Сході. (Це стосується і регіонів України.— **Прим.автора**). Державні випробування в тих регіонах і не планувались. Вирощування орловських сортів за межами середньої смуги великий ризик і можливі розчарування. Це по-перше.

По-друге, високою стійкістю до брунькового кліща серед поширених нині сортів відзначається лише Орловія, решта — середньостійкі. Тому, радить Т.П.Огольцова, слід купувати і садити лише оздоровлений від брунькового кліща і махровості садивний матеріал, бажано сертифікований. Молоді рослини слід садити якомога далі від старих кущів (і своїх, і сусідських), у яких видаляли бруньки з ознаками ураження. Ретельно дотримуйте всіх заходів боротьби з бруньковим кліщем, інакше, одержавши два-три врожаї, кущі згубите.

У цій серії сортів, імунних до борошнистої роси, немає. Їм притаманна лише висока польова стійкість до цієї хвороби. Але застосовувати фунгіциди проти борошнистої роси зовсім не обов'язково, бо хворіють, як правило, тільки молоді рослини, ягоди ж не уражуються. Високий щорічний урожай одержуватимете, якщо в процесі догляду за смородиною будете створювати для рослин найбільш комфортні умови, а вони для кожного сорту свої.

Ажурна — великоплідний (до 2,5 г) сорт, середнього строку достигання, ягоди придатні як для споживання свіжими, так і для заморожування. Скороплідний, врожайний, але тугорослий. Якщо кущі в перший вегетаційний сезон не виросли, краще їх зрізати до висоти двох-трьох бруньок, щоб наступного року мати повноцінні рослини. Інакше молоді кущі

перевантажуються врожаєм, перестають рости і передчасно старіють, так і не вступивши, по суті, в повноцінне плодоношення. Обрізуванням обов'язково слід регулювати співвідношення між ростом і плодоношенням. Щороку на заміну старим гілкам готуйте дві-три молоді.

Дачниця — великоплідний (до 2,5 г), скороплідний, високовітамінний сорт раннього строку достигання. Ягоди особливо підходять для використання у свіжому вигляді. Ними із задоволенням ласують діти, бо в них мало кислоти. З ягід готують відмінний ніжний джем, ароматний компот. Кущ слаборослий, розлогий. Сорт схильний до перевантаження врожаєм і передчасного старіння. Але добре плодоносить на багаторічних коротких обростаючих гілочках, тому не поспішайте видаляти старі гілки.

Головне завдання садівника у перший вегетаційний період після садіння Дачниці — виростити повноцінний кущ. Не бійтеся цей сорт „перегодувати" і „перепоїти", пагони завжди встигають визріти до морозів. Садити теж слід у добре заправлені добривами ями. При вступі в плодоношення можна уникнути передчасного старіння куща лише регулярним обрізуванням, оптимальним живленням і забезпеченням вологою.

Зуша — досить невибагливий, сильнорослий, скороплідний, врожайний сорт середньораннього строку достигання. Ягоди великі (1,5 г), типового смородинового смаку, ароматні, добрі для приготування компотів, соку, джему, заморожування. Зуша досить стійка до всіх грибкових хвороб, а не тільки до борошнистої роси. Але бруньковим кліщем може уражуватися дуже швидко, тому щороку рано навесні ретельно оглядайте кущі і видаляйте окремі бруньки, уражені шкідниками. Звичайні прийоми агротехніки, виконані вчасно, дають змогу щорічно одержувати добрі врожаї.

Лінтяй — скороплідний, середньоврожайний, великоплідний (до 2 г) сорт з ягодами доброго смаку. Пізньостиглий. Найкраще плоди підходять для споживання свіжими і приготування джему, а також заморожування. Кущі сильнорослі, з могутньою кореневою системою. В молодому віці потребує захисту від борошнистої роси, в старшому уникайте перегодовування азотом, щоб не затягувати ріст пагонів, бо це знижує стійкість до борошнистої роси. До антракнозу досить стійкий. Також уникайте сильного обрізування.

Орловія — відносно невибагливий, високоврожайний, великоплідний (до 1,5 г) сорт раннього строку достигання, придатний для всіх видів переробки. Відзначається підвищеною стійкістю до борошнистої роси і бруньковогo кліща. Агротехніка загальноприйнята, але потрібне коригуюче обрізування, щоб уникнути вилягання нижніх гілок.

Орловська серенада — дуже скороплідний сорт, невибагливий, із стабільним плодоношенням. Ягоди великі (до 1,2 г), типово смородинового смаку, придатні для всіх відомих видів переробки.

Орловський вальс — скороплідний, дуже великоплідвний (до 2,5 г), високоврожайний сорт пізнього строку достигання. Ягоди добрі свіжими, придатні для заморожування, приготування джемів, компотів. Кущі рідкі, тугорослі. Агротехніка така ж, як у сорту Ажурна, але не слід перегодовувати азотом, бо може захворіти борошнистою росою. Необхідно регулювати співвідношення росту з плодоношенням. У перші роки краще знехтувати урожаєм заради формування повноцінного куща. Уникайте сильного обрізування в один рік.

Екзотика — найвеликоплідніший (до 3,5 г), скороплідний сорт раннього строку достигання. Ягоди придатні для всіх видів переробки, смак типовий для смородини, кисло-солодкий (кисліші Дачниці, Лінтяя). Кущі пряморослі, високі, з могутніми пагонами, яких утворює мало. Завдання — за допомогою посиленого живлення, регулярного обрізування добитися, щоб щорічно на заміну старим гілкам росло 2—4 сильних нульових пагони, що дасть можливість уникнути передчасного старіння куща. Молоді рослини Екзотики іноді уражуються борошнистою росою, але плодоносні кущі, як правило, стійкі до хвороби. Дуже потерпає від антракнозу і септоріозу. Може навіть передчасно скинути листя, тому Екзотику садіть так, щоб після збирання врожаю ви могли обприскати кущі хімікатами, коли ягоди на рослинах інших сортів ще не зібрані.

Г.Д.Федоров

Слово про „Яблуньку"

Шановні читачі журналу „Дім, сад, город", дорогі діти!

Журнал „Яблунька" протягом 1999 року виходив згідно з графіком раз на два місяці.

- „Яблунька" № 1 („Майже все про кота") — лютий.
- „Яблунька" № 2 (весна) — квітень.

Літні номери журналу ми об'єднали та видали разом.

- „Яблунька № 3—4 („Запрошуємо до зоопарку") — серпень.

Це подарунок усім маленьким читачам, а також і тим дітям, чиї батьки не спромоглися (або забули) передплатити „Яблуньку" на II півріччя. „Прогулянка" по Київському зоопарку — приємна несподіванка для кожної родини. Видання барвисте, яскраве,32 сторінки цікавої та корисної інформації про тварин, птахів тощо.

- Друкується „Яблунька" № 5 (осінь) — листопад.
- „Яблуньку" № 6 (зима) очікуйте у грудні.

Редактор Т.Колодницька

Для персика важливо добре перезимувати

Персик — культура південна. Київ для неї — північна межа за її природним ареалом. Сорти, виведені на селекційних ділянках Центрального ботанічного саду НАН України, витримали суворі зими, пройшли природний добір і є золотим фондом у сортименті плодових культур України. В майбутньому на базі цих сортів будуть створені нові, які дадуть можливість просунути ще північніше межу вирощування персика, наблизити його виробництво до споживача, уникаючи витрат, пов'язаних з транспортуванням. Тому вельми актуальними є спостереження за поведінкою персиків на дослідних ділянках у кризових для них умовах, що виконуються співробітниками Центрального ботанічного саду НАН України (м.Київ).

Перезимівля для сортів персика — один з основних критеріїв акліматизації. Природний добір відбраковує незимостійкі гібридні сіянці. Холодну пору року умовно можна поділити на три періоди: осінньо-зимовий (перехідний), зимовий, зимово-весняний. У різні роки складаються несприятливі умови або в один з цих періодів, або протягом усіх трьох.

Для перехідних періодів характерна нестала погода з різкими перепадами температури, що негативно впливає на життєдіяльність рослин. Дуже відповідальний для життя дерев осінньо-зимовий період, бо в цей час відбувається природне загартування рослин, підготовка до успішної перезимівлі. Несприятливим він був у 1993 р. Осінь розпочалася частими дощами, які раптово у листопаді змінилися морозами до —15°С. Відомо, що проморожування квіткових бруньок восени призводить до ушкодження провідного моста бруньок, внаслідок чого вони осипаються. Взимку 1994 року морозні дні часто змінювалися відлигами. Тож не дивно, що того року більшість дерев зовсім не вродила і лише деякі дали незначний урожай.

В осінньо-зимовий період рослини проходять дві фази загартування. Перша — від кінця вегетаційного росту, коли крохмаль перетворюється на цукри. Це відбувається за температури вище нуля. Друга фаза настає із зневодненням і перерозподілом запасних речовин відповідно за температури від —1 до —12°С. Обидві фази взимку 1993/94 р.проходили за несприятливих умов. Деякі любителі, щоб уникнути впливу різких коливань температури, утеплюють рослини персика. При цьому шанс одержати урожай плодів за несприятливих умов перезимівлі значно зростає.

Найбільш несприятливим виявився зимовий період 1996/97 р., коли не було снігового покриву, а всередині січня спостерігався перепад температур від —23°С до +3° за добу. Зима 1997/98 р. стала продовженням неспритливих умов попереднього року. В середині грудня протягом тижня морози досягали мінус 30°С. Проте за таких досить складних умов колекційні насадження не вимерзли, а на деревах деяких сортів був урожай плодів. Найкраще себе показав сорт Славутич.

Зимово-весняний період відзначається значним збільшенням інтенсивності і тривалості сонячного випромінювання. У цей час небезпечні можливі сонячні опіки на стовбурах персика. Щоб уникнути їх, треба у лютому побілити стовбури вапном. Навесні, уважно оглядаючи дерева, можна виявити камедетечі, які найчастіше спричинені морозобоїнами, сонячними опіками, грибковими захворюваннями. Тому, щоб зберегти здоровими ваших улюбленців, необхідно виконувати основні агротехнічні заходи.

По-перше, ніколи не дадуть вам повноцінних плодів дерева, що систематично не обрізуються, вони гірше переноситимуть несприятливі умови. По-друге, дерева, не оброблені бордоською сумішшю (3%-ний розчин), восени і ранньої весни, коли вони ще стоять без листя, можуть не витримати складних погодних умов і загинути. Досліди, проведені на наших ділянках, показали, що трирічні сіянці, до яких не застосовували цих заходів, не витримали зимової посухи у 1996/97 р., а поруч з ними успішно перезимували доглянуті молоді дерева.

Дуже м'яка і сприятлива погода взимку 1995/96 року дала можливість одержати найбільш цінний генетичний матеріал, бо була проведена гібридизація за найціннішими ознаками. Отримали також гібридне і сортове насіння, виконали дослідні розрахунки врожаю. Більшість сортів рясно плодоносили.

Але такий щедрий урожай негативно позначився на наступній перезимівлі рослин. Відомо, що дуже навантажені плодами дерева швидше виснажуються, тому обрізуванням і підживленням треба їм допомогти. Звертаємо увагу садівників-аматорів, що для персика обрізування — основний агротехнічний захід і запорука одержання гарних плодів.

Аналіз рівня адаптації до кризових умов різних сортів нашої селекції показав, що найкращими за морозостійкістю виявились Славутич, Лісостеповий, Щедрий, Пам'яті Шевченка, Дніпровський, Подарунок Києва, Осінній сюрприз. Відносно стійкі до кучерявості листя Осінній сюрприз і Київський жовтоплідний.

Тож, підсумовуючи сказане, зауважимо, що в північних областях України вирощування персика є досить складною справою, яка потребує серйозного й кваліфікованого ставлення. Перш за все слід висаджувати сорти, що мають підвищену стійкість до несприятливих умов зимівлі. Крім того, велику увагу приділяти агротехнічним та іншим заходам, які підвищують зимостійкість персика:

- коренева система у зимовий період не повинна потерпати від дефіциту вологи, тому за посушливої осені вологозарядковий полив обов'язковий;
- після листопаду і весною до розпускання бруньок дерева обприскати 3%-ною бордоською рідиною для знищення грибкової інфекції (дерева, що не хворіють, стійкіші до несприятливих умов зимівлі);
- у перші дні сталого похолодання (при промерзанні грунту на 2—3 см) утеплити кореневу систему по периметру крони шаром гною, торфу, тирси до 15 см;
- скелетні гілки бажано закутати солом'яними матами (але тут слід підходити творчо, бо іноді це призводить до випрівання бруньок або можуть завестись миші і пошкодити молоді пагони);
- після кожного снігопаду до дерев нагортати якомога більше снігу і добре ущільнювати, особливо нижні шари, щоб до стовбура не дісталися миші;
- потрібне щорічне кваліфіковане обрізування персикових дерев, яке б сприяло нормуванню оптимального врожаю.

І.М.Шайтан, І.К.Кудренко,
кандидати біол.наук,
Л.М.Чуприна,
науковий співробітник ЦБС НАН України

Наш ДІМ

Млинок задарма

Коли підкачував у резервуар воду для поливу, у вентиляційне віконце електродвигуна потрапило кілька зернин кукурудзи, ненароком вилущених з качана, що був у руці. Подумав: вимкну, аби не заклинило.

Заглядав у вентиляційні віконця з усіх боків, але зерен не виявив. Коли дивлюсь — під стінкою наче хтось дертю посипав. Значить, крильчатка розбила зернини вщент і викинула помелене геть.

Зацікавився. Вилущив з качана ще з десяток зернин, запустив двигун, а коли він набрав обертів, всипав їх у віконце. З протилежного вікна тільки пил пішов. Значить, буде млинок.

Отож, зняв кришку двигуна. Вирізав з жерсті круг з отвором для вала, просвердлив дірки для стяжних гвинтів. Закріпив кришку і запустив двигун. Все ніби гаразд: крутиться. Знову всипав кілька зернин. Крильчатка розмолола їх і викинула.

Тепер до одного вікна приладнав щось схоже на ковшик, а до вихідного — козирок-сопло, щоб розмелене зерно не розпорошувалося, а падало долі.

Конструкція виявилася вдалою. За хвилину зерно, потрапляючи на крильчатку через звужений отвір ковша, перемололося. А дерть випала у підставлений посуд. Правда, знялася курява. Але те, як кажуть, півбіди: на сопло й посудину натягнув поліетиленовий пакет.

Далі треба було випробувати, як поведеться електродвигун, працюючи без охолодження. Випустив з резервуара всю воду, а це десь близько 50 відер, і увімкнув двигун з насосом. Через 45 хв резервуар був повним, а двигун тільки трішки нагрівся (з охолоджуючою крильчаткою він розрахований на тривалішу роботу).

Випробував також його на розмелюванні. За годину перебив на дерть майже мішок зерна кукурудзи, двигун теж не нагрівся.

Отже, маючи електродвигун з охолоджуючою крильчаткою, можна, як кажуть, вбити двох зайців: подавати воду чи механізувати іншу роботу і молоти зерно на дерть.

Слід, однак, зауважити, що зерно має бути досить сухим (вологе не розбивається, а залипає). Погано також перемелюється ячмінь та овес, „одягнуті" в лушпайки. А ось з чистого зерна (кукурудза, жито, пшениця, дрібні сухі боби) дерть виходить добра. Треба тільки регулювати отвір ковша, через який випадає зерно. До речі, електродвигун, працюючи, сам підтрушує зерно в ковші, і воно не заклинюється в отворі.

Не зайвим буде зняти з шківа пасок передачі до насоса, коли двигун працює на помел, а також стежити, щоб він не перегрівся.

Г.А.Скоряк,
м.Вінниця

Зважування великих вантажів

На дачних ділянках нерідко доводиться зважувати вантажі до 100 кг. Звичайні ж побутові ваги розраховані лише на 10 кг. У таких випадках допоможе нескладний пристрій, який не дуже важко виготовити самому. Для цього потрібні два бруски (з дуба, ясеня) — один 1,2—1,5 м, другий до 1 м; пружинна вага або безмін, цупкий шпагат (діаметром 1—1,2 см) і гачок.

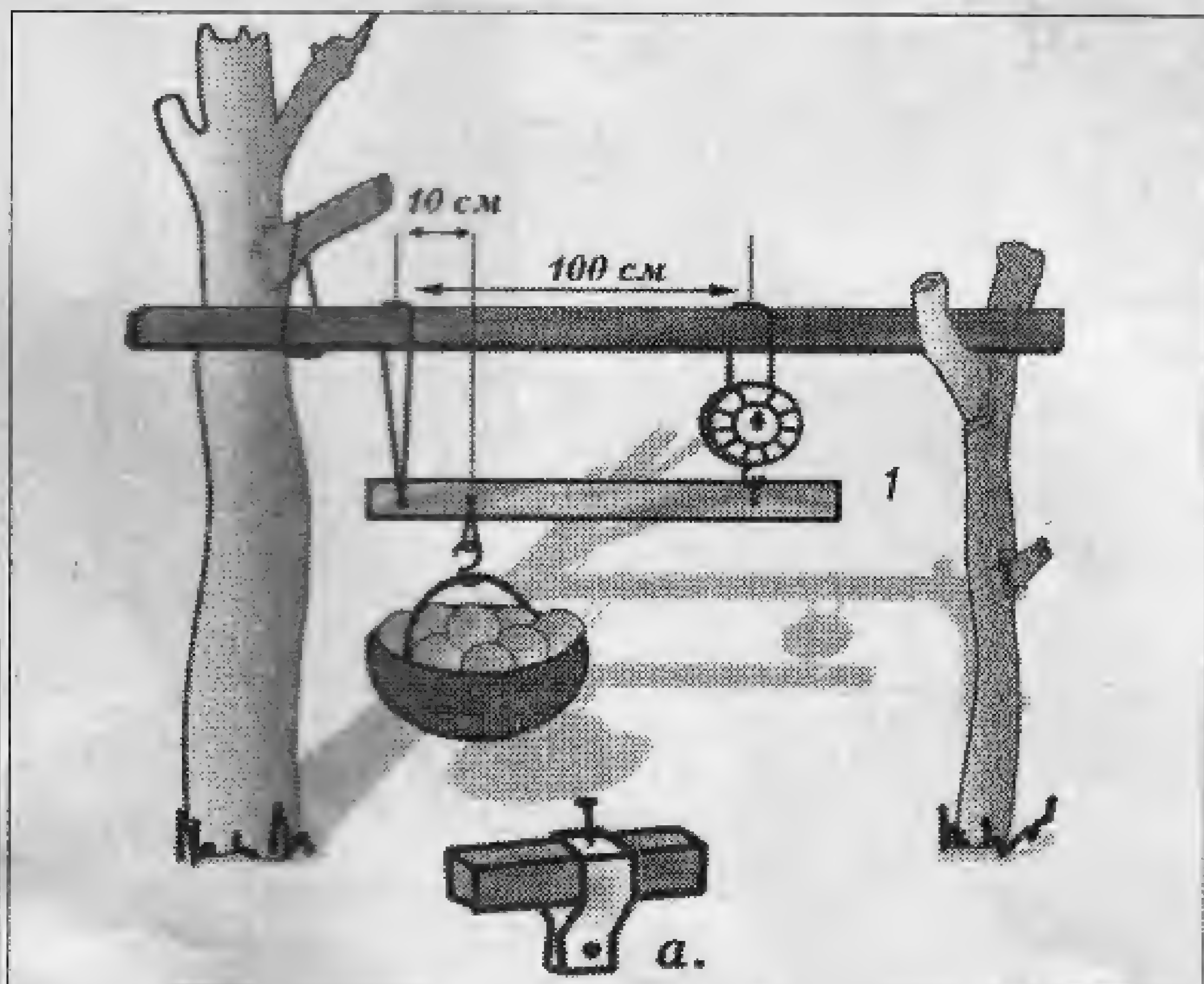

Як користуватися такою вагою? На малюнку видно, що розміри 10 і 100 см — вибрано не випадково. Треба множити показники маси на 10. Важливо контрольним зважуванням правильно встановити отвір на бруску 1. Точність буде ще вищою, якщо для підвішування вантажу використати металевий хомутик (а). Пересуваючи його по бруску 1 з контрольною вагою, треба знайти найкраще розміщення і потім зафіксувати, забивши цвях.

Можна виготовити вагу для менших вантажів, наприклад до 50 кг. Тоді розміри будуть замість 10 і 100 см відповідно 5 і 50 см. А множити показник маси на 5.

Скільки газу в балоні?

Тому, хто користується на дачі газовим балоном, часом потрібно дізнатися, скільки газу залишилось. Для цього можна скористатися звичайною пружинною вагою або безміном.

Відомо, що сам 50-літровий балон важить 22+1,54 кг, а з пропаном на 24,5 кг більше. Звичайно, зважити такий вантаж вдома немає чим. Але може стати в нагоді звичайний безмін. Треба причепити його гачок до горловини балона (зробити петлю з мотузки) і потягнути безмін так, щоб балон одним боком трішки відірвався від підлоги. З погляду механіки утворюється щось на зразок нерівноплечового важеля. Безмін покаже, звичайно, не справжню масу балона. Порожній буде „важити" 3,8 кг, повний — близько 7 кг. Якщо скласти графік або зробити додаткову шкалу на вазі, можна досить точно встановити наповненість балона. Наприклад, якщо безмін покаже 4 кг, газу практично немає, якщо ж 6 кг — балон заповнений наполовину.

М.Власов,
Сумська обл.

ВІТАМІННИЙ ДОМКРАТ

Пропонована конструкція преса для одержання плодових соків наприкінці 80-х років стала справжньою сенсацією серед садівників. І не дивно: установка настільки проста й ефективна, що відразу привернула до себе увагу. На жаль, цей винахід незабаром був незаслужено забутий.

Основна частина преса — вертикальна прямокутна рама з швелерів (№10). У ній міститься бак з нержавіючої (або лудженої) сталі товщиною 3 мм, а на диск-кришку встановлюється звичайний автомобільний домкрат.

У верхній частині бака, приблизно за 20 мм від краю, прилаштовується зливна трубка довжиною 60 мм. Багато хто здивується: чому злив встановлено у верхній, а не в придонній, як звичайно, частині бака. У цьому й полягає новизна та особливість преса. Адже практика свідчить, що вичавлений сік завжди збирається вгорі, отже, зливати його зручніше саме звідси, а внизу залишається гніт.

До комплекту бака входять: дві круглі металеві сітки, що укладаються поверх фруктів, — перша з розміром вічок 1 мм, друга — 0,5 мм (щоб сітки не розплітались, по периметру їх необхідно обпаяти); дубовий або буковий диск-пуансон з 12 отворами діаметром 10 мм, через які проходить сік; ще один диск меншого діаметра (щоб не перекривав отвори пуансона) і проставки-бобишки з дерев'яного бруска, які використовують, коли не вистачає ходу домкрата. Останній встановлюється на заповнений бак у зборі з прес-комплектом і упирається у верхню поперечину рами.

Щодо можливих замін деталей слід мати на увазі, що товщина диска-пуансона повинна бути не менше 60 мм, бо саме завдяки цьому й витискується вгору і подається до зливного отвору вичавлений сік. А от верхню сітку можна замінити марлею, складеною в кілька шарів.

Розміри вертикальної рами з верхньою і нижньою поперечиною довільні і залежать від наявних матеріалів, місткості бака, типу і висоти домкрата.

Самий же процес одержання соку складається з двох операцій. Перша підготовча: фрукти попередньо подрібнюють у невеликому барилі товкачиком, тоді їх більше увійде у бак преса і легше вичавлюватиметься сік. Потім у заповнений бак укладають сітки (марлю), диск-пуансон, менший диск — підп'ятник домкрата — і ставлять сам домкрат з упором у верхню поперечину рами. Далі домкрат приводять у дію важелем-подовжувачем, і сік починає підніматися до зливного отвору. В міру опускання пуансона в разі потреби під домкрат підкладають брусок-проставку. Коли виділення соку припиниться, установку нахиляють і залишки соку зливають. Потім цикл повторюється.

Рис.1. Загальний вигляд преса.

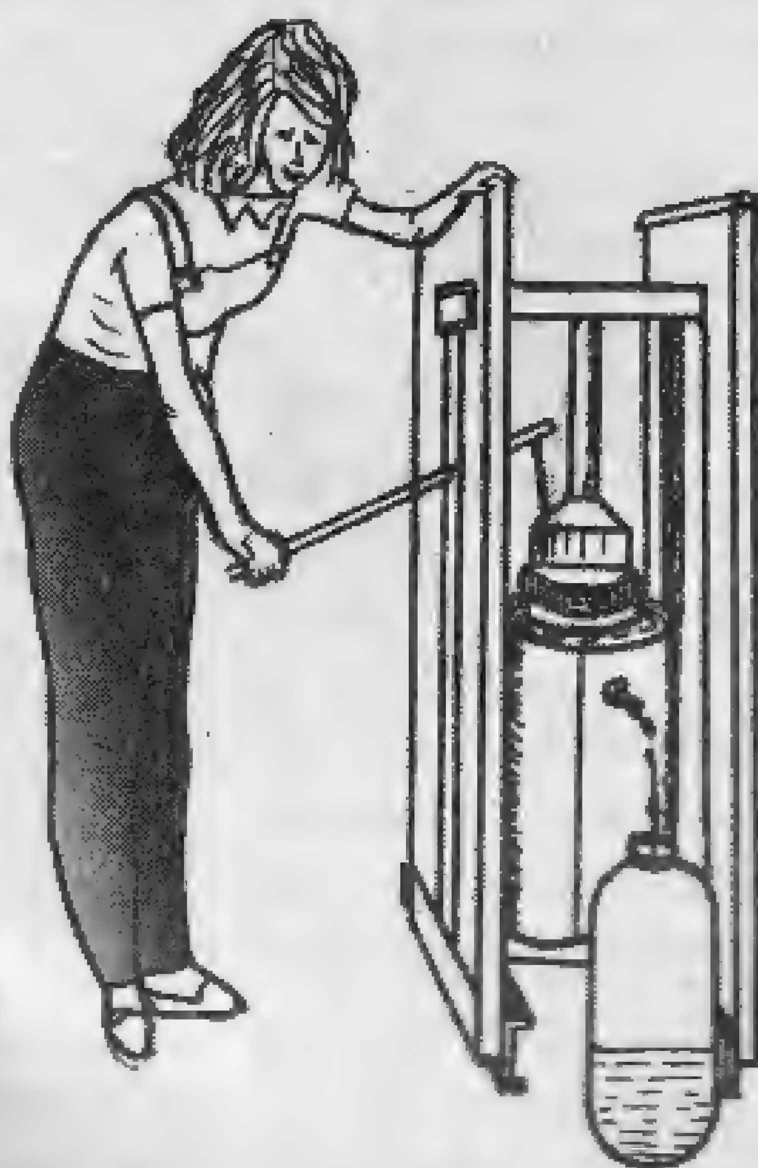

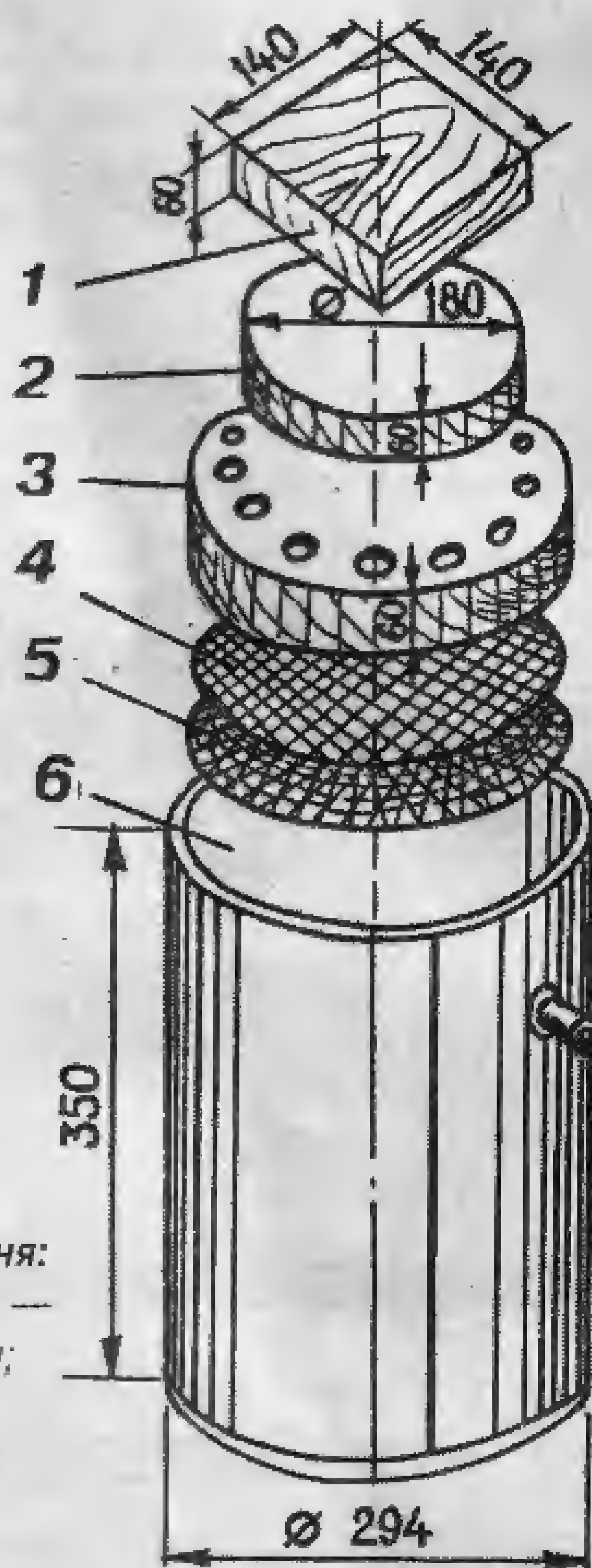

Рис.2. Бак з комплектом для пресування:
1 — брусок-проставка; 2 — диск — підп'ятник домкрата; 3 — диск-пуансон; 4 — сітка з дрібними вічками (0,5 мм); 5 — сітка з великими вічками (1,0 мм); 6 — бак із зливною трубкою.

По капусту — з лопатою

Стару (а в разі потреби — і нову) совкову лопату неважко переобладнати в інструмент, призначений для масового збирання... капусти. Якщо середину лопати вирізати, як показано на рисунку, і загострити, нею восени буде дуже зручно збирати врожай. Підсовуючи вирізом під головку капусти, одним рухом підрізуємо її і відразу складаємо у кузов машини або бурт.

Світлопастка

З шкідливими комахами можна боротися не тільки вдень, а й уночі, використовуючи комбіновані принади. Вдень працює принада-пастка (б) із зброджeною мелясою, скипілим молоком, хлібною гущавиною домашнього квасу, до якої додано свіжі дріжджі (склянка гущавини розводиться в 1—2 л води). Увечері комах виловлюють на світло електролампочки (а).

Світлопастку встановлюють на висоті 1,5 м від землі, а лам-

Консервація під солоною водою

Я розробив кілька ефективних пристроїв і методів консервування овочів та фруктів. Ось один з них.

Пам'ятаю, мій батько діжку з солоними огірками і помідорами закривав дерев'яною кришкою й укладав на зимове зберігання... у річку. І це не дивно, оскільки під кригою температура води завжди стабільна (близько 4°С), овочі добре зберігалися.

Підводне зберігання можна влаштувати вдома у льосі або іншому прохолодному приміщенні, наприклад на засскленому балконі або лоджії.

Заквашені овочі і фрукти на 2—3-й день укладають у поліетиленові пакети (3) або скляні банки (4), заливають розсолом із спеціями (1), закривають їх звичайними капроновими кришками (5) і ставлять у 2—3 яруси на дерев'яних полицях (6) у ємкості, як показано на рисунку. Кожний поліетиленовий пакет місткістю понад 3—5 л для більшої міцності вміщують у капронову сітку (7).

Ємкістю може слугувати емальована виварка, дерев'яна або пластмасова бочка, залізобетонний резервуар тощо. Для герметизації все, що заклали, заливають солоною водою (2).

Хочу підкреслити, що описаний метод дає можливість зберігати в одній ємкості солоні огірки і помідори, квашену капусту, яблука тощо. Смакові якості кожного продукту не змінюються і не впливають один на одного завдяки автономній, індивідуальній тарі. І не хвилюйтеся, якщо раптом проколеться поліетиленовий пакет, — розсіл не витече, його утримає солона вода. Так можна зберігати квашенину і у фермерських господарствах, колгоспах, підсобних цехах заводів та фабрик, на плодоовочевих базах.

Валентин Шадир,
м. Київ

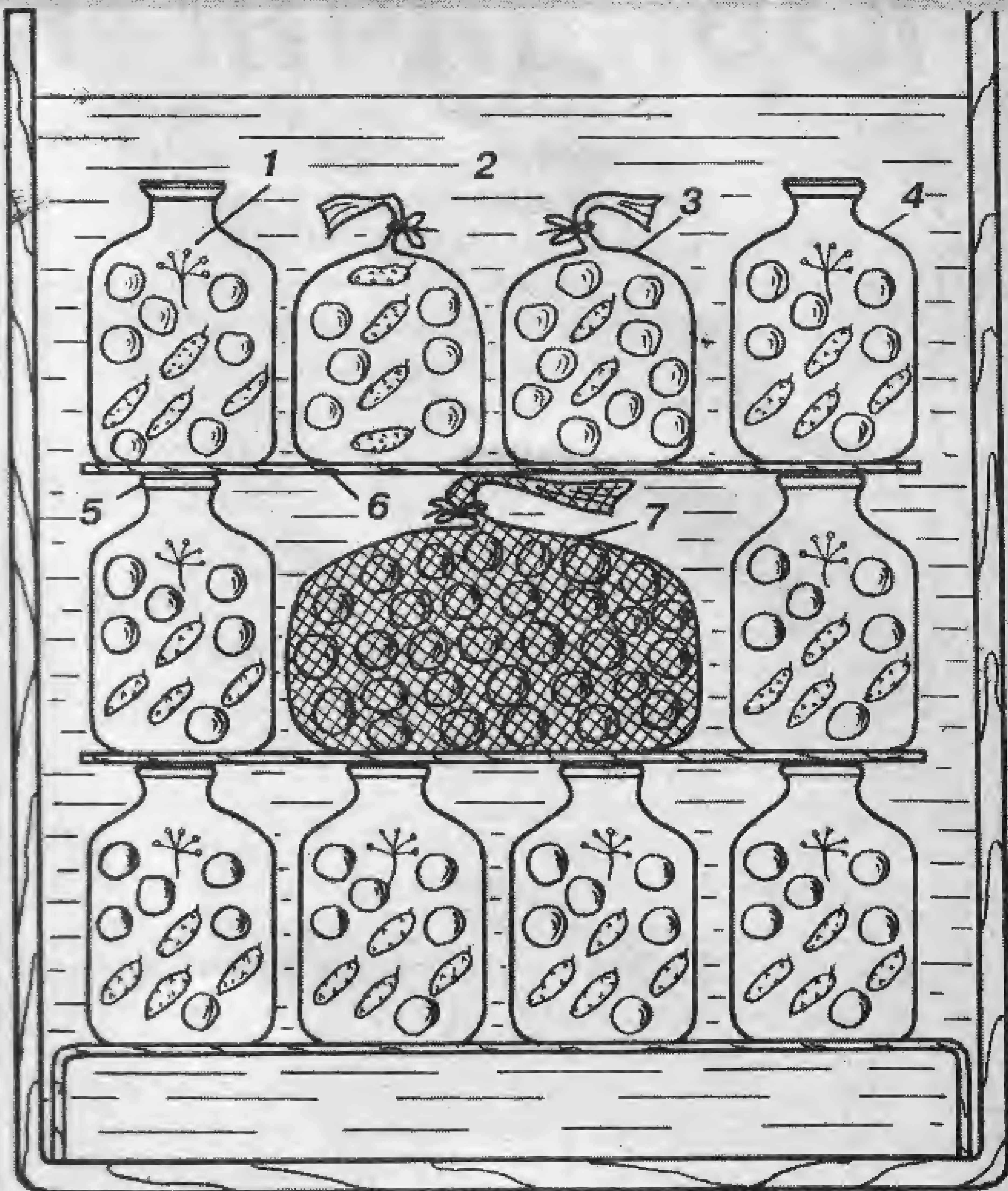

почку — на відстані 15 см від поверхні рідини. Всю конструкцію накривають щитком (в) для захисту від дощу.

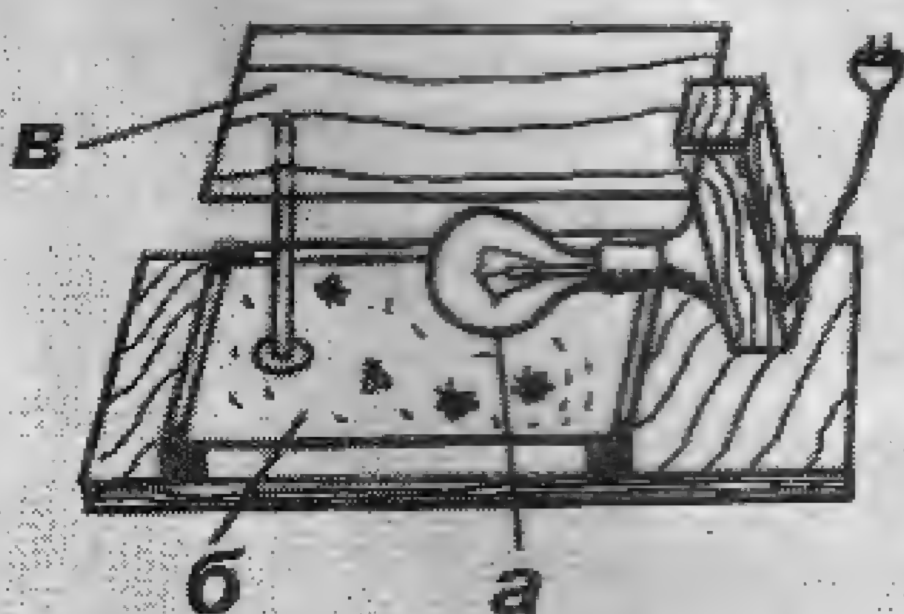

Ф СП 1

Міністерство зв'язку України

АБОНЕМЕНТ На журнал **74142**

«Дім, сад, город» (індекс видання)

(найменування видання)

на 2000 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куди

(поштовий індекс) (адреса)

Кому

(прізвище, ініціали)

ДОСТАВОЧНА КАРТКА

ПВ	місце	літер

На журнал **74142**

«Дім, сад, город» (індекс видання)

(найменування видання)

Вартість	передплати	___грн .___коп.	Кількість комплектів	
	переадресув.	___грн .___коп.		

на 2000 рік по місяцях

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

поштовий індекс	місто
	село
	обл.
код вулиці	р-н
	вул.

буд.	корп.	кв.	прізвище

(код передплатника)

Юридичні консультації

Земля — основне національне багатство

Ми окультурювали під город зарості очерету, осоки, мурашині купини, вносили гній, вапно. Словом, на землі, яка була нікому не потрібна, власними руками зробили город. Тепер працівники районних установ нас звинувачують у тому, що ми самовільно захопили цю землю і повинні за це сплатити штраф. Погрожують навіть забрати в нас цю ділянку, в яку ми вклали так багато сил і грошей.

Будь ласка, поясніть, чи правильно з нами чинять?

В.Врадій,

Черкаська обл., м.Сміла, вул.Панфілова, 87

Відповідно до Конституції України (ст.14) земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю, а також право користування нею набувається і реалізується громадянами виключно відповідно до закону.

Основним законом, яким регулюються земельні відносини, є Земельний кодекс України. Від імені держави землею на відповідній території розпоряджаються місцеві Ради. Вони в межах своєї компетенції передають земельні ділянки у власність або надають у користування та вилучають їх (ст.3 Земельного кодексу України).

Громадяни України мають право на одержання земельної ділянки у власність: для ведення селянського (фермерського) господарства, ведення особистого підсобного господарства, будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель (присадибна ділянка), садівництва, дачного і гаражного будівництва. Громадянам можуть бути надані земельні ділянки у тимчасове користування для городництва, сінокосіння і випасання худоби.

Громадяни, котрі хочуть одержати земельні ділянки у власність чи в тимчасове користування, подають заяву про це до місцевої Ради за місцем розташування земельної ділянки.

Право власності на землю або право користування ділянкою виникає після визначення її меж у натурі (на місцевості) і одержання документа, що посвідчує це право. Розпочинати використання земельної ділянки до встановлення її меж і одержання документа, що посвідчує право власності чи користування нею, забороняється.

Отже, Земельний кодекс України визначає чіткий порядок одержання земельної ділянки у власність або користування. Самовільне заволодіння земельною ділянкою не створює права користування. Така ділянка підлягає вилученню без відшкодування затрат, проведених за час незаконного користування (ст.116 Земельного кодексу України).

За самовільне зайняття земельної ділянки застосовується і адміністративна відповідальність. Згідно із ст.53 Кодексу України про адміністративні правопорушення за самовільне зайняття ділянки накладається штраф на громадян від одного до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Міська Рада мені відмовила

Я звів будинок на ділянці розміром 7 соток. Через дорогу маю ще сім соток городу. Звернувся до міської Ради з проханням розширити город до 10 соток біля будинку за рахунок землі, що маю через дорогу. Міська Рада відмовила.

Чи правильно поставилися до мого прохання?

В.Келеберда,

Харківська обл.

Землі міста перебувають у віданні міської Ради і використовуються відповідно до проектів планування та забудови міста і планів земельно-господарського устрою.

До відання міської Ради в галузі регулювання земельних відносин належить: передача земельних ділянок у власність або у користування; припинення права власності або користування земельною ділянкою чи її частиною; ведення земельно-кадастрової документації; погодження будівництва житлових і господарських будівель на земельних ділянках, що перебувають у власності або користуванні; організація землеустрою на землях міста; здійснення державного контролю за використанням і охороною земель

та вирішення інших питань у межах своєї компетенції (ст.10 Земельного кодексу України). Міська Рада вирішує ці питання у рамках планів земельно-господарського устрою та проекту планування і забудови міста. Виходячи з цього, для забудови надаються земельні ділянки в постійне користування, тоді як для ведення городництва — в тимчасове.

Тому зазначені види землекористування не завжди можна об'єднати, вони мають різне призначення. Практично питання об'єднання земельних ділянок з урахуванням конкретних обставин може вирішити міська Рада, куди слід звертатись.

Чи можу приватизувати під'їзд до вулиці?

Виділена мені ділянка площею 6 соток знаходиться за 36 метрів від вулиці. Чи можу я приватизувати землю, що слугує під'їздом до моєї ділянки?

С.Шевченко,
Київська обл., м.Переяслав-Хмельницький, вул.Щорса, 49

До земель міст входять землі міської забудови, загального користування, сільськогосподарські та інші угіддя, а також землі, зайняті міськими лісами.

Землі міської забудови згідно з генеральним планом міста використовуються для житлового, промислового та культурно-освітнього будівництва. За рахунок цих земель надаються земельні ділянки громадянам для житлового будівництва. До земель загального користування належать міські площі, вулиці, шляхи, проїзди, парки, сквери, бульвари тощо.

Отже, за рахунок земель міської забудови Вам надана ділянка для будівництва житлового будинку. Розмір такої ділянки в містах може бути не більше 0,10 гектара. Під'їзд до Вашого двору належить до земель загального користування, які приватизувати не можна.

Спадкування за заповітом

Мати вийшла заміж вдруге. Сама купила хату. Заповіла мені свою спадщину. У батька була дочка від першого шлюбу. Чи має право вона на цю спадщину?

Г.Коломієць,
Київська обл.

Коли громадянин залишив заповіт, то після його смерті майно, зазначене в заповіті, переходить до особи чи до осіб, які вказані в заповіті. Спадкування за заповітом чинне, звичайно, за умови, що заповіт буде дійсним. Він повинен бути обов'язково у письмовій формі і нотаріально посвідчений (ст.541 Цивільного кодексу України).

Як видно з листа, другий чоловік Вашої мами не був власником чи співвласником будинку. Тому його дочка не може бути спадкоємцем цього будинку чи його частини.

Ваше проживання окремо від батьків не може впливати на одержання спадщини. Разом з тим закон визначає строк для прийняття спадщини.

Згідно із ст.549 Цивільного кодексу України спадкоємець повинен протягом шести місяців з дня відкриття спадщини (дня смерті спадкодавця) фактично вступити у володіння спадковим майном або подати заяву до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини про прийняття спадщини.

Строк для прийняття спадщини може бути продовжений судом, якщо він визнає причину не прийняття спадщини у визначений строк поважною.

Дідову землю не повернуть

Чи маю право на повернення дідової землі, яка колись йому належала, а потім була відібрана?

Живу у власному будинку (спадщина). Маю при ньому 0,42 га. Поруч — 0,13 га землі, про яку тут веду мову. Її обробляють сусіди, власне, тримають для кінної дороги.

Отже, чи маю право повернути цю землю собі?

О.Фролова,
Полтавська обл., Пирятинський р-н, с.Гурбинці

Згідно із Земельним кодексом України (ст.6) колишнім власникам землі (їхнім спадкоємцям) або землекористувачам земельні ділянки не повертаються. За їхнім бажанням їм можуть бути передані у власність або надані у користування інші земельні ділянки на загальних підставах.

Отже, повернути землю свого діда Ви не можете. Але Ви маєте право звернутись до сільської Ради з проханням надати Вам для ведення особистого підсобного господарства земельну ділянку в іншому місці за рахунок вільних земель, що перебувають у віданні сільської Ради.

За бажанням громадян їм додатково можуть надаватись земельні ділянки у користування, але загальна площа цих ділянок не повинна перевищувати 1 га (ст.56 Земельного кодексу України).

Подароване не може передаровуватися

Тітка подарувала мені квартиру, яку оформлено нотаріально і зареєстровано на моє ім'я. Але документи знаходяться у тітки.

Я зробив ремонт квартири, сплачую комунальні послуги. Тепер тітка хоче передарувати цю квартиру іншому племіннику. Чи може вона це зробити?

О.Литвин

Договір дарування — угода, згідно з якою одна сторона передає безкоштовно іншій стороні майно у власність. Договір дарування вважається укладеним з моменту передачі майна обдарованому. Договір дарування житла повинен бути нотаріально засвідченим. Недотримання цієї вимоги тягне за собою недійсність договору (ст.227 Цивільного кодексу України). Договір дарування житлового будинку підлягає також реєстрації у місцевій Раді. Після оформлення договору обдарована особа стає власником будинку (квартири) і без її волі він нікому іншому передарований не може бути. Документи на будинок повинні знаходитися у його власника.

І.Миронець,
юрист

Читачі радять, пропонують, запитують

Матеріалів не менше, а дешевше

Доброго дня, шановна редакціє!

Пише Вам читачка з Черкащини. Хочу подякувати за такі чудові видання, як „Дім, сад, город" та „Будьмо здорові". „ДСГ" для моєї сім'ї — справжня енциклопедія. Ми в ньому знаходимо відповіді майже на всі свої запитання. І „Дім, сад, город", і „Будьмо здорові" передплачуємо з першого номера, перечитуємо по декілька разів і виглядаємо листоношу, щоб якомога швидше ознайомитися з новими номерами. Усі примірники зберігаємо чистими і цілими. І як тільки потрібна якась консультація, звертаємося до журналів по допомогу.

Усі рубрики в журналах потрібні й корисні, але особливо „Служба взаємодопомоги".

Хотіли б передплатити „Дім, сад, город" і „Будьмо здорові" в комплекті, але подумали, що в ньому друкується менше матеріалів, ніж у двох журналах окремо. Чи не так?

Здоров'я Вам, щастя, успіхів та наснаги у так потрібній для нас праці.

Ваша постійна читачка

Т.Олаба,
Черкащина

Від редакції. Щиро дякуємо Вам, Тетяно Іванівно, за схвальну оцінку нашої праці. Робитимемо все можливе, щоб і надалі були ще змістовнішими наші журнали, справжніми енциклопедичними порадниками для наших читачів.

Стосовно комплектів. Видання, що входять до комплекту, наприклад „ДСГ" і „БЗ", видаються окремо і за обсягом та змістом нічим не відрізняються від решти примірників цих журналів. Але зважаючи на фінансову скруту у багатьох наших читачів, керівництво редакцій застосувало таку форму передплати, оскільки комплект двох видань обходиться дешевше, ніж ці видання, передплачені окремо.

Отже, передплата комплекту не впливає на кількість друкованих матеріалів в „ДСГ" та „БЗ". Але це вигідніше для передплатника, бо дає змогу заощадити трохи грошей.

Пропоную...

...колекцію тюльпанів 500 сортів.

Геннадій Володимирович Титаренко,
312166, Харківська обл., Вовчанський р-н, смт Новий Салтов, вул. 8-го Березня, 32; а також 310195, м.Харків, а/с 6067, тел.(0572) 35-71-76

...широкий вибір смачних високоврожайних сортів картоплі селекції Голландії, Німеччини, Шотландії, США різних строків достигання. Гарантую чесність, якість, швидке виконання замовлення. Для відповіді надсилайте конверт.

Володимир Іванович Петренко,
315863, Полтавська обл., Гадяцький р-н, с.Березова Лука

...садивний матеріал: 150 сучасних гофрованих і супергофрованих сортів гладіолусів (зрізочні, екзотичні, новинки). Каталоги безкоштовно в конверті замовника.

Лідія Володимирівна Петрусенко,
264340, Волинська обл., смт Голоби, вул.Шевченка, 77, тел. (03352) 92-077

...цибулини гладіолусів — сортів вітчизняної та світової селекції. Чемпіони та призери Київської виставки „Гладіолус-98". Колекційні та промислові сорти. Каталог безкоштовно в конверті замовника.

Еліна Володимирівна Виноградська,
252067, м.Київ, Тупікова, 3/1, кв.23

...широкий вибір насіння помідорів, та інших культур. Вкладайте підписаний конверт.

Віктор Васильович Гудзенко,
273200, Одеська обл., м.Балта, вул.Московська, 40

...більше 100 сортів помідорів переважно ранніх і низькорослих (Ефемер, Ренет та ін.), перець солодкий, баклажани, широкий вибір традиційних і рідкісних культур: жминда, червоний огірок, лагенарія, спаржа, фізаліс, лікарські рослини: лаванда, шавлія, звіробій та ін.; корені конвалії у лютому, березні чорниця канадська. Каталог і 2 пакети насіння безкоштовно у надісланому вами конверті.

Анатолій Юрійович Байдіков,
334933, Крим, Первомайський р-н, с.Сусаніно

... клематиси, іриси, лілейники, троянди — гладіолуси, багаторічники, декоративні чагарники. Конверт — каталог.

310005, м.Харків, пров.Іскринський, 10

...насіння овочевих, пряносмакових, лікарських, кормових культур. Конверт — каталог.

Б.М.Мінаєв,
343100, Донецька обл., м.Красноармійськ, мкр Южний, 25, кв.7

...лілеї, ліатрис, іриси, гіацинти, тюльпани, троянди — унікальна колекція кращих сортів. Екзотична цибулинна рослина Тібетська ящірка для альпійських гірок. Щоб отримати каталоги, вкладайте підписаний конверт.

Зінаїда Кузьмівна Глуменко,
255560, Київська обл., Фастівський р-н, сел.Кожанка, вул.Щорса, 20

...саджанці: смородина (90 сортів), суниця (40), малина (20), агрус (15), ожина, жимолость, картопля.

І.І.Янко,
315610, Полтавська обл., Миргородський р-н, с.Попівка

...садивний матеріал троянд. Кращі вигонкові сорти: Гранд Гала, Преференс, Класик, Паваротті, Ред Бермін, Венделла та інші.

Станіслав Лисаков,
334424, Крим, Бахчисарайський р-н, с.Углове, вул. Свідерського, 44, тел. (06554) 9-76-49

...гуртовий продаж меристемних саджанців гвоздики, гербери, гіпсофіли, хризантеми. За попередньої оплати знижки.

Тел.(044) 240-17-51 або (044) 964-02-87

...нові морозостійкі сорти горіха, фундука та винограду з великими плодами.

Микола Юхимович Пічний,
Кіровоград, п/о Первозванівка, пров.Степний, 9

...насіння салатів, шпинатів, кервеля, анісу, мірису, катрану, черемші, багаторічних цибуль, спаржевих, гороху, квасолі, вігни, сої, сочевиці, чуфи, люффи, лагенарії, балії, помідорів, перцю, огірків, вівсяного кореню, скорцонери, шавлії, перестуfeня, чорнокореня, ехінацеї, лофанту, саджанців лаванди, розмарину, барбарису, багатьох інших овочевих, пряних, лікарських рослин, квітів. Конверт — каталог.

А.Кокамбо,
349315, Луганська обл., м.Красний Луч, вул.Рози Люксембург, 10-а

...український банк даних колекціонерів рослин надає допомогу у пошуку рідкісних і екзотичних рослин.

Список зареєстрованих рослин надсилається безкоштовно, якщо надішлете конверт. Запрошуємо усіх любителів рідкісних рослин зареєструватися у нас.

Н.Б.Болотських,
253103, Київ-103, а/с 17

...садивний матеріал троянд та тюльпанів у величезному асортименті за низькими цінами. Щоб отримати безкоштовний каталог, надсилайте заадресований конверт з марками.

Поліна Олександрівна Козлова,
334410, Крим,Бахчисарай, а/с 1

...саджанці троянд голландських та вітчизняних сортів: Блек Меджік (Чорна Магія), Конрат Хенкель, Бургунд, Норіта, Кардинал та інші від 4—6 грн./шт. Саджанці яблунь (клонові), в т.ч.: Айдаред, Монтуан, Вагнер, Голден делішес, Джонатан — 5 грн.; груш: Бере Боск, Ноябрська, Кюре, Парижанка, Вільямс, Долкомі — 6 грн.

Михайло Васильович Козьма,
275312, Чернівецька обл., Кіцманський р-н,с .Брусниця, вул.Брусницька, 61, тел. (03736) 54388

...садивний матеріал жоржин. Для відповіді — конверт.

Ніна Іванівна Соколова,
265261, Рівненська обл., Корецький р-н, с.Копитів

...насіння огірків Джерело, помідорів (70), перцю (20). Конверт — каталог.

Г.С.Мамченко,
251350, Чернігівська обл., м.Прилуки, а/с 100

...сортову картоплю Бородянська, Фреско, Адретта, Кондор, Весна, Симфонія, Світанок, Водограй.

Володимир Федорович Крекотень,
Миколаївська, Кривоозерський, Бурилове

...садивний матеріал гладіолусів.

Д.В.Ломако,
314011, м.Полтава, вул.Південна, 129-1, тел. (532) 66-96-56

...фірма „Діагностика" реалізує гуртом насіння овочевих культур голландського, латвійського походження — 45 найменувань.

Т/ф (044) 212-38-77, тел. (044) 216-96-16

...айстри багаторічні і однорічні, троянди мініатюрні (кімнатні), вітекс священний, солодка гола, мірис духмяна, радіола рожева, айва японська, полин лимонний, гранат карликовий, розмарин, лаванда, цефолофора, монарда, стахіс, фізаліс, ехінацея, лаконос, росторопша, виноград комплексностійкий (20 сортів), мітлиця, квіти садові і кімнатні, трави декоративні, черв'як каліфорнійський та ін. Всього понад 200 видів.

Володимир Іванович Єлагін,
Дніпропетровська обл., м.Нікополь, вул.Шевченка, 239/29, тел. 3-37-54

...маю багато ефективних (виліковність — 90%) рецептів від усіх хвороб, крім СНІДу. Рецепт — 3 грн.

314026, Полтава, а/с 758

...міцелій грибів шампіньонів, насіння грибної трави, клематисів, овочів, квітів, картоплю селекції Голландії, США, рекомендації про вирощування.

Б.О.Карпич,
310052, м.Харків-52, а/с 32

...великоквіткові гофровані гладіолуси, нарциси (10), гіацинти (10), айстри (10), тюльпани (10), картопля (14). Ціни помірні.

Косович,
78315, Івано-Франківська, Заболотів, вул.С.Стрільців, 30

...агроплівку (укривний матеріал для грядок, теплиць і мульчування), поліетиленову плівку 2—3-сезонну, обприскувачі, раундап, банкол, шторм та інше.

254074, Київ, вул.Автозаводська, 27, фірма „Вересень", тел. 430-60-10

..гладіолуси (180), тюльпани (120), нарциси (18), гіацинти (21), іриси (60), лілейники, оксаліс (2), дрібноцибулинні. Конверт — каталог.

Ніна Андріївна Пастух,
285127, Івано-Франківська обл., м.Бурштин, Котляревського,11

...троянди на будь-який смак! Саджанці більше 100 суперсортів троянд світової селекції, включаючи вражаючі плетисті сорти. Найбагатший асортимент і висока якість. Реалізація поштою і на місці. На замовлення надсилається каталог, вкладайте конверт.

Сергій Сергійович Овчаров,
98465, Крим, Бахчисарайський р-н, с.Хомівка, вул.Шкільна, 38

...насіння суперурожайних огірків Золотий півник, Джерело; солодкого перцю — супергіганту Бел Гой, суперурожайного гіганту Чудо Йоло, чорного перцю (20); помідорів (70); динь (2). Каталог, пакет насіння безкоштовно у конверті замовника.

Г.С.Мамченко,
251350, Чернігівська обл., м.Прилуки, РВЗ (російською РУС), а/с 100

...цілорічно, недорого, у широкому асортименті високоякісне насіння овочевих культур та квітів, усіх строків достигання, вітчизняної та іноземної селекцій. Гуртовим замовникам, пільговикам та пенсіонерам — знижки. Каталог — у підписаному конверті з маркою „Д".

Анатолій Георгійович Авраменко,
342402, Донецька область, Мар'їнський район, м.Красногорівка, в.Маяковського, 12

...насіння помідорів (50 сортів) Ефемер, Марсель, Ласунчик..; огірків Джерело, Апоміксис Коняєва; перцю (10) Ісімо, Блек даймент (чорний)..; гірчиці; амаранту. Каталог у конверті замовника.

В.Б.Мосципан,
251350, Чернігівська обл., м.Прилуки, пров.Чайковського, 8

...насіння помідорів з плодами різноманітної форми, розміру і всіх кольорів веселки. Сорти Рудаса, всі гібриди Тарасенка. Від надранніх до суперпізніх, всього понад 300 сортів. Солодкого перцю, огірків, динь, гарбузів, пряних та лікарських рослин.

Василь Данилович Остапчук,
288339, Вінницька обл., Тростянецький р-н, с.Гордіївка

...саджанці і живці комплексностійких сортів винограду з розширеним асортиментом, для всіх областей.

Ю.В.Кухарєв,
85113, Донецька обл., м.Костянтинівка, вул.Калмикова, 17-24, тел. 5-11-45 та 2-12-76

...біостимулятори, корінь, саджанці, насіння рідкісних лікарських рослин, помідорів, перцю, бобових, баштанних, картоплі, кукурудзи, пряних, квітів, декоративних...

В.І.Фаринюк,
283110, Тернопільська обл., Тернопільський р-н, с.Біла

...насіння надранніх помідорів Ренет, нового сорту типу Ренет — Де-Барао (ціна 200 насінин, агротехніка — 4 гривні), огірки Апоміксис Коняєва, перець... Вкладайте заадресований конверт — вишлю каталог. Інвалідам — Ренет за півціни.

Микола Петрович Муц,
44524, Волинська обл., Камінь-Каширський р-н, Раків-Ліс

...як зберегти овочі і фрукти впродовж зими такими, ніби вони щойно зібрані? Допоможе спеціальний іонізатор, який нескладно зробити власноруч, можу поділитися технологією його виготовлення.

Н.С.Горбатюк,
264200, Волинська обл., Ківерцівський р-н, с.Дерно

...безкоштовне опалення будинку! Вітроустановка — це найдешевший вид енергії. Проста у виготовленні. Тепло надходить у будинок навіть при відсутності вітру 4 доби. Підключення без переобладнання основної системи опалення.

Н.С.Горбатюк,
264200, Волинська, Ківерцівський р-н, с.Дерно

...насіння ехінацеї, розторопші, енотери, грибної трави, галбрі, жминди, помідорів, саджанці кизилу, йошти, чорної смородини, ехінацеї, креслення високопродуктивного, легкого в роботі ручного розпушувача — культиватора та інше.

Каталог у вашому конверті.

51700, м.Вільногірськ, а/с 11

Що то за рослина морозник?

Нещодавно в газеті „Доктор Нострадамус" прочитала про надзвичайні лікувальні властивості морозника кавказького.

Чи не могли б ви докладніше розповісти про цю рослину на сторінках „ДСГ". Заздалегідь вдячна вам.

Ольга Андріївна Станкова,
324045, м.Кривий ріг, вул.Купріна, 52

Рослина, про яку запитує Ольга Андріївна, з родини жовтецевих, її ботанічна назва латинською мовою Helleborus caucasicus, українською — чемерник кавказький. Російська назва „морозник" походить, мабуть, від того, що вона може цвісти у грудні-квітні (залежно від висоти над рівнем моря). Поширена на території Грузії, на південному заході Краснодарського краю, рідше у східних районах Північного Кавказу. Росте на сонячних схилах у дубових, букових та ялицево-ялинових лісах на висоті до 1000 м над рівнем моря.

Це — багаторічна вічнозелена трав'яниста рослина заввишки 25—50 см, утворює 1—3 квітки діаметром 5—8 см, розташовані на верхівці стебла, пелюстки зеленкувато-білі. Кореневище горизонтальне, коротке, з багатьма довгими шнуроподібними темно-бурими коренями. З лікувальною метою викопують кореневища і корені.

У старих (50-річної давнини) книжках і довідниках написано, що корені, кореневища і прикореневі листки усіх чемерників містять глюкозиди гелебореїн, гелеборин, гельборсид. Гелебореїн впливає на серце, спочатку послаблюючи, а потім підсилюючи його діяльність; гелеборин діє на нервову систему, спричиняє конвульсії м'язів, а також має подразнюючу та проносну властивості; гельборсид швидко діє на серце і ця дія схожа на вплив строфантину. Є ще одне вельми важливе застереження: усі види чемерників — дуже отруйні рослини, але випадки отруєння домашніх тварин трапляються лише зрідка, бо вони обминають їх, не їдять (!) ані зеленими на випасі, ані в сіні.

У фітотерапевтичній літературі, виданій за останні 3—4 роки, стверджується, що ліки з чемерників вживають за хронічної серцевої недостатності, ніби вони справляють на серце регулюючу дію, на центральну нервову систему — заспокійливу, за хвороби нирок — сечогінну; можуть застосовуватися для лікування туберкульозу легенів і плевриту; зовнішньо — для лікування пухлин та геморою, промивання гнійних ран та для росту волосся. Згадуються таблетки та розчини в ампулах корельборину П, виготовлені з чемерника червонуватого.

На жаль, не маю власного досвіду застосування чемерників, щоб визнавати або заперечувати чиїсь твердження. Хочу лише додати, що в Україні ростуть чемерники чорний і червонуватий, близькі родичі чемерника кавказького, схожі на нього за ботанічними ознаками та властивостями. Чи варто їх збирати? Мабуть, ні! І не лише тому, що досить рідкісні (щоб не знищити останніх), а ще й через те, що отруйні і лікуванням ними можна ненароком завдати шкоди.

Е.І.Поліщук,
кандидат медичних наук

Потрібна книжка

У журналі „Будьмо здорові" № 6 та №9 за 1998 р., а в „ДСГ" №12 опубліковано статті нашого українського женьшенезная із Сумської обл. М.Власова „Таємниця філософського каменю", „Колюче диво — елеутерокок" і „Як вирощувати женьшень". Мене тема використання природних ліків цікавить дуже давно. Щоправда, практичної літератури обмаль, а ці матеріали, як оаза в пустелі. Тому, шановна редакціє, прошу передати Миколі Григоровичу Власову мою щиру вдячність. А ще маю до нього кілька запитань: Як приготувати домашню настоянку з коренів женьшеню? Що таке структурована вода, яку він використовує для приготування настоїв трав? Як вирощувати елеутерокок? Як мені отримати насіння чи саджанці женьшеню та елеутерокока?

І ще хотів би побажати авторові і редакції „ДСГ" видати книжку про вирощування та використання лікарських рослин - женьшеню, елеутерокока та ін. Я буду її першим покупцем і розповсюджувачем, і агітатором.

Ваш постійний читач

Борис Гнатович Бігун
290037, м.Львів-37, вул.Грінченка, 14, кв.67

Від редакції. *Поради М.Г.Власова з деяких порушених у листі питань, друкуються нижче, відповіді на інші автор, сподіваємося, підготує.*

ЖЕНЬШЕНЬ НА ПІДВІКОННІ

Зовсім непросто було змусити женьшень рости у кімнатних умовах, як вазон. Вередував, гинув, але скорився і навіть почав родити.

Спершу я взявся окультурювати його на балконі. Наче б і на вулиці, і в дерев'яному ящику значних розмірів. Ні! Щось йому було не так. Довелося засклити балкон, притінити, створити комфортні умови. Все одно не догодив. Женьшень в'янув і гинув. Минали роки, але прагнення досягти мети було сильнішим від його забаганок.

Якось мені спало на думку: чи не впливає на нього висота четвертого поверху, тобто відірваність від землі? Нестача земного магнетизму й інших природних умов? Надумав горщик з рослиною заземлити. І — диво! Женьшень ожив, випростав листочки, виструнчився. Переніс глиняного горщика до кімнати, поставив на підвіконня і також заземлив, приєднавши до батареї опалення. Справа пішла на лад. Але проблеми ще залишалися. Методом проб і помилок було знайдено останні складові. Ось вони:

1.Поставив вазони на північний бік вікна, де освітленість становить 25% від сонячного боку.
2.Застосував додаткове освітлегня лампою денного світла для подовження тривалості вегетації.
3.Щоб збільшити утворення в рослині хлорофілу, почав поливати легким медовим розчином (приблизно 1:100).
4.Підібрав грунтосуміш: лісова горіхова земля — 4 частини; кротова земля — 1; озерний намул — 0,5; пісок — 1 частина; торф — 0,5 частини.
5.Збільшив об'єм посудини (горщика) до 8—10 літрів, просвердлив у дні і по боках багато отворів діаметром 3 мм.
6. Заземлив дно горщика цинковою пластинкою з цинковим дротом від комплектів для радіоприймача.
7. Посилив аерацію грунту.
8. Посилив вентиляцію повітря від кватирки через рукав.
9. Збільшив вологість довкола рослини, для чого зробив каркас і прикрив прозорою плівкою; біля горщиків поставив блюдця з водою.
10. Холодної пори року підігрів іде від системи опалення під підвіконням.

Ось за таких умов на третій рік женьшень дав корінь. Маса його у півтора раза більша, ніж у вирощеного на городі.

Клопоти? Безперечно. Але переважає моральне задоволення від самого усвідомлення що легендарний корінь — мешканець твого житла. Та й сам догляд за женьшенем — ні з чим незрівняне задоволення. Крім усього іншого, корінь наповнює житло біоенергією, заряджає організм бадьорістю, вбиває у повітрі хвороботворні мікроби та іншу інфекцію.

Якщо читачів зацікавить тема, я можу описати докладніше методику вирощування женьшеню у кімнаті і поділитися насінням уже кімнатної культури.

ТАЛА ВОДА — ДЖЕРЕЛО ЖИТТЯ

Припускають, що перелітних птахів за тисячі кілометрів вабить у суворі північні широти розталий лід і сніг. Що ж у цій воді такого особливого, аби віддавати себе виснажливим, тривалим і небезпечним перельотам? Вважаю, що за своїми характеристиками тала вода багато в чому схожа на ту, що міститься у будь-якому живому організмі.

Тала вода має упорядковану рідкокристалічну структуру, в якій може зберігатися біологічна інформація. Вона має внутрішню енергію, тому що під час перетворення з криги на воду енергія, витрачена раніше на зворотний процес, вивільняється і потужно стимулює організм людини.

Стевію розмножую живцями

Стевія — це медова трава, натуральний продукт, що не містить консервантів та хімічних добавок і рекомендований Міністерством охорони здоров'я України для широкого застосування як природний підсолоджувач.

Стевія у 30 разів солодша від цукру, тобто 1 кг сухого листя замінює 30 кг цукру за повної відсутності калорій. Солодкий смак забезпечують дитерпенові глікозиди, що мають унікальні лікувальні властивості. Стевія не має протипоказань до застосування, не містить складних вуглеводів. Нормалізує рівень цукру в крові, позитивно впливає на жировий обмін, оздоровлює серцево-судинну систему, знижує рівень холестерину в крові, поліпшує травлення, відновлює імунітет, сприяє утворенню червоних кров'яних тілець.

Вона не токсична, а тому немає обмежень щодо її використання для заміни цукру: вживається в чай, компот, кефір, йогурт, у вироби з борошна, каші, супи, соуси. Чудовий консервант для овочів і фруктів.

Батьківщина стевії — Південна Америка. В Україну її завезли років з 20 тому й адаптували до наших умов.

Це загальні дані, про які я дізналась, спілкуючись з садівниками-любителями. Тепер про свій власний досвід. Саджанець стевії одержала по пошті п'ять років тому і тоді ж живцюванням розмножила та виростила ще п'ять. Вони добре перезимували на вікні, дали гарний приріст і весною вже було багато живців. Окремі саджанці я висадила в грунт, щоб одержувати з них листкову продукцію (зрізувати листя).

Вирощуючи стевію, бажано мати кілька різновікових рослин; дуже важливо взимку не перезволожувати грунт, а влітку щедро поливати.

Живці заготовляю так. Коли гілочки відростуть на 10—15 см, зрізую живець довжиною 5—7 см і висаджую в неглибокий ящик з піщано-земляним субстратом: знизу 5-сантиметровий шар легкої родючої землі, зверху 5 см річкового промитого піску. При цьому листочки у живців видаляю, залишаючи тільки два верхніх. Глибина садіння 2—3 см. Через 3 тижні за температури не нижче 20°С більшість живців укорінюється. Пересаджую їх у пластикові 200-грамові стаканчики з легким за механічним складом грунтом. Там вони ростуть доти, поки коріння не обснує всю грудку землі. Потім саджанці пересаджую у квіткові горщечки, де вони й зимують.

У відкритому грунті стевія не зимує навіть за найкращого укриття, в чому я переконалася на власному гіркому досвіді. Можна ще кореневища зберігати в коморах за температури плюс 5°С. Варто стевію вирощувати у невеликих контейнерах, які легко переносити з місця на місце за екстремальних ситуацій (як, наприклад, під час повені в минулому році на Закарпатті). Ще можна її розмножувати поділом куща — це значно простіше.

Квітує стевія жовтим цвітом, але насіння зібрати мені не вдалося жодного разу. Будь-яких шкідників і хвороб на цій рослині я не помічала.

Якщо у читачів журналу виникнуть запитання, пишіть, відповім на всі листи, в яких будуть заадресовані конверти. А якщо хто-небудь знає про стевію більше, теж пишіть, буду вдячна.

Р.Ю.Кельман,
295554, Закарпатська обл., Виноградівський р-н, с.Велика Копаня, вул.Вайди, 50

Вважається, що наш організм витрачає на структуризацію 1 л води 25—50 кілокалорій власної енергії. Якщо ж вживати талу воду, то десь через 5—7 місяців помітно поліпшиться загальний стан здоров'я, підвищиться працездатність, скоротиться час на сон. Цілющі властивості води особливо проявляються у перші 5—6 год.

Як же приготувати талу воду в домашніх умовах? Розтоплювати кригу чи сніг не варто, хоча домашній птиці напровесні вона смакує.

Перші крижинки, що утворюються під час замерзання води, містять здебільшого так звану важку воду. І цей лід слід викинути. Удома це робиться так: джерельну, колодязну або просто водопровідну кип'ячену і відстояну воду поставити до морозильної камери холодильника (узимку на вулицю). Тільки-но біля стінок утворяться крижинки, воду перелити до іншої посудини і поставити знову до холодильника, а крижинки викинути. Тепер слід пильнувати, поки вода не замерзне до половини або третини об'єму. Відтак воду злити, а лід — це і є структурована вода, очищена на 80%, найкорисніша для організму. Її можна використовувати для приготування їжі, настоїв трав. Саме таку воду п'ють довгожителі. Нею обтирають тіло, зрошують шкіру.

Щоб відвари і настої лікарських трав діяли сильніше, потрібно спершу залити траву структурованою водою і настояти 12 годин, потім швидко довести до кипіння, одну порцію вистудити і одразу випити. Це один із найефективніших засобів очищення організму шляхом заміни всієї відпрацьованої і зашлакованої води на чисту, що не містить токсинів.

Є ще один спосіб очищення води — дегазування. Воду ставлять на вогонь і доводять до стану, коли на її поверхні бурхливо спливають пухирці, але вода ще не кипить. Вона дуже корисна для заварювання чаю і настоїв трав. У цей момент її швидко охолоджують у проточній воді (взимку у снігу), поки вона не стане ледь теплою. Але використовувати її слід дуже швидко, інакше вона втрачає свою структуру та енергію. Ця вода м'якша за талу. Пити її корисно людям сухорлявим, які часто мерзнуть. А людям повним підходить холодна тала вода.

Тала і дегазована вода — один із способів очищення екологічно забрудненої води з будь-яких джерел, в тому числі і від радіоактивних опадів.

М.Власов,
с.В.Бобрик Сумської обл.

Прискорене пророщування насіння з тривалим органічним спокоєм

Насіння більшості рідкісних садових культур після достигання перебуває у стані органічного спокою і зовсім не здатне проростати або має дуже низьку схожість. А у таких, наприклад, культур, як кизил, глід, калина, шипшина, насіння в природних умовах проростає лише через рік-два. Це характерно і для деяких лікарських рослин — женьшеня, елеутерокока, аралії маньчжурської та інших.

Здатність насіння тривалий час зберігати життєздатність, не проростаючи, — одна з найважливіших пристосовницьких властивостей рослин, яка дає їм змогу пережити несприятливі періоди року і створити в грунті запас насіння, що є важливою умовою збереження виду. Водночас у практиці сільського господарства це створює чималі труднощі — не можна швидко одержати сходи ряду культур.

Вивчення наукової літератури, а також проведені анатомо-морфологічні, фізіологічні та деякі біохімічні дослідження дали змогу з'ясувати причини органічного спокою, а отже, й умови його порушення в насінні обліпихи, жимолості їстівної, аронії, хеномелесу, ірги, лимонника китайського, аралії маньчжурської, женьшеня, елеутерококa, кизилу, глоду, шипшини, калини.

Користуючись класифікацією органічного спокою насіння М.Г.Ніколаєвої, зупинимось коротко на кожній досліджуваній культурі.

Обліпиха, жимолость їстівна. Органічний спокій насінню не властивий. За наявності вологи і тепла воно проростає без стратифікації.

Аронія, хеномелес, ірга. Для насіння цих культур характерний фізіологічний спокій, причиною якого є фізіологічний механізм гальмування (ФМГ), що визначається станом зародка і гальмуванням газообміну з боку насіннєвих покривів. Існує припущення, що знижена активність зародка пов'язана з високим вмістом абсцизової і індолілоцтової кислот і недостатньою кількістю гіберелінів та цитокінінів. Головним фактором, який керує ФМГ, є температура. Суть її дії полягає в регулюванні рівня активності ферментів. Для порушення спокою потрібна тривала (2—4 місяці) холодна стратифікація насіння. Під її впливом активізуються ферментні молекули, що, в свою чергу, за сприятливих умов забезпечує необхідне для проростання співвідношення гормонів.

Кизил, глід, шипшина. У цих культур механічний спокій ендокарпія (кісточки) поєднується з фізіологічним спокоєм зародка. У природних умовах насіння проростає через 18—24 місяці. Для прискорення цього процесу воно потребує спочатку теплової, а потім холодної стратифікації. Позитивні результати може дати скарифікація, видалення з ендокарпія інгібіторів росту, обробка стимуляторами росту.

Калина. Для насіння калини характерний глибокий фізіологічний і „епікотильний" спокій. Висіяне весною після 6—7-місячної стратифікації, воно починає проростати тільки в липні-серпні, причому в ріст іде тільки зачатковий корінець. Те саме спостерігається й тоді, коли навесні висівають нестратифіковане насіння. Вихід сім'ядолей на поверхню грунту і ріст пагона відбуваються весною наступного року після відповідної стратифікації. При цьому холодною стадією стратифікації можна вивести насіння із стану спокою тільки після того, як піде в ріст зачатковий корінець (гіпокотиль). А для цього потрібна теплова стратифікація.

Дослідження показали, що обробка розчином гібереліну, проведення спочатку теплової стратифікації за температури 15—22° протягом 2,5—3 місяців, а потім холодної за температури 2—7°С дають можливість значно прискорити проростання насіння калини.

Женьшень, елеутерокок, аралія маньчжурська. У них морфофізіологічний тип органічного спокою. Насіння, висіяне восени в рік збирання, дає сходи в природних умовах через 18—22 місяці, тобто через дві зими, та й то не все. Зумовлено це тим, що зародок у насінні стиглих плодів зупиняється на початкових стадіях розвитку (стадія проембріо). Такий зародок являє собою недиференційовану групу клітин і не перевищує 1/1000—1/700 маси та об'єму насіння.

Як свідчать численні спостереження та дослідження, поки не закінчиться дорозвинення зародка, насіння цих культур прорости не може. Процес дорозвинення зародка відбувається в умовах теплової стратифікації. Про закінчення його можна судити за розкриттям кісточки (ендокарпія). Обробка насіння родини аралієвих протягом 18—24 годин 0,02—0,04%-ним розчином гібереліну дає змогу скоротити теплову стадію стратифікації з чотирьох до двох місяців. Разом з тим дослідження показали, що гіберелін не впливає суттєво на хід холодної стратифікації.

Насіння з морфофізіологічним типом спокою після теплової стратифікації потребує ще й холодної.

І.П.Надточій,
канд.с.-г. наук, старший науковий співробітник,
Інститут садівництва УААН

Джмелі приносять користь

У садах, на городах і луках з ранньої весни й до осені з квітки на квітку, з рослини на рослину безперервно снують джмелі. Різні за розміром, кольором, швидкістю льоту, вони збирають з квіток нектар.

Постає питання: корисні чи шкідливі ці комахи? Адже в природі їх досить багато.

Вчені багатьох країн світу дійшли висновку: джмелі корисні. І ось чому.

По-перше, як і бджоли та інші комахи, вони переносять пилок і запилюють квітки. При цьому інтенсивність льоту джмелів, а отже, і відвідування квіток, дуже велика. За світловий день один джміль може запилити тричотири тисячі квіток, хоч від гнізда джмелі не відлітають на таку відстань, як бджоли.

По-друге, довжина хоботка в джмеля порівняно велика, тож він може дістати нектар з будь-якої квітки, а відвідавши квітку, запилити її, бо все тіло його вкрите ворсинками, до яких прилипає пилок, а потім потрапляє на іншу квітку.

Зрештою, джміль сідає і оглядає будь-яку квітку,

„Квартири" для друзів саду

Якось у травні довелося обрізувати черешні в недоглянутому саду. Мене дуже здивувало те, що листя плодових дерев тут не мало ознак пошкодження шкідниками, тоді як у сусідніх садах воно було закручене, тобто уражене листокруткою. Секрет доброго стану дерев, незважаючи на не найкращий догляд, виявився досить простим — там оселились і жили дві сім'ї синичок, які знищували шкідників.

Наслідки роботи синичок над листокруткою були такі наочні і переконливі, що захотілося ще раз перечитати літературу про користь комахоїдних птахів. Результат закономірний — я став активним пропагандистом залучення цих птахів на садові ділянки, хоч раніше їхню роль у захисті плодових насаджень, як і багато інших садівників-любителів, недооцінював.

Головними захисниками садів від шкідників є синиці. Вважається, що одна пара цих пташок з виводком може значною мірою захистити від пошкодження шкідниками до 40 плодових дерев. Корисні також шпаки, мухоловки, дятли та інші птахи. Особливо велику кількість комах знищують вони під час вигодовування пташенят. Так, турботливі батьки шпаків приносять до свого гнізда близько 8000 хрущів та їхніх личинок. Навіть більшість зерноїдних (горобці та ін.) вигодовують пташенят комахами. Тож від допомоги птахів відмовлятися не варто, їх слід найактивніше принаджувати до наших садів.

Що новоселам потрібно перш за все? Звичайно, „квартира". Після влаштування кількох будиночків для пташок у своєму саду я відчув їхню реальну допомогу. Тож і всіх читачів закликаю наслідувати мій приклад.

Конструкція пташиного будиночка. Один з варіантів простого будиночка для різних комахоїдних птахів показано на рисунку.

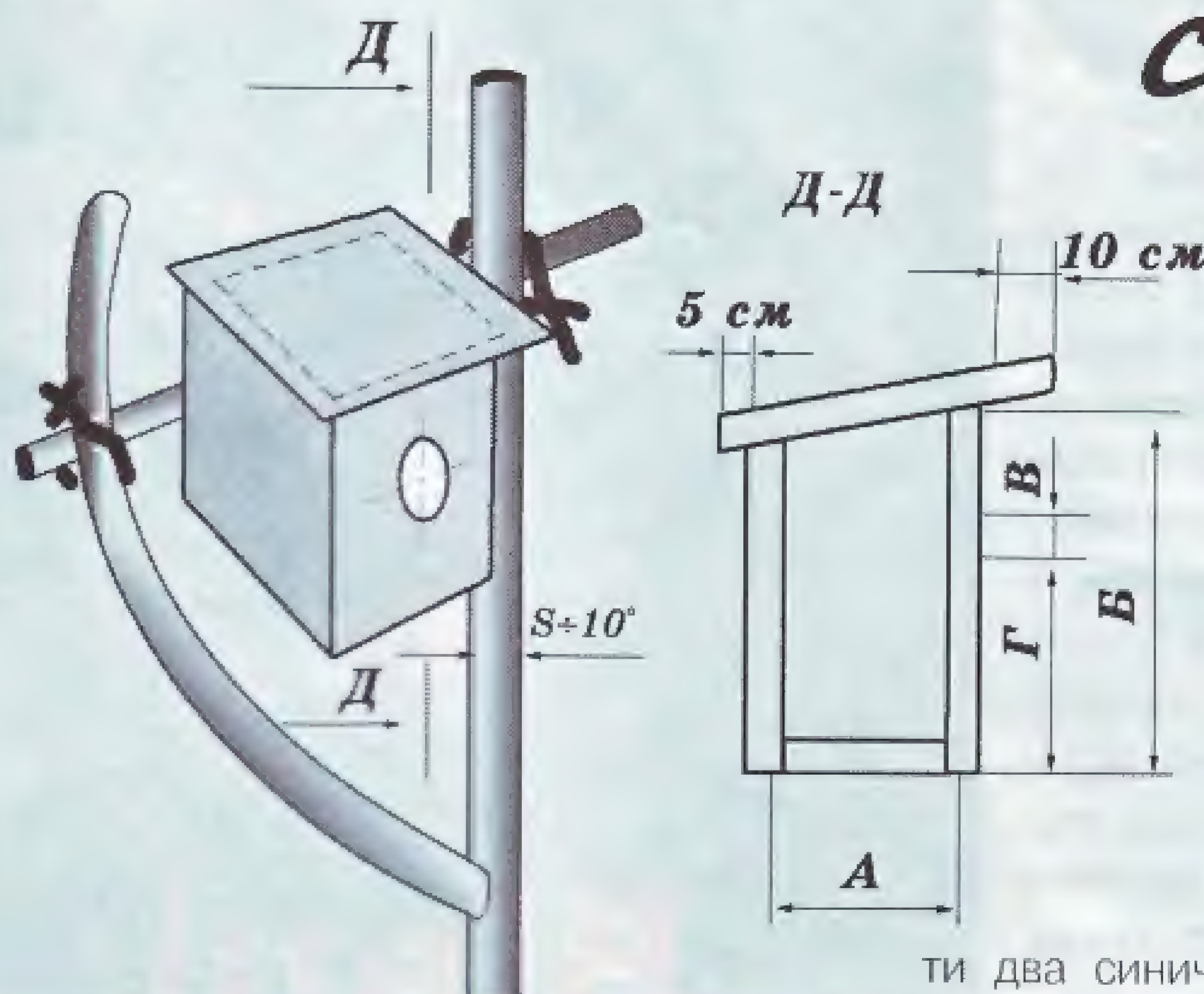

Назва птахів	ДВ,см	А,см	Г,см	Б,см
Синиця мала	2,6	11	16	26
Синиця велика	3,2	13	18	29
Мухоловка	2,7	9	16	26
Шпак	4,6	15	24	30

Товщина трохи обструганих дощок 1,5—2,5 см. Зовнішні боки слід пофарбувати зеленою, сірою або коричневою олійною фарбою. Попередньо треба замастити рідкою замазкою або глиною всі (навіть невеликі) щілини. Всередині будиночка на передній стінці необхідно зробити насічки для виходу молодняка. На дно постелити тирсу шаром 1,5 см.

Будиночки для синичок слід щорічно вичищати, відкриваючи дно або дашок. Шпаки свої будиночки вичищають самі.

Встановлення будиночків. Вішають їх з нахилом ло льотка, віддалік від доріжок, у затишному місці. Льоток має бути спрямований у бік, протилежний пануючим вітрам. Будиночки для синиць краще вивішувати завчасно — восени, на будь-якій товстій гілці на висоті 2—4 м. Взимку синиці ховатимуться у своїх „квартирах" від негоди і можуть залишитися в них весною для гніздування з наступним вигодовуванням пташенят.

Щоб уберегти птахів від котів, перед будиночком необхідно прив'язати пучки колючих гілок (шипшини, агрусу, троянд). На садових ділянках площею 600 м² достатньо розмістити два синичники на відстані 15—20 м один від одного і кілька шпаківень.

Підгодовування птахів. Синиці, дятли та інші комахоїдні птахи залишаються зимувати в місцях постійного проживання. Вони не дуже бояться холоду, але можуть загинути від голоду за великих снігопадів, під час відлиг та ожеледиці. У такі дні дуже важливо підгодовувати птахів, зберігаючи їм життя й одночасно приваблюючи в сади.

Для підгодовування влаштовують годівниці. Пташкам дають насіння соняшнику, гарбузів (для синичок попередньо його подрібнюють), конопель, проса, хлібні крихти, а також кістки із залишками м'яса, шматочки несолоного сала тощо.

Різні види птахів знищують різних шкідників, тому необхідно якнайбільше їх принаджувати в наші сади. Тоді шкідників там буде менше, зменшиться і потреба в отрутохімікатах, отже, плоди і грунт будуть екологічно чистими.

В.П.Павленко, м.Запоріжжя

тоді як бджола відвідує далеко не всі квітки, хоч вони теж яскраві, ароматні.

Отже, виходить, що джмелі корисні. Цінним є також джмелиний мед. Але відкладають вони його дуже небагато, вистачає хіба що на корм для личинок. Взимку джмелі впадають у сплячку і, мабуть, тому кормів не запасають.

Природа комахи

Як згадувалося вище, джмелі різні за розміром, кольором тощо, причому більші й інтенсивніше забарвлені самки. Найдрібніші комахи першого виводка, наступні дужчі і краще забарвлені.

На відміну від бджіл, джмелі гніздяться і живуть в землі, використовуючи залишені гризунами нори, тріщини і щілини в грунті та скелях, а також нори великих жуків, ящірок тощо. Селяться також у штучних дерев'яних чи інших кубушках (без різкого запаху) з дахом, якщо туди покласти шматочок вощини, додавши підстилку з мишачого гнізда.

Запліднені з осені молоді самки вже у квітні-травні влаштовують гніздо, виліплюють щільник з комірками і відкладають та насиджують яйця. А коли з'являться личинки, підгодовують їх нектаром. Виводок складається з 6—8 молодих джмелів-діток, які, підрісши, шукають собі нового пристанища, облаштовують його. До осені самки запліднюються джмелями-самцями. Зимують, зарившись глибоко в грунт, а навесні процес відтворення популяції знову повторюється.

Стара самка після першого весняного виводка знову відкладає яйця і насиджує їх. Таких виводків (роїв) за літо може бути три-чотири залежно від віку самки, погодних умов та інших факторів. На цьому популяція припиняється до наступної весни.

Розведення джмелів

Враховуючи велику користь джмелів для саду і городу, деякі кмітливі господарі нерідко вдаються до штучного принаджування та розведення цих комах на присадибних і дачних ділянках. Це особливо доречно у наш час, коли значна частина бджіл гине від отрут та хвороб. А джмелі більш витривалі до дії хімічних препаратів.

Для цього не так уже й багато треба, особливо, коли рельєф горбкуватий або можна зробити штучні валики, задернити їх, а потім з нахилом, щоб не затікав дощ, насвердлити дірок. Джмелі-самки самі знайдуть їх і облаштують під гнізда.

Можна також влаштувати штучні гнізда, закопавши в землю дерев'яну кубушку з трубкою-лазом, виведеною назовні пагорбка. Таку трубку краще зробити з сухої деревоподібної бузини, видаливши серцевину і пофарбувавши в чорний колір, як і кубушку. Напровесні джмелі охоче заселять такі штучні гнізда.

Користь від цих комах незаперечна, а шкоди - ніякої. Отже, джмелів треба не тільки оберігати, а й принаджувати та розводити. До речі, облюбувавши певну ділянку, джмелі оселятимуться там щороку.

Г.Скоряк

Вівці на вашому подвір'ї

Хочу пошити кожух з власної вівці.

Не бажаю купувати заморську чи заокеанську шубу, а хочу пошити своїй дружині, дітям і собі кожухи з овець, яких сім'єю і вигодуємо.

Колись мій прадід тримав у своєму господарстві ціле стадо овець, але його вже давно немає, дід загинув на фронті, а батько, на жаль, також не може мені нічого порадити, бо овець не розводив.

У нас ще порівняно молода сім'я: ми з дружиною та двоє дітей-школярів. Ось і надумали завести овець, але як їх годувати, випасати, у яких стійлах тримати, — вся ця господарська премудрість нам невідома. Будь ласка, надрукуйте поради спеціаліста, гадаю, вони будуть корисні для багатьох читачів.

І.Степаненко,
Чернігівська обл.

Тримати овець у приватному господарстві дуже вигідно, бо вони, по-перше, добре пристосовуються до будь-яких кліматичних та господарських умов, а по-друге, поїдають різноманітні дешеві корми. Так, з 800 видів рослин, які ростуть на пасовищах, вівці споживають 400, тоді як велика рогата худоба — 150, коні — 90. Загострена морда, гострі різці і тонкі рухливі губи дають їм змогу поїдати низькорослу, рідку рослинність, збирати зерно, обпале листя, тож їх можна випасати на бідних пасовищах і різних неугіддях, яких тепер скрізь багато. Але слід знати, що ці тварини погано переносять підвищену вологість, мокрі пасовища, спеку, проте не бояться морозів.

Вівці живуть 12—14 років. Однак у господарстві їх тримають 6—8 років, поки вони мають найвищу продуктивність. Скороспілість у них дуже висока. Статева зрілість настає вже у 5—7-місячному віці, але вперше парувати їх слід у 1,5 року. Вагітність триває 140—156 днів. Середньодобові прирости маси можуть досягати 680 г. Баранину і овчини можна отримати в 7—9 місяців, вовну — в 5, а смушки — в 1—3-денному віці.

За один окіт вівця народжує 1—2 ягнят, причому двійня буває у 40—50% випадків. Підсисний період — 3—4 місяці. Коли вівцематок використовують для інтенсивнішого відтворення або для доїння, цей період можна скоротити до 45—60 днів.

Утримувати овець у домашньому господарстві вигідно ще й тому, що вони дають різноманітну продукцію: вовну, баранину, овчину, смушки, молоко. До того ж їх можна утримувати разом з іншими домашніми тваринами, що сприяє ефективнішому використанню пасовищ, кормів та приміщень.

Овець утримують у пристосованому приміщенні, в якому має бути сухо і світло, на глибокій довго незамінюваній підстилці. Свіжу додають тільки тоді, коли лігво стане мокрим. Площа підлоги на голову: для маток за окоту — 1,8—2 м², для молодняка до одного року — 0,7—0,8, для баранів — 3 м².

Більшість часу вівці перебувають на вигульному майданчику, де має бути 2—4 м² на голову. Баз огороджують жердинами заввишки не менше 1 м. Годівниці повинні бути прості за будовою і зручні. Фронт годівлі на дорослу тварину — 25, на ягнят —15 см.

У стійловий період через кожних два місяці вівцям обрізують ратиці. Вовну, що нависає на очі, систематично підстригають.

За напрямком продуктивності розрізняють вовнових, м'ясо-вовнових, смушкових, шубних, м'ясосальних і вовно-м'ясо-молочних овець, а за характером вовнового покриву — тонкорунних, напівтонкорунних, грубововнових, напівгрубововнових.

В Україні найпоширеніші такі породи: асканійська (тонкорунні, м'ясо-вовнові), прекос (тонкорунні, м'ясо-вовнові), цигайська (напівтонкорунні, м'ясо-вовнові), сокільська та каракульська (грубововнові, смушкові), гірськокарпатська (грубововнові, вовномолочні), чорноголова (напівтонкорунні, м'ясо-вовнові), романівська (грубововнові, шубно-м'ясні).

Яку з цих порід утримувати в конкретному господарстві? Це залежить передусім від господарських, кормових і кліматичних умов.

На півдні України з тонкорунних овець найкраще розводити асканійську породу, а в центральних і північних областях — прекосів.

У центральній та північній зонах України можна з успіхом тримати м'ясних овець з тонкою, напівтонкою або напівгрубою вовною.

Смушкові породи поширені в деяких районах тонкорунного вівчарства у центральних областях і на півдні України.

Більшості порід овець властива сезонність розмноження. Здебільшого вівцематки приходять в охоту в липні-вересні. Успіх відтворення поголів'я великою мірою залежить від правильної організації парування.

Парувати треба тільки тих маток, у яких явно виявлена охота (вони допускають плідника). За вільного парування баранів (з розрахунку один на 20—25 маток) утримують з вівцематками протягом 1,5 місяця. Коли ж застосовують ручне парування, маток в охоті осіменяють бараном у спеціальному станку. Штучне осіменіння виконують спеціалісти, використовуючи сперму високопродуктивних баранів. Не слід допускати спорідненого парування.

Якщо протягом перших трьох тижнів після парування матка не прийшла знову в охоту, вона вважається заплідненою і через 5 місяців треба чекати від неї приплоду.

Окіт звичайно буває взимку і навесні, найкращий період

для нього — січень-лютий. У цей час ягнята народжуються міцними, добре розвиваються.

Пологи у овець, як правило, проходять швидко. За нормального перебігу їх допомога матці не потрібна. Якщо ж вона після пологів не заспокоюється, часто лягає, потрібно не чіпати її і через 15 хв чекати другого ягняти.

У новонародженого чистою мішковиною витирають слиз біля рота і носа, дають матері облизати. Обрізують пупковий канатик на відстані 10 см від тіла ягняти і це місце дезінфікують розчином йоду.

Через годину вівцематці дають 1,5 л теплої, злегка підсоленої води. Вистригають вовну навколо вим'я та на внутрішніх боках задніх ніг. Дійки обмивають теплою водою. Перші цівки молока здоюють у посуд, після чого підпускають ягня. У перші дні ягнят годують через кожні 2—3 години. Через 3—4 години після пологів у вівцематки виділяється послід, його слід прибрати разом із забрудненою підстилкою і закопати.

Ягнят з 7—10-денного віку привчають до поїдання сіна та пшеничних висівок. З місячного віку їм дають овес, подрібнені коренеплоди. У 2—3 тижні обрізують хвости, баранчиків каструють. Відлучають ягнят від маток у віці 2—3 місяців.

Вівці за природою — пасовищні тварини. Їх можна випасати з ранньої весни до пізньої осені не менш як 10 годин на добу. За цей час вівця з'їдає близько 10 кг трави.

Випасаючи на пасовищах з бобовими травами (люцерна, конюшина, еспарцет тощо), необхідно стежити, щоб не було у тварин тимпанії, тобто здуття. Коли травостій пишний, соковитий, не можна пасти овець після дощу, а також за великої роси. До таких пасовищ їх слід привчати поступово. Необхідно також уникати випасання тварин у низьких заболочених місцях.

Вівцям згодовують грубі корми (сіно, сінаж, солома, полова, стебла кукурудзи і соняшнику), соковиті (трава, силос, коренебульбоплоди), концентровані (макуха, ячмінь, овес, просо, кукурудза, комбікорм), мінеральні (сіль, крейда, трикальційфосфат).

Дорослій вівці потрібно на день 2—2,5 кг грубого і 2—4 кг соковитого корму.

Узимку основним кормом є доброякісне сіно. Частину його можна замінити соломою, половою, стеблами кукурудзи, гіллям. Концкорми згодовують подрібненими, а овес цілим по 300—500 г на голову за добу. Коренебульбоплоди очищають від землі і подрібнюють. Годують овець тричі на день. На ніч у годівниці закладають сіно та солому.

Солі дорослій вівці дають 15—18 г, молодняку 10—12 г на добу у вигляді лизунця чи розчиненою або додають до кормів.

Напувають овець двічі на день з 9-ї до 10-ї і з 15-ї до 16-ї години. Температура води повинна бути 16-18°С. У спеку, щоб запобігти застуді, не можна давати холодну воду.

Настриг і якість вовни значною мірою залежать від правильного і вчасного стриження. Стрижуть тонкорунних і напівтонкорунних овець один раз на рік — навесні, дорослих грубововнових і напівгрубововнових двічі на рік: навесні — у травні і восени — в першій половині вересня. Молодняк напівтонкорунних порід можна стригти у рік його народження — у серпні. Таку вовну називають поярковою. Перед стриженням слід видалити з руна реп'яхи. Стригти овець треба сухими, бо волога вовна під час зберігання швидко гріється і псується.

Стрижуть овець спеціальними ножицями чи машинками з механічним та електричним приводом, дотримуючись такого порядку: спійману (за задню ногу) вівцю кладуть на поміст, стіл чи брезент боком і застригають вовну спершу з ніг, потім з грудей та черева і, нарешті, з лопатки, боку і ляжки; далі вівцю перевертають (через ноги) на другий бік і стрижуть у такій самій послідовності другу половину, закінчуючи стриженням шиї і голови.

Стрижуть уздовж тулуба тварини. Не можна допускати порізів шкіри і підсічок вовни, тобто повторного стриження на одних і тих же місцях, а також розрізів руна на частини. Зняте з вівці руно протрушують, щоб видалити підрізані клапті та нижчі сорти вовни (забруднені сечею і калом), пакують у кіпу і використовують за призначенням.

О.І.Лашко,
заступник начальника відділу тваринництва управління АПК Київської облдержадміністрації

Як підготувати солому до згодовування

З міста повернулися до села й почали створювати власне господарство. Здавалося б, нескладна справа нагодувати корову, але у нас трапилася біда — здуття у тварини, врятувати її не вдалося, дорізали і, зрозуміло, зазнали матеріальних збитків.

Нині маємо нову корову. До її утримання ставимося уважніше, шукаємо порад у літературі, але не завжди знаходимо відповіді на практичні питання.

Ми живемо в степовому районі. Як відомо, тут лучного сіна немає, в основному доводиться використовувати грубі корми: солому, полову, кукурудзу. Тож і звертаємося до „ДСГ“ з проханням дати нам пораду, як із соломи чи полови приготувати корові поживний корм, що можна до нього додавати.

Будемо вдячні, якщо допоможете нам у цій справі.

Родина Грищуків,
Херсонська обл.

Так, солому можна використати для приготування корму корові. Але за своїми фізичними властивостями вона буває неоднакова, а отже, й готувати її для згодовування доводиться по-різному.

Як відомо, є солома ячмінна, житня, пшенична, вівсяна. Найпоживніша серед них ячмінна, тож найкраще саме з неї готувати корм для корови.

З чого починати? З подрібнення, бо це зменшує витрати власної енергії тварини на засвоєння корму.

Для подрібнення соломи бажано мати власну січкарню. Проміжок між ножами потрібно виставити такий, щоб довжина січки становила від 30 до 50 мм.

Січка готова. Далі її здобрюють картоплею (корисніше звареною, розведеною теплою перевареною водою), концентратами, бардою, мелясою та гарячим сольовим розчином (1—2%). Таку січку корови непогано поїдають, якщо додати до неї свіжий жом або інші соковиті корми.

Перед тим, як класти до січки картоплю чи кормові буряки, її слід добре запарити, підсолити, здобрити концентратами. Запарюють протягом 30—40 хвилин, накривши мішковиною, а через 6—8 годин згодовують.

Тепер щодо полови. Вона також є цінним кормом для корів. Але слід мати на увазі, що найкраща полова від обмолоту безостих культур — вівса, проса, гороху, дещо гірша від пшениці та ячменю. Остисту полову обов'язково пропарюють і згодовують тільки дорослим тваринам. Якщо ж пшеничну чи ячмінну полову не пропарити, то з часом устюки набиваються у корови на язиці і вона перестає їсти. Доводиться господарю чи ветлікарю такі „нарости“ просто здирати з язика тварини, що завдає їй неабиякого болю.

Готують полову до згодовування так само, як січку з соломи.

У більш північних районах, де є хвойні ліси, для годівлі корів можна використовувати борошно, виготовлене з подрібненої і висушеної хвої. Воно містить 8—9% протеїну, 6—7% жиру, 36% клітковини, 4,4% золи, багато мікроелементів, каротину (в 1 кг до 150 мг), вітаміни В, С і К. Добова норма хвойного борошна — до 0,3—0,5 кг. Найбільше каротину хвоя містить взимку. Через 2—3 тижні таке борошно виводять з раціону на декілька днів, після чого знову поновлюють годівлю ним.

Чи можна кормові буряки згодовувати окремо від січки? Так, можна, але вони не повинні постійно бути в раціоні корови, його слід урізноманітнювати. Не можна згодовувати тварині картоплю, яка позеленіла та проросла. Якщо немає чим замінити проросту картоплю і доводиться давати її у такому вигляді, паростки треба обірвати і зварити або запарити бульби протягом 30—40 хвилин за температури 100°С. Напувати корову водою, у якій варилася картопля, забороняється.

Можна згодовувати й сиру картоплю, але її треба обов'язково очистити від землі, помити, подрібнити й давати не більш як 20 кг на добу. Проте краще згодовувати в сумішах.

У степових районах, де живуть автори листа, вирощують гарбузи, кавуни, кабачки. Їх можна згодовувати коровам сирими, належно очистивши від землі та подрібнивши, а також у складі комбінованого силосу.

А ще у цих краях ростуть розкішні соняшники. Один кілограм кошиків має поживність 0,4—0,5 кормової одиниці, він містить 30—35 г перетравного протеїну, 3—4% жиру, 2% кальцію, 10% фосфору, 30% клітковини. Кошики подрібнюють звичайним ножем і дають по 2,5—3 кг на добу.

Отже, як бачимо, в Степу є чимало кормових культур, які можуть замінити лучне сіно, якщо ці рослини вчасно зібрати й по-господарськи використати для приготування кормів корові.

О.Лашко

Коли не виходить плід

Настав строк корові телитися. Вона, бідна, тужиться, а плід не виходить. Поруч ветлікаря немає. Що в таких випадках робити самому господареві, бо коли не рятувати корову, вона загине? І взагалі, чому подібне трапляється з твариною? Будь ласка, напишіть про це в нашому журналі.

М.Васильчук,
Львівська обл.

Що може зробити господар, якщо поруч немає ветлікаря? Дайте всередину тварині 500—800 г цукру та 250—300 г горілки. Коли ж таке „лікування" не допомогло і корова не може розтелитися, негайно викликайте ветлікаря. Він має ввести внутрішньо 200—300 мл 40%-ного розчину глюкози, а також застосувати лікувальні засоби, які посилюватимуть потуги до виходу плоду.

Щоб розтулилася шийка матки, спочатку зрошують піхву теплою кип'яченою водою (45°С), після чого починають пробувати розширити канал шийки матки, вводячи до нього один, а потім декілька пальців, перед тим ретельно вимивши руки з милом.

Коли це не допомагає, вводять до каналу шийки матки спеціальні розширювачі, а також свічки з екстрактом беладонни, роблять ін'єкції у м'язи шийки 1%-ного новокаїну або папаверину та 1%-ного новокаїну між першим та другим хвостовими хребцями тварини і повторюють знову розведення шийки матки рукою.

Якщо ці заходи не дають ефекту, рятують тварину за допомогою кесаревого розтину.

Тепер про те, чому в деяких корів на день виходу плоду не розтуляється шийка матки. Якщо господар знатиме причину такого явища, він зможе завчасно йому запобігти.

Одна з найвагоміших причин — годівля тварини в період тільності недоброякісними кормами. Це безпосередньо залежить від господаря. Але є ще суто фізіологічні фактори. Скажімо, може бути передчасний розрив навколоплідної оболонки, наявність рубців та заростання каналу шийки матки, спазми.

Н.Боцуляк,
ветлікар

Служба взаємодопомоги

Як я „викрутилася" знову

Можливо, декому з нас інколи потрібні труднощі для того, щоб знаходити оригінальні рішення. Зрозуміло, що цим не варто дуже захоплюватись. Але досвід, набутий під час вдалого експерименту, інколи дуже цінний і, як правило, залишається з нами на все життя.

Ситуація, про яку хочу розповісти, виникла випадково. Але від таких випадків, на жаль, ніхто з нас не застрахований. Тому сподіваюся, що мій досвід стане комусь у пригоді.

Уявіть собі стан молодої господині, яка купила на місцевому базарі на заощаджені гроші п'ять молодих (5 міс.) породистих курок, а невдовзі з них залишилося тільки дві. В однієї виявився туберкульоз, в іншої — пухлина, третя миттєво „згоріла". Після потрошіння на внутрішніх органах виявили нарости та капсули величиною з персик. А невдовзі після загибелі перших трьох красунь помітила небезпечні симптоми у четвертої, передостанньої. Це вже було занадто. І справа навіть не в грошах, а в непорядності людей, які продавали заздалегідь бракований молодняк.

На цей раз картина захворювання виявилася дещо інша, ніж у попередніх випадках. На перший погляд могло здатися, що курку дуже вдарили. Вона хрипіла, трясла головою, присідала на ноги. Пір'я з одного боку було брудне, а з ока постійно текло. Так минули два дні, і виявилось, що справа не в травмі, а в якомусь запаленні: температура висока, хрипи та задишка, око майже заплющене, почервоніле, пір'я заплямоване ексудатом з ока.

Проглянувши довідкову літературу та поговоривши з місцевими ветлікарями, дійшли висновку, що у курки кератокон'юнктивіт. Це незаразна хвороба домашньої птиці, симптоми якої збігаються з описаними. Причини: птиці надто тісно в пташнику, висока температура в ньому, поганий санітарний стан.

Лікування прописали таке: флакон пеніциліну розвести новокаїном і закапувати у хворе око двічі на добу. Проте ні пеніцилін, ні тетрациклінова мазь для очей, ні альбуцид ефекту майже не дали. Курочка чахла на очах. Удень ховалася на підлозі в кутку пташника, не їла. Бачу, що гірше вже не буде, і вирішила — або пан, або пропав. Хворе око було вже затягнуте тонкою білою плівочкою і практично осліпло. Уважно оглянувши хвору птицю, я помітила припухлість над оком. Хотіла лише з'ясувати, що це таке, але від натискування вивалився просто під ноги білий щільний згусток. Однак маленький шматочок залишився, немов приклеївся до роговиці ока, якраз навпроти зіниці. Зняти його не вдавалося.

Покопирсавшись у своїй аптечці, знайшла антибіотик гентаміцин, який використовують переважно для лікування людей. Набрала у шприц з ампули 1 мл і залила у дзьоб пташці. А око закапала альбуцидом. Наступного дня особливих змін не помітила, хіба що курка трошки попила води. Але я лікування продовжувала вранці і увечері по 1 мл гентаміцину „у дзьоб" і альбуцид „в око".

Не знаю, чому і як, але через чотири дні моя красуня-курочка була абсолютно здорова з блискучими очима. Не знаю, чи то насправді був кон'юнктивіт. Я не закликаю усіх господарів експериментувати, краще, звичайно, покластися на фахівця. Але якщо обставини заганяють вас у куток — боріться і обов'язково переможете.

О.В.Зубова,
Київська обл., сел.Ворзель

Пісний обід не менш

Почнемо з перших страв.

Є певна категорія людей, які вважають, що без м'яса, сала, молока та яєць і обід не обід. Тому й до посту вони ставляться з недовірою. Але якщо розміркувати уважно, виявляється, що такі „розвантажувальні" дні дуже корисні для нашого організму (якщо, звичайно, не перетворювати на піст усі дні року.)

Їжа, приготована без використання скоромних продуктів, не тільки смачна, а й корисна для людей будь-якого віку й стану здоров'я. До того ж „сировину" для таких страв можна знайти на своєму городі. Хіба що гриби треба збирати в лісі або вирощувати штучно.

Борщ з консервованою рибою

На 5 порцій: буряки — 380 г, капуста білоголова — 250, картопля — 600, морква — 120, петрушка (корінь) — 50, цибуля 100, часник — 10, томат-пюре — 75, борошно — 15—20, олія — 100, цукор — 25, квасоля — 60 г; перець чорний мелений — 0,1 г, лавровий лист — 3—4 шт., вода — 1700 мл, зелень — 15 г, консерви рибні в томаті — 250 г.

Квасолю замочують у воді на 2—3 години (ще краще з вечора). Коли вона добре набубнявіє, заливають крутим окропом так, щоб рівень води був на 2—3 пальці вище квасолі, і кип'ятять майже до повної готовності. Очищений буряк труть на тертушці з великими отворами, додають трохи окропу і томатного соку, сіль, цукор, накривають кришкою і тушкують на ледь жевріючому вогні. Водночас у каструлю з квасолею кладуть почищену, помиту і нарізану картоплю, заливають додатково окропом. Коли вода закипить, додають шатковану капусту і варять 10—15 хвилин, стежачи за тим, щоб овочі не розварилися, але квасоля добре розм'якла. Потім вкидають тушковані буряки, пасеровані (тобто злегка підсмажені) моркву, петрушку та цибулю, розведене у воді борошно, заправляють сіллю, чорним молотим перцем, рибними консервами в томаті і варять протягом 5—7 хвилин. Подаючи до столу, посипають зеленню петрушки та кропу.

Борщ пісний гуцульський

На 5 порцій: картопля — 270 г, капуста свіжа білоголова —250, буряки — 150, гриби сушені — 25, квасоля — 50, морква — 100, петрушка (корінь) — 50, цукор — 10, борошно — 10 г, перець чорний мелений — 0,05 г, сіль — 25 г, вода та грибний навар — 2 л.

Свіжу білоголову капусту очищають і шаткують. Очищені моркву, петрушку (корінь) та цибулю нарізують соломкою та пасерують. Сушені гриби перебирають, добре промивають, варять і також нарізують соломкою. Попередньо перебрану та замочену квасолю варять до готовності.

У киплячу воду кладуть очищену та нарізану картоплю, чекають доки закипить, потім додають шатковану капусту і варять 15—20 хв. Після цього кладуть варені нарізані соломкою гриби разом із відваром, варену квасолю, тушковані в олії з томатом, цукром та оцтом буряки, пасеровані моркву, петрушку та цибулю, розведене у воді пасероване з олією борошно, заправляють сіллю, чорним меленим перцем і варять 5—7 хвилин.

Капусняк пісний з грибами

На 5 порцій: капуста квашена — 700 г, гриби сушені — 50, картопля — 500, цибуля — 100, морква — 120, петрушка (корінь) 13, цукор — 15, олія — 75, перець чорний мелений — 0,1 г, сіль 15 г, зелень — 15 г, грибний бульйон — 1,7 л.

Сушені гриби промивають, варять до готовності і нарізують соломкою.

У грибному бульйоні варять очищену та нарізану картоплю до напівготовності. Квашену капусту промивають і тушкують, додавши воду, олію та цукор.

У киплячий грибний бульйон з картоплею додають нарізані соломкою та пасеровані на олії моркву, петрушку, цибулю і варять 7—10 хвилин. Після цього кладуть тушковану капусту, нарізані гриби, заправляють сіллю, лавровим листком, чорним перцем і варять до готовності.

Подаючи на стіл, у тарілку з капусняком кладуть дрібно нарізану зелень петрушки.

Поливка грибна

На 5 порцій: гриби сушені — 50 г, рис — 100, морква — 300, петрушка (корінь) — 35, кольрабі — 80, цибуля — 60, олія — 60, сіль — 15 г, вода — 2,5 л.

Сушені гриби замочують, добре промивають, нарізують брусочками, заливать водою і варять на малому вогні. Коли вони зваряться майже до готовності, додають промитий рис, нарізані часточками кольрабі, моркву, петрушку, солять і варять до готовності. Цибулю, нарізану кубиками, пасерують, додають у поливку і продовжують варити, слідкуючи, щоб рис, овочі та гриби були м'якими. Подають гарячою.

Поливка пісна із свіжих овочів

На 5 порцій: морква — 150 г, петрушка (корінь) — 20, кольрабі — 150, цибуля ріпчаста — 75, горошок зелений — 300, олія — 100 г, вода — 2,5 л.

У каструлі на розігрітій олії тушкують до напівготовності дрібно нарізану цибулю, додають кружальцями нарізані моркву, петрушку, кольрабі, заливають невеликою кількістю води, солять і тушкують, поки овочі не пом'якшають. Доливають теплої води залежно від того, скільки порцій готують.

Наприкінці варіння додають консервований зелений горошок і дрібно нарізану зелень петрушки.

смачний і корисний, ніж скоромний

Суп овочевий пісний

На 5 порцій: картопля — 650 г, капуста білоголова — 250, морква — 125, корінь петрушки — 75, цибуля — 125, помідори свіжі — 250, горошок зелений консервований — 120, олія — 60 г, перець чорний мелений — 0,25 г, лавровий лист, сіль — 25 г, зелень — 20 г, вода — 1,9 л.

Нарізану картоплю варять до готовності, кидають нашаткований білоголову капусту. Потім до картоплі та капусти додають пасеровані з олією овочі — моркву, петрушку, цибулю, нарізані кубиками, та свіжі помідори, нарізані шматочками. Ще проварюють 3—5 хв, після чого кладуть консервований зелений горошок і заправляють сіллю, лавровим листком та чорним меленим перцем. Дають настоятись 30—40 хв.

Подаючи на стіл, суп посипають дрібно нарізаною зеленню кропу або петрушки.

Борщ з чорносливом і грибами

На 5 порцій: чорнослив — 20—25 шт., сушені гриби — 15—20 шт., свіжа білоголова капуста — 750 г, морква і цибуля — по 5 шт., корені петрушки — 2—3, томат на олії — 5 ст.ложок, цукор — 2 ст.ложки, вода — 15 склянок, 3%-ний оцет — 5 ч.ложок, сіль, спеції — за смаком.

Готують, як борщ гуцульський або з консервованою рибою. Сушені гриби заливають водою і залишають у ній на 10—15 хв, потім промивають кілька разів, міняючи воду. Ретельно промиті гриби заливають холодною водою (на 50 г грибів півтори склянки), залишають на 3—4 год для набухання, після чого варять у тій самій воді до готовності. Відвар проціджують, гриби промивають, нарізують соломкою і додають разом з відваром у борщ за 10—15 хв до готовності.

Підготовлений чорнослив (промитий і замочений) варять окремо до готовності. Відвар додають до борщу, а чорнослив (бажано без кісточок) кладуть у тарілки перед тим, як подають борщ на стіл.

Щі з квашеної капусти з грибами

На 5 порцій: гриби — 40—50 шт., квашена капуста — 1750 г, морква і цибуля — по 5 шт., корінь петрушки — 2,5, томат-пюре — 25 ч. ложок (а можна й без нього), пшеничне борошно — 6 ч. ложок, олія — 10 ст.ложок, вода — 16 склянок, спеції, сіль, зелень петрушки — на смак.

Готують на грибному бульйоні. Капусту нарізують тонкою соломкою (великі шматки). Якщо вона дуже кисла, її промивають у холодній воді та відціджують. Підготовлену капусту кладуть у каструлю, додають томат-пюре, олію та невелику кількість води, щоб не підгоріла, закривають кришкою і тушкують 1,5—2,5 год спочатку на сильному вогні, а коли капуста прогріється, його зменшують. Час від часу перемішують. Нарізані соломкою ріпчасту цибулю, моркву та корені пасерують з олією (соняшниковою, кукурудзяною чи оливковою) і додають до капусти за 10—15 хв до закінчення тушкування. Борошно пасерують з олією. У киплячу підсолену воду кладуть тушковану капусту разом з овочами і варять до готовності, заправляють пасерованим борошном, попередньо розведеним водою, додають нарізані варені гриби і кип'ятять 2—3 хв. Перед тим, як подавати, у тарілку кладуть дрібно нарізану зелень петрушки.

Щі з консервованою рибою

На 1 банку натуральних рибних консервів: квашена капуста — 250 г, морква середнього розміру і корінь петрушки — по 1 шт., цибуля — 1 шт., томат-паста — 2,5 ст.ложки, олія — 100 г, вода — 3 склянки, лавровий лист, чорний перець горошком, сіль на смак, зелень петрушки.

Квашену капусту кладуть у посудину, додають томат-пасту, олію, цукор і тушкують під кришкою, зрідка доливаючи окріп, поки капуста не стане м'якою. Нарізані моркву, корінь петрушки, ріпчасту цибулю пасерують. Потім у киплячу підсолену воду кладуть підготовлені капусту, пасеровані овочі, додають спеції та юшку з консервів і варять до готовності. У тарілку кладуть прогрітий у бульйоні шматок риби, наливають щі, додають дрібно посічену зелень петрушки та кропу.

Тушковану капусту можна приготувати ще й іншим способом. Капусту віджимають від розсолу, кладуть на сковороду і смажать на олії. Після цього додають відокремлений розсіл чи воду та тушкують до готовності. Олії витрачається дещо більше, але капуста буде запашнішою та смачнішою. Далі за рецептом.

Куліш з грибами

На 600 г сушених грибів: пшоно — півсклянки, картопля — 600 г, цибуля — 3 шт., олія — 3 ст.ложки, вода — 2 л, сіль, зелень.

Гриби промивають, заливають холодною водою (2 л), варять до готовності. Відвар зливають, а гриби промивають і дрібно нарізують.

Промите пшоно кладуть у грибний бульйон (відвар), варять 10—15 хв, додають картоплю і продовжують варити до готовності. Дрібно нарізану, підсмажену на олії цибулю з'єднують з підготовленими грибами, підсмажують, потім кладуть у куліш, перемішують і доводять до кипіння.

Подаючи на стіл, куліш посипають дрібно нарізаною зеленню петрушки.

Н.П.Чорнозубенко, А.П.Сиринський

Журнал „Агро-Світ України“

У загальнодержавному науково-популярному масовому журналі, окрім широкого кола питань роботи АПК країни та зарубіжного досвіду, висвітлюється діяльність науково-дослідних установ, будівельних організацій, сільгоспмашинобудівників, служб агросервісу, бізнесових структур тощо, публікуються різноманітні консультації, подаються тематичні сторінки „Літературна світлиця“, „Світлофор“, „Для дому, для сім'ї, „Корчма“ та інші.

Передплатний індекс — 48355.

Журнал „Картопляр“

Новий журнал є надійним порадником і помічником не лише картоплярів колективних господарств та власників присадибних ділянок, але й фермерів, городників та садівників, для яких ведеться спеціальний розділ. Часопис розповідає про досвід вирощування картоплі, новини селекції та насінництва, дає поради, у тому числі й стародавні, щодо захисту рослин від шкідників, друкує різноманітну довідкову інформацію тощо.

Передплатний індекс — 22671.

„Бібліотека ветеринарної медицини“

Передплатне щомісячне науково-популярне видання публікує праці (книги) вчених, конструкторів, ветлікарів-практиків та інших авторів, де розповідається про нові тенденції, відкриття та розробки на терені вітчизняної і зарубіжної ветеринарії, висвітлюється досвід організації ветеринарної справи, подаються поради власникам домашніх та кімнатних тварин щодо організації їх годівлі та утримання, профілактики хвороб. „БВМ“— видання, яке має стати настільною книгою для кожного науковця, ветлікаря, ветфельдшера, студента факультету ветеринарної медицини, фермерів, власників домашніх та кімнатних тварин, усіх, хто цікавиться питаннями ветеринарії і тваринництва.

Передплатний індекс — 22591.

„Ветеринарна газета“

Вона розрахована не лише на спеціалістів ветеринарної медицини, але й на фермерів, любителів домашніх тварин, власників дачних та присадибних ділянок, котрі цікавляться ветеринарією або утримують тварин. Газета, зокрема, розповідає про: набутки вітчизняних та зарубіжних ветспеціалістів; новини науково-дослідних закладів та вузів; секрети „зеленої аптеки“ та їх використання в лікувальній ветпрактиці; способи лікування тварин, які утримуються в приватному секторі, домашніх улюбленців, надає практичні поради їхнім власникам.

Передплатний індекс — 35069.

Видання можна передплатити в усіх відділеннях зв'язку „Укрпошти“ та в листонош.

З 20 по 23 січня 2000 року у приміщенні Київського Палацу дітей та юнацтва

(Київ, вул.Січневого Повстання, 13, станція метро „Арсенальна“)

відбудеться щорічна виставка-ярмарок.

Організатор — редакція журналу

„Дім, сад, город“.

- На виставці продаватиметься насіння овочів, квітів, лікарських рослин, добрива, біостимулятори росту, засоби захисту рослин, укривний матеріал спанбонд.
- Будуть виставлені зразки перспективних сортів плодових культур, винограду, малопоширених садово-городніх рослин.
- Відвідувачі зможуть придбати продукти бджільництва.
- Купити журнали та літературу з питань городництва, садівництва, виноградарства, бджільництва, охорони здоров'я за редакційними цінами.

Щодо участі у виставці-ярмарку звертатись:
(044) 216-15-58,
216-23-88,
216-21-34,
476-57-58.
Тел./факс 216-25-11

Мені 24 роки. Зараз не працюю, бо виховую двох синочків: Костянтину п'ять років, а молодшому Дмитру — чотири. Дітей, та й чоловіка, хочеться і взимку, і влітку порадувати чимось смачненьким, тому я дуже люблю готувати.

Фаршировані шампіньйони

500 г грибів, 350 — цибулі, 100 — сиру, 40 г — сметани, сік з половини лимона.

Шампіньйони помити і акуратно відокремити шапочки. Ніжки порізати і обсмажити на вершковому маслі з подрібненою цибулею. Потім додати тертий сир, сметану, сік лимона, поперчити та посолити. Окремо на вершковому маслі обсмажити шапочки грибів і нафарширувати їх вже готовою сумішшю. Поставити в духовку на 3—4 хв.

Гарячі бутерброди

Цибулю обсмажити, варене яйце подрібнити, змішати з цибулею, гірчицею, тертим сиром, сіллю. Шматочки хліба чи батона намастити маслом, викласти на них підготовлену масу, посипати сиром і запікати 2—3 хв до рум'яної шкірочки.

Мед із кульбаби

650 г квіток декілька разів добре промити і на добу залити холодною водою. Знову промити. У 750 г киплячої води додати півтори чайні ложки лимонної кислоти та віджаті квітки і кип'ятити 15 хв. Охолодити, процідити, додати 1,5 кг цукру і варити 2 год. Після цього закрутити.

Кілька порад

- Щоб у компоті зберігалося більше вітамінів, потрібно його швидко готувати. Воду доводять до кипіння у великій 3—5-літровій каструлі, одночасно кип'ятять цукровий сироп та підігрівають банки. Ягоди в друшляку занурюють у киплячу воду, потім пересипають у гарячі банки і заливають киплячим сиропом, відразу закручують.
- Лимони довго зберігаються, якщо їх покласти у велику банку з водою і замінювати воду щодня; або загорнути лимон у цигарковий або пергаментний папір і покласти в сухий пісок.
- Якщо в сушених фруктах з'явилися жучки чи вони віділпріли, потрібно підсушити їх у духовці. Або на тиждень винести на мороз, а потім перекласти у скляні банки і закрити.
- Якщо олія стала каламутною, покладіть в неї трохи солі, а через 2—3 дні перелийте в іншу пляшку. Осад залишиться на дні із сіллю.
- Щоб картопляне пюре було світлим та пухким, зварену картоплю відразу протирають, розбавляють гарячим молоком. Якщо молоко холодне, пюре буде мати сіруватий відтінок.
- Щоб у борошні не завелися жучки, в мішечок до нього треба покласти декілька неочищених зубків часнику.

Людмила Радченко,
Рівенська обл.

Пише Вам із м.Запоріжжя читачка журналу Зінаїда Антонівна Стусь.

Мені 56 років, я біолог, працюю в Інституті олійних культур. Маю дачу. Читаючи Ваш журнал, завжди знаходжу корисні для себе поради. Спасибі людям, які діляться знаннями і досвідом. От і я хочу поділитись рецептами своїх улюблених і простих страв із сої.

Соя — дешевий продукт, але вона дуже корисна, багата на білки та олію.

Я готую з неї різні паштети. Оскільки вона має дуже тверде насіння, його треба замочити, на 6—8 годин в підсоленій воді. Потім, коли набухне, проварити протягом 2 годин, помішуючи і доливаючи воду. Поки соя вариться, готую засмажку з цибулі і моркви. Коли охолоне, пропускаємо все через м'ясорубку, додавши часник.

Масу вимішуємо, солимо, заправляємо майонезом і спеціями. Паштет готовий.

Якщо в масу додавати подрібнену відварену печінку або оселедець чи гриби, паштет матиме інший смак.

Зберігаю в баночках у холодильнику. Наша сім'я любить снідати бутербродами з цим паштетом.

З.А.Стусь

Солодка капуста

Шаткуємо капусту з морквою. Готуємо сироп: на 2 л води по склянці олії, оцту і цукру, 3 ст.ложки солі. Сироп закип'ятити і залити ним капусту. Через добу можна споживати.

Салат з огірків

На 4 кг огірків беремо по 0,5 кг моркви та цибулі, по 1 склянці води, цукру та олії, 200г отцу, склянку томатного соусу, 100 г солі. Все легенько перемішати і варити 20 хв, а потім розфасувати у чисті сухі банки і закатати.

Консервоване м'ясо

Для консервації м'яса беруть 4 л води, 5 склянок солі, лавровий лист, перець горошком і варять заливку. Потім нею заливають укладене в трилітрові банки м'ясо (будь-яке — можна свинину, птицю). Знову кип'ятять 15 хв і закатують металевими кришками.

Корисні поради

- Рибу потрібно солити перед приготуванням. Вона буде соковита і свіжа.
- Перед тим як пекти млинці чи оладки, протріть сковороду сіллю.
- Щоб був смачним рис, незадовго до кінця варіння додайте у воду трохи оцту.
- Влийте у воду, де варите картоплю, трохи огіркового соку. Картопля не розвариться.
- Якщо ви пересмажили котлети, потримайте їх на пару і вони стануть соковитішими.
- Страву, яку готуєте у духовці, розташовуйте в центрі дека на середній полиці.
- У холодну духовку ставте страву, яка буде довго тушкуватись, а в заздалегідь розігріту — кондитерські вироби.
- Якщо яйце тріснуло під час варіння, влийте 1—2 ст.ложки оцту в киплячу воду, білок не витече.
- Лимони перед тим, як нарізувати, потрібно облити окропом для посилення аромату і видалити кісточки — вони дають гіркоту.
- Щоб страви з манної крупи були пишні, замочіть крупу за 30 хв. до варіння у воді або молоці.
- Щоб риба не вислизала з рук, коли будете її чистити, занурюйте пальці рук у сіль.

Ольга Іванівна Андрусь,
Чернігівська обл.

Мої фірмові страви

Я, Савенко Надія Михайлівна, живу в селищі міського типу Замглай Ріпкинського району Чернігівської області. Мені 47 років. За спеціальністю технік-будівельник, але працюю помічником вихователя в дитячому садку. У мене троє дітей.

Вирощую різні овочі, ягоди, квіти. Маю дуже багато всяких сортів і в цьому мені допомагає журнал „ДСГ". Тож і готую все з того, що вирощую сама. Нехай мої страви не дуже багаті, але, повірте, дуже смачні.

Неодмінним продуктом до столу є хліб. Хліб — всьому голова. Тож печемо ***хліб***.

В одному літрі ледь теплої води розчиняємо 50 г дріжджів, додаємо по 2 ст. ложки олії, цукру, оцту, 1,5 ст.ложки солі та 12 склянок просіяного борошна. Добре вимішуємо на столі, ділимо тісто на 3 частини (ця порція на 3 хлібини). Змащуємо форми олією і залишаємо тісто на годину, щоб підійшло. Випікаємо. Дуже смачний хліб виходить.

Отож, хліба напекли. Тепер сідаймо до столу. Як годиться, гостей зустрічають з чарчиною. Для цього я готую смачний ***лікер***.

Беремо півлітрову баночку будь-яких ягід (суниця, малина тощо) і 200 листочків з цих же рослин, миємо, сушимо їх, складаємо в посуд, додаємо 1,5 л води, варимо 10 хв. Відстоюємо, охолоджуємо, вкидаємо 1 ст.ложку лимонної кислоти, 1 кг цукру, знову ставимо на вогонь і варимо 10 хв. Охолоджуємо, проціджуємо, додаємо 1 л горілки. Розливаємо в пляшки. Лікер готовий.

Далі подаємо до столу ***салати***. Асортимент їх у мене дуже великий. Але найчастіше я роблю ***салат з цибулі***. Для цього попередньо відварюємо м'ясо. Коли воно охолоне, нарізуємо невеличкими тоненькими шматочками на тарілку. Беремо 2—3 середні цибулини, очищаємо, нарізуємо тоненько півкружальцями і замочуємо на півгодини в розчині оцту (півсклянки води і стільки ж оцту). Попередньо зварені 3—4 яйця охолоджуємо, очищаємо і теж нарізуємо тоненькими пластиночками.

Потім на тарілку, де ми вже розклали м'ясо, кладемо шар цибулі, а на неї шар порізаних яєць. Все це зверху заливаємо майонезом. Можна посипати дрібненько порізаною зеленню кропу чи петрушки або покласти цілі листочки петрушки.

Прикрасить стіл ***салатний торт***. Для цього на велику тарілку кладемо шарами: нарізаний білок з варених яєць, натертий на тертушці з великими отворами сир (солоний), попередньо розтерті будь-які консерви з риби в олії, дрібненько нарізану цибулю, півбаночки майонезу, жовтки з 4 яєць, заморожене і натерте на тертушці вершкове масло, півбаночки майонезу. Готовий салат обсипати жовтками та зеленою цибулею і поставити в холодильник. Подають до столу холодним, нарізуючи, як торт. Він дуже ситний.

А ще я роблю смачний ***салат „Мімоза"***

Заздалегідь треба відварити в підсоленій воді рис. Відцідити, охолодити, покласти тонким шаром (1 см) на тарілку. Потім взяти рибні консерви в олії і нею полити рис, а рибу розім'яти і теж покласти другим шаром на тарілку, змастити майонезом. Далі кладемо шар порізаної цибулі і шар порізаних яєць. Заливаємо все майонезом і посипаємо тертими жовтками. Можна ще додати і потертий солоний сир.

Якщо вдома немає м'яса, роблю котлети з цибулі або вівсяних пластівців. Спробуйте — смачно!

Котлети з цибулі

Почистити дві середні цибулини, покришити і підсмажити на олії. Додати до охолодженої цибулі 2 яйця, 2 ст.ложки (з горою) борошна, посолити, поперчити, зробити котлетки, підсмажити на сковороді, потім скласти їх у каструльку, влити трошки води і протушкувати.

Котлети з вівсяних пластівців

Всипати в миску 3 склянки вівсяних пластівців. Закип'ятити 3 склянки води і розчинити в ній 3 пакетика курячого бульйону „Магі" чи „Галина Бланка". Бульйон влити у миску з вівсяними пластівцями, перемішати. Підсмажити моркву, цибулю. Все змішати. Поперчити, солити не треба. Сформувати котлети, обкатати в борошні і смажити на олії.

Швидко та смачно я готую ***піццу***. Для цього не треба робити тісто або купувати заготовки. Треба лише придбати батон (чим він смачніший, тим смачніша піцца), нарізати його скибками, замочити кожну з двох боків у молоці і викласти відразу ж на деко. Потім кожну скибку спочатку змащуємо томатним соусом, далі кладемо будь-що. Можна порізане відварене м'ясо або порізану ковбасу, яйця варені, тертий солоний сир тощо. Все щедро заливаємо майонезом і ставимо в духовку. Коли зверху майонез зарум'яниться, піцца готова.

А ще спробуйте ***„Торт з печінки"***.

0,5 кг печінки перекручуємо на м'ясорубці, додаємо склянку молока, півсклянки борошна, яйце, трошки соди, сіль, перець і випікаємо коржі. Далі робимо фарш: підсмажуємо на олії цибулю, додавши часник, майонез. Коржі змащуємо майонезом і перекладаємо фаршем. Ставимо в духовку на 20—30 хв.

Неодмінним доповненням до столу є ***консервовані овочі***, заготовлені на зиму.

Швидко та смачно ***фарширую перець***. Але для цього потрібно заготовити напівфабрикат.

Тож ***печений перець*** — моя фірмова страва. Беремо 0,5 л олії, додаємо туди півложки солі і ставимо на вогонь. Коли закипить, кидаємо попередньо помитий і просушений перець з хвостиками (нечищений). Кип'ятимо його 2—3 хв, поки не зарум'яниться шкірочка. Одночасно готуємо розчин з 0,5 л оцту і 1 ст.ложки цукру. Коли перець в олії зварився, витягуємо його за хвостик і вмочуємо в розчин оцту, а потім укладаємо у стерилізовані банки і накриваємо стерилізованою металевою кришкою(в літрову банку повинно увійти приблизно 8 перчин). Коли весь перець зварили і склали в банки, доливаємо в кожну по 1 ст.ложці олії, в якій варився перець, і 1 ст.ложку оцту. Додаємо по ложці доти, поки банки будуть заповнені до верху, і закатуємо.

Напівфабрикат готовий. І коли до вас зненацька прийшли гості, відкриваємо банку, перець вичищаємо біля хвостика від насіння,наповнюємо його фаршем, змащуємо майонезом, і смачна страва готова. Фарш готуємо так: моркву натираємо на тертушці, ріжемо цибулю і, посоливши, підсмажуємо на олії. Коли готове, додаємо майонез та часник. Перемішуємо і начиняємо перець.

Н.М.Савенко

Біодинамічний календар

Грудень

Грудень — перший місяць зими. Вже через два тижні може вночі випасти сніг, хоч вдень і розтане під сонячними променями. Однак з кожним наступним днем мороз дедалі міцніше сковує землю, річки і озера вкриваються тоненькою крижаною плівкою. Наприкінці грудня в центральних і північних областях України та Карпатах температура може сягати навіть критичного рівня для плодових дерев. Тому слід подбати про захист їх від морозів, зокрема накопичувати сніг у пристовбурних кругах. Вважається, що кожний сантиметр снігу оберігає поверхню ґрунту від зниження температури на 1—2 градуси.

Терези

1 (19.29) — 4 (5.35)

Для щеплення плодових дерев у весняно-літній період заготовляють живці. Їх нарізують з однорічного приросту здорових дерев і зв'язують у пучки, до яких прикріплюють етикетку з назвою сорту. Зберігають живці у погребі присипаними вологим піском на половину довжини. Оптимальна температура — від 0 до 10° тепла.

Зрізують і спалюють гілки плодових дерев з яйцекладками кільчастого шовкопряда і заселені короїдами.

Якщо раніше в саду й на городі не згребли листя й рештки рослин, то це можна зробити тепер. Це буде одним із заходів боротьби з шкідниками (грушевим клопиком, казаркою) та збудниками хвороб (парші, опіку листя та ін.).

Саджанці, які не встигли висадити восени, зберігають до весни в прохолодних підвальних приміщеннях, де слід підтримувати високу вологість повітря. Корені пересипають вологим піском. Можна також прикопати саджанці на городі в канавці глибиною 50—60 см на відстані 12—15 см один від одного. Засипають землею так, щоб частина штамба висотою 20—25 см над кореневою шийкою була в ґрунті. При цьому слід простежити, аби між коренями не залишалося порожнин. Засипаний ґрунт добре утоптують і поливають.

Скорпіон

4 (5.35) — 6 (17.27)

Якщо ви маєте намір наступної весни закласти садок або замінити загибле дерево молодим, про це треба подбати вже зараз. Взагалі садильні ями слід копати восени, але якщо земля не замерзла, не пізно викопати їх у ці дні. Ширина ями має бути 1—1,2 м, а глибина — 60—70 см. Копаючи, верхній шар землі складають окремо і цим ґрунтом та частково взятим з міжрядь засипають яму. При цьому всю землю перемішують з добривами з розрахунку 12—15 кг перегною-сипцю або 120—150 г суперфосфату, 60—75 г калійної солі, 100 г аміачної селітри під одне

дерево. Навесні під час садіння роблять тільки невелику ямку такого розміру, щоб у ній вільно розмістилися корені саджанця.

Для зберігання винограду використовують утеплені горища, сухі підвали, інші приміщення, де підтримується більш-менш стала температура не вище 8° і не нижче 0°С. На спеціальних вішалах, рамах, жердинах розвішують грона добре достиглих, не уражених хворобами і не пошкоджених ягід. Якщо у вас є можливості забезпечити таке зберігання (найбільш придатний для цього сорт Шабаш), взимку до кінця лютого ласуватимете свіжим виноградом.

Стрілець

6 (17.27) — 9 (6.13)

Новий Місяць — 8 (0.32)

Ви хочете посадити садок, але ділянка піщана. Тож доведеться добре попрацювати, щоб майбутній сад вас порадував. Садильні ями на цих грунтах копають більші, ніж на чорноземах, а саме — діаметром 1,5—2 і глибиною до 1 м. Їх засипають родючим грунтом, завезеним з іншого місця. Якщо цей грунт важкий за механічним складом (глинистий), до нього додають частину піщаного, вийнятого під час копання ям. Дуже важливо частину глинистого грунту вкинути на дно ями і добре утоптати, щоб утворилася своєрідна глиняна миска. Завдяки цьому волога від опадів і поливів буде затримуватися, а не проходити в нижні недоступні для кореневої системи шари. До цієї трудомісткої роботи слід готуватися з осені.

Невелику кількість грон винограду можна зберігати на так званих „зелених гребенях". Цей спосіб грунтується на підтриманні життєдіяльності ягід після знімання з куща. З цією метою гроно зрізують з частиною плодової лози на 2—3 міжвузля нижче гребененіжки. Лозу ставлять у посудину з водою, в яку для поглинання неприємного запаху додають чайну ложку деревного вугілля. Посудину встановлюють на спеціальних етажерках у нахиленому положенні, горловину закривають ватним тампоном. Добре достиглий виноград столових сортів може зберігатися таким способом до березня-квітня.

Козеріг

9 (6.13) — 11 (18.59)

Якщо на ділянці, на якій ви збираєтесь посадити кущові ягідники та малину, грунт піщаний, копають траншею шириною 60 і глибиною 40—50 см і заправляють її родючим грунтом. Подбайте про це зараз, коли у вас є вільний час, навесні його буде обмаль.

Водолій

11 (18.59) — 14 (6.18)

Пристовбурні круги плодових дерев, не задернені травами, вкривають гноєм, перепрілою соломою, торфом, торфокомпостом або іншими матеріалами шаром у 10—12 см. Щоб вітер не здував солому чи тирсу, їх злегка присипають землею. Мульчування перешкоджатиме підмерзанню коренів, особливо у північних районах на піщаних і супіщаних грунтах, які промерзають більше, ніж глинисті. Найбільше це стосується дерев на карликових та напівкарликових підщепах. Мульчування поліпшить водний і поживний режим грунту навесні, завдяки чому рослини краще розвиватимуться.

Риби

14 (6.18) — 16 (14.30)

Перша чверть Місяця — 16 (2.50)

Вже давно помічено, що чим вища температура зберігання плодів, тим швидше вони перестигають. Так, яблука за температури 30° вище нуля зберігаються не довше 8—12 днів, 20°С — орієнтовно 16—36, 10° — 32—108, а за нульової температури — 64—324 доби.

Експериментально визначено, що яблука найдовше зберігаються за температури від плюс 4—5° до мінус 1°С, груші — від плюс 1° до мінус 1°С, залежно від схильності до фізіологічних захворювань за низьких температур. Тому необхідно подбати, щоб приміщення для зберігання зібраних вами плодів регулярно провітрювалося, мало необхідну вентиляцію і температура в ньому відповідала рекомендованій.

Овен

16 (14.30) — 18 (18.45)

Контролюють, як зберігаються в підвалах та інших приміщеннях фрукти і овочі, підтримують належний температурний режим і вологість. Провітрюють погреби, бурти, ями тощо через вентиляційні труби, двері, вікна, люки. Завдяки цьому холодне повітря надходить у сховище, а тепле і вологе виходить назовні.

Оглядають закладені на зберігання картоплю, буряки, моркву, інші овочі, загнилі й зіпсовані видаляють.

У грудні розпочинають вигонку зеленої цибулі, петрушки, селери і салатного цикорію. За винятком останнього, можна робити це і в приміщенні протягом усієї зими.

Викопану у жовтні і прикопану цибулю-різанку пересаджують в горщечки або ящики, які встановлюють у світлому й теплому приміщенні (наприклад на вікні) і в міру потреби поливають. Зелене пір'я зрізують. Коли його ріст уповільнюється, починають вигонку наступної партії.

Телець

18 (18.45) — 20 (19.39)

Взимку можна вирощувати овочі в приміщеннях, у тому числі й житлових. Для цього знадобляться вікна, що виходять на південь, південний схід і південний захід. Вигонку зелені з коренеплодів і кореневищ краще робити в ящиках. Для високорослих культур використовують великі гончарні горщики. Найпростішими пристосуваннями для вирощування овочів у кімнатних умовах є дерев'яні ящики розміром 50 х 40 см і висотою 12—15 см. Розміри можуть бути й іншими залежно від довжини й ширини підвіконня. Іноді на підвіконнях їх встановлюють у 2—3 ряди один над одним.

Близнюки

20 (19.39) — 22 (18.52)

Восени і взимку на плодових деревах висять на павутинках сухі листочки, дещо стягнуті павутиною. Якщо їх розгорнути, можна помітити невеличких гусениць. Це зимове гніздо білана жилкуватого або золотогуза. Навесні, щойно набубнявіють бруньки, гусениці вийдуть з гнізд і будуть живитися спочатку бруньками, а потім листками та квітками.

Ці гнізда, а також муміфіковані плоди знімають з дерев і спалюють.

Взимку великої шкоди молодим садам завдають миші та зайці. Миші прокладають під снігом ходи й обгризають кору з молодих дерев. Якщо раніше не обв'язали штамби й скелетні гілки очеретом, стеблами соняшника, полином, толем, то це можна зробити й зараз.

Навколо штамбів дерев утоптують сніг, щоб миші не могли робити під ним нірки. До випадання снігу розкладають отруйні принади в нори мишей у садах і біля господарських будівель.

Рак

22 (18.52) — 24 (18.32)

Повний Місяць — 22 (19.32)

Застосування добрив у садах і на городах підвищує врожайність і стійкість рослин проти несприятливих умов.

Зима — сезон заготівлі добрив для майбутнього врожаю. Якщо ви з осені завезли на ділянку гній, акуратно складіть його в купу і через тиждень з боків і зверху прикрийте шаром землі. Завдяки цьому гній менше втрачатиме азоту.

Дуже ефективним добривом є торфогнойові та збірні компости. Компостувати можна в будь-яку пору року. Однак навесні і влітку на городі і в саду дуже багато роботи. Ось чому розпочніть процес закладання компосту зараз. Якщо виготовлятимете торфогнойовий компост, спочатку на дно траншеї глибиною 50—80 см покладіть 20—30-сантиметровий шар торфу, а на нього шар гною завтовшки 25—30 см. Далі почергово укладайте шарами торф, гній, відходи сільськогосподарського виробництва, пересипаючи кожний шар суперфосфатом з розрахунку 1,5—2% від маси компосту. Щоб прискорити розкладання органічної маси, особливо взимку, у компостні купи закладають хоч невелику кількість гарячого гною. Зверху і з боків купу прикидають землею.

Із кореневої петрушки, яку зберігають у погребі, відбирають короткі й товсті корені і висаджують в горщечки чи ящики з грунтом, який насипають у ємкість шаром 12—15 см. Корені можуть бути неправильної форми. Садять їх навскіс, але так, щоб між ними був грунт.

Висаджують у горщечки з грунтосумішшю корені селери, яку восени заклали на зимове зберігання, переносять у погріб чи кімнату або кухню, в будь-яке інше приміщення, де можна підтримувати температуру не нижче 3°C.

Лев

24 (18.32) — 26 (20.34)

Якщо під час огляду ріпчастої цибулі помітили загнивання її шийки, яке пізніше може спричинити жовто-рожеву водянистість всієї цибулини, плісняву і почорніння, необхідно всю цибулю прогріти протягом 4—4,5 год за температури 42°C.

Перевірте, чи не пов'яли зубки часнику, а на їх поверхні з'явилися світло-жовті ямки і невеликі пліснявi плями. Всі ці ознаки свідчать про хворобу — зелену плісняву.

Добре допомагає проти неї просушування часнику при температурі 30—42° тепла і наступне зберігання його в ящику з дірочками.

Якщо ви засолили на зиму у діжках капусту, огірки, помідори, слід регулярно перевіряти, як вони зберігаються, змивати чистою водою з кружків і гноту плісняву.

Діва

26 (20.34) — 29 (2.15)

Закуповують мінеральні добрива, керуючись науковими нормами внесення їх під ті чи інші овочеві культури, плодові дерева, ягідники. Наприклад, на 10 кв.м площі молодих садів треба 90—120 грамів азоту, 60—90 — фосфору, 60—120 — калію. Для плодоносних садів норми більші: азоту 90—180, фосфору — 60—90, калію — 60—120 г. Щоб визначити норму конкретного добрива на певну площу (наприклад 10 кв. м), рекомендовану кількість поживної речовини треба помножити на 100 і одержане число поділити на кількість процентів діючої речовини, що міститься в цьому добриві. Так, якщо на 10 кв. м треба внести 90 г азоту у формі аміачної селітри (34% діючої речовини), норма цього добрива дорівнюватиме (90x100) : 34=265 г. Знаючи норму і площу саду, легко визначити, скільки вам необхідно придбати добрив на рік.

Терези

29 (2.15) — 31 (11.36)

Третя чверть Місяця — 29 (16.05)

Одним з найбільш концентрованих і повних органічних добрив є пташиний послід. Найцінніший курячий, менше поживних речовин у посліді водоплавної птиці. У середньому пташиний послід містить 0,7—1,9% азоту, 0,5—2% фосфору і 0,4% калію.

Це добриво можна використовувати як основне, так і для підживлення. За достатньої кількості вологи в грунті пташиний послід вносять для підживлення сухим, по 2—3 кг на 10 кв. м, але частіше, особливо під плодові дерева, у рідкому стані (1 частина посліду на 8—10 частин води). Інколи розведений послід залишають на 8—12 днів для бродіння. Проте робити цього не слід, краще вносити свіжорозведеним.

Збирають послід протягом всієї зими у відра, ящики, діжки.

Заготовляють попіл, який є насамперед фосфорно-калійним і вапняним добривом і містить мікроелементи. Більшу удобрювальну цінність має попіл з соломи злаків, стебел соняшника, а також березових, вільхових дров та верболозу. Мало поживних речовин у попелі торфу, хвойних порід дерев, кам'яного вугілля.

Скорпіон

31 (11.36) — 1.01.2000 року (23.32)

Коли Місяць входить у цей знак, як і в інші плідні знаки Зодіака, поліпшується ріст рослин. У сільськогосподарських тварин підвищуються прирости живої маси, оскільки поживні речовини і вода повніше засвоюються.

Незважаючи на святкові дні зустрічі Нового 2000 року, не забудьте про своїх природних спільників у боротьбі з шкідливими комахами. Адже значну кількість шкідників, що зимують під корою дерев, особливо гусениць плодожерки, знищують синиці і дятли. Через нестачу корму багато пташок взимку гине. Ось чому їх потрібно підгодовувати, підвішуючи в саду годівниці, в які насипають насіння проса, конопель, соняшника, сушені ягоди чорної бузини і горобини, а також крихти білого хліба.

У номері:

„Дім, сад, город“
виробничо-практичний журнал №11,листопад,1999 р.

Головний редактор **М.І.Халимоненко**

Редакційна група:
Головний художник **Т.П.Колодницька**,
Б.К.Донгаш, **І.Ф.Куштенко**
(заступники головного редактора),
А.М.Капітульська, **Т.О.Селіванова**, **Н.Н.Фурсенко**.
Дизайн, верстка, кольороподіл **В.О.Пономаренко**.

Комерційний директор **Г.А.Донець**, тел. **216-21-34**
Реклама, оголошення **В.О.Давидко**, тел. **216-00-41**
Розповсюдження, маркетинг **Т.І.Лазебник**, тел. **216-15-58**

Видання зареєстровано, серія КВ, № 809 від 07.07.94.
Підписано до друку 22.10.99. Формат 60x84/8.
Загальний тираж 131120 прим. (у тому числі: російською мовою, в комплектах з іншими журналами — 16 880 прим.) Зам. 0118911.
Адреса: 252054, Київ-54, вул. Павлівська, 11-г,
тел. (044) 216-05-40, факс: (044) 216-25-11, 216-21-34

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:
«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.

Комп'ютерний набір, верстку і кольороподіл зроблено
у редакції журналу «Дім, сад, город».
Віддруковано на комбінаті друку видавництва «Преса України»,
252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 74142

„Яблунька“ — супер,
„Яблунька“ — клас,
„Яблунька“ — кращий журнал для нас!
„Яблунька“ — радість,
„Яблунька“ — сміх!
„Яблунька“ — щастя для всіх!

Галина Артюшенко, 10 років
с.Свердловка Коропський р-н
Чернігівської обл.

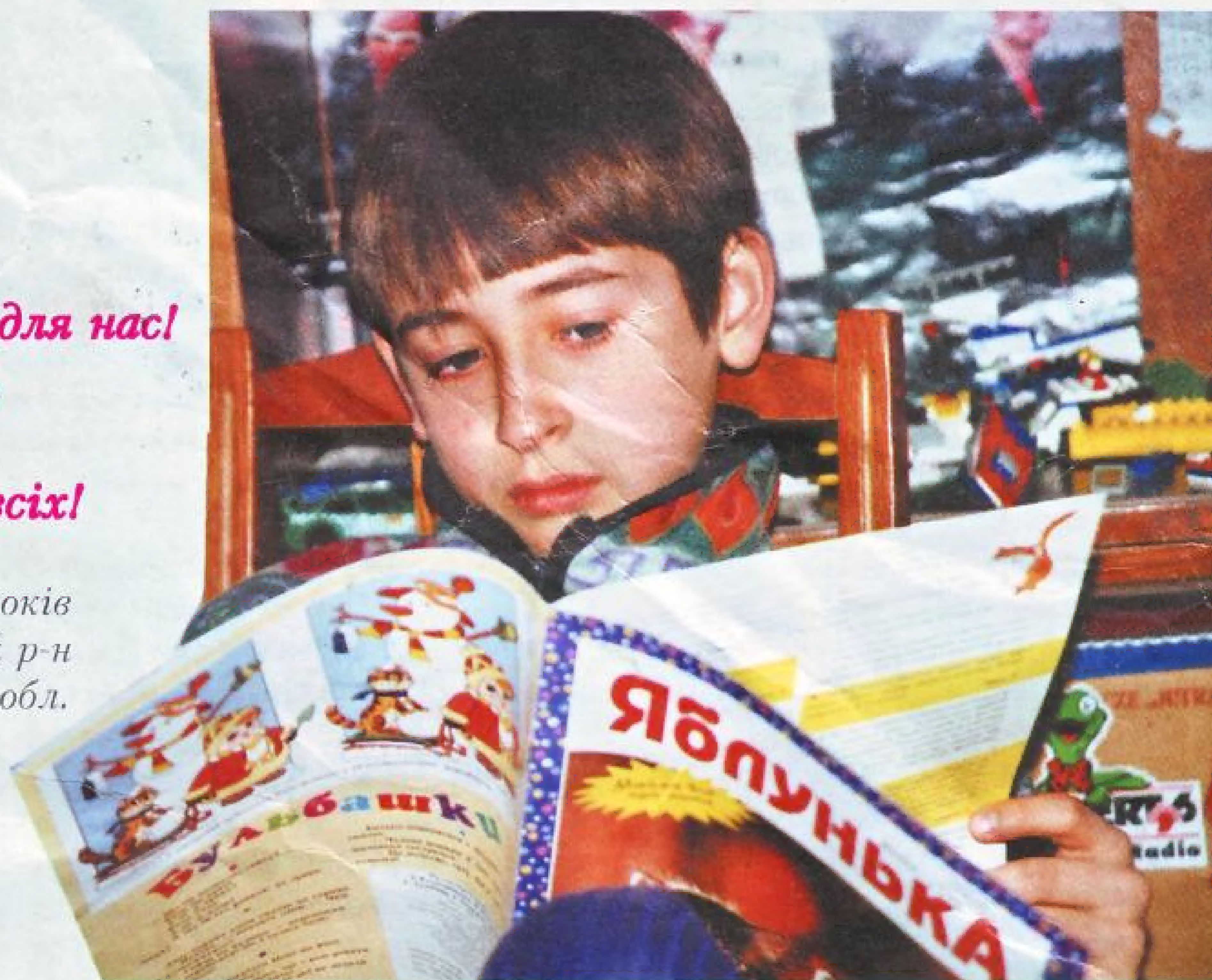

„Яблунька“ — яскравий, барвистий журнал для дітей. Щономера: таємниці природи, казки та легенди, весела кухня, школа здоров'я, гумор, вікторини, лотереї, конкурси. Чудові призи й подарунки.

ЯБЛУНЬКА

найцікавіший, найкорисніший, найдешевший дитячий журнал України!

За 3 роки від виходу першого номера жуналу кількість маленьких передплатників „Яблуньки“ зросла в 40 разів!

Передплатний інждекс — **40306**
Передплатна ціна на рік — **7** грн. **98** коп.
Передплатний індекс комплекту
„Дім, сад, город“ плюс „Яблунька“ — **22432**
Передплатна ціна комплекту на рік — **27** грн. **66** коп.

Журнали за цей та минулі роки надсилаємо післяплатою. Редакційна ціна 1 примірника — 1 гривня.